T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN ÇALIŞMALARI
ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİN NESİLDEN NESİLE AKTARIMINDA NİNNİLERİN ÖNEMİ

EMİNE ELİF ALTIN ÖZYAKALI

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. FATMA SİBEL BAYRAKTAR

EDİRNE 2025

ÖN SÖZ

Bir bebek için doğum, hem anneden fiziksel olarak ayrılma hem de yeni dünyaya adapte olma sürecidir. Bebeklerin henüz anne karnındayken annelerinin kalp atış ritimleri ve seslerine ilgi gösterdikleri -öyle ki doğum sonrası dönemde de bu ritim ve ses ile rahatlayıp sakinleştikleri- yapılan akademik çalışmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda annenin bebeğini kucağına alarak söylediği ninniler oldukça değerlidir.

Temelde işlevi bebeği sakinleştirmek ve rahatlamasını sağlayarak uykuya geçişini kolaylaştırmak olan ninnilerin çok daha fazla işlevsel değerleri olduğu, hatta toplumun dil ve kültürel özelliklerinin sözlü taşıyıcısı olma gibi önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Daha çok 'annelerin dili' olarak var olan ninniler aracılığıyla sadece toplumun kültürü değil, toplumun cinsiyetlere yüklediği anlam ve roller de yeni nesile aktarılmaktadır. Anonim olarak oluşturulan ninniler yoluyla ailenin yaşayış biçimi, inançları ve ev içi çatışmaları gibi birçok bilgi edinilmesinin yanında bebek için temenni ve beklenti içeren ifadelere de rastlamak mümkündür. Ninni anlatıcısı olan annenin bebeğinin biyolojik cinsiyetine göre dile getirdiği bu temenni ve beklentilerde toplumsal cinsiyet rollerine yönelik doğrudan yönlendirmeler bulunmaktadır. Bu çalışmada amaç; doğrudan veya dolaylı olarak toplumsal cinsiyet rollerine yönelik ifadeler içeren ninnileri incelemek ve bu ninnilerin toplumsal cinsiyet rollerinin nesilden nesile aktarımındaki önemini göstermektir. Sözlü kültür ürünü olan ninniler ile kitap, dergi, makale ve akademik çalışmalar olmak üzere yazılı kaynaklar araştırılmış ve bulunan ninniler toplumsal cinsiyet rollerine yönelik ifadelerine göre sınıflandırılmıştır. Nitel verilerin derlenmesi ve karşılaştırılması sürecini içeren bu çalışmada meta-sentez yöntemi kullanılmıştır.

Toplumun kültürüne işlemiş bir varlık olarak nesilden nesile aktarılan toplumsal cinsiyet rolleri üzerine hazırladığım bu tezim için, başından beri merakıma ve heyecanıma ortak olan, benimle birlikte araştırma yapan ve her zamanki sıcacık enerjisiyle beni daima motive eden çok sevgili tez danışmanım Doç. Dr. Fatma Sibel BAYRAKTAR'a sonsuz

şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca, okuduğum her ninniyi sabırla dinleyen ve yorumlarıyla bakış açımı genişletmeme katkı sağlayan biricik hayat arkadaşım Nedret Noyan ÖZYAKALI'ya, kendi ninnilerimle büyüttüğüm güzel bebeklerim Noyan Deniz ve Elif Açelya'ya ve her konuda arkamda olduklarını bildiğim canım anneme ve babama da çok teşekkür ederim.

EMİNE ELİF ALTIN ÖZYAKALI

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİN NESİLDEN NESİLE AKTARIMINDA NİNNİLERİN ÖNEMİ

ÖZET

Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Nesilden Nesile Aktarımında Ninnilerin Önemi isimli bu çalışmada, kadın dili olarak nitelendirilen ninniler üzerinde durulmuştur. Özellikle anne veya baba sesinden söylenen ninnilerin, doğum öncesi dönemden üç yaşa kadar olan süreçte bebeğin gelişimi üzerindeki önemi çeşitli bilimsel araştırmalarla desteklenmiştir. Bu noktada uyutmak, sevmek veya sakinleştirmek gibi sadece bebeğe yönelik amaçla kullanılmayan ninnilerin, kadın için önemi de ön plana konulmuştur. Kendisine karşılık vermeyeceğini bildiği sessiz dinleyicisiyle dertleşme amacıyla kullanılan ninniler, bir kadının toplumdaki yeri ve değeri hakkında önemli ipuçları vermektedir. Bu çalışma kapsamında seçilen ninniler; toplumsal cinsiyet rollerinin kültüre yansıması noktasında incelenmiş ve kız bebeğe söylenen ninniler, erkek bebeğe söylenen ninniler ve kadına dair ninniler başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Sözlü kültür ürünü olan ninnilerle ilgili güncel derleme kitaplar tercih edilmiş ve meta sentez yöntemi ile çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmanın sonucunda toplumsal cinsiyet rollerinin ninniler yoluyla kültüre yansıması gözler önüne serilmiştir. Farklı kültürlerdeki ninniler ve toplumsal cinsiyet rollerinin bu kültürlere yansıması üzerine araştırma ve karşılaştırma yapılarak çalışmayı genişletmek mümkündür.

ANAHTAR KELİMELER: Toplumsal Cinsiyet Rolleri, Kadın, Ninni.

THE IMPORTANCE OF LULLABIES ON BEHALF OF TRANSFERRING GENDER ROLES BETWEEN TO GENERATIONS

ABSTRACT

At this work named by The Importance of Lullabies On Behalf Of Transferring Gender Roles Between To Generations, it is emphasized on lullabies identified as a feminine voice. The importance of the lullabies, especially sung by a mother or a father, on a child development aged from pre-birth to three is supported by various scientific researches. At that point, not only for the purpose of making a baby sleep, loving or calming it down, but it is also highlighted that the lullabies are also important for a woman's life. Because the lullabies are used to be communicated with a silent listener who will never respond or criticize, they give crucial tricks about the place and worth of a woman in the society. Within the context of this study, both selected lullabies are examined according to the reflection of gender roles to the culture and are classified under the titles of the lullabies for a baby girl, the lullabies for a baby boy and the lullabies for women. The lullabies are selected from the up-to-date books and evaluated with the method of meta-synthesis. Consequently, it is found that the transferring gender roles through lullabies is as a kind of reflection to the culture itself. Additionally, different cultures with different gender roles would be examined on behalf of lullabies and also the results would be compared with this study.

KEYWORDS: Gender Roles, Woman, Lullaby.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ i
ÖZET iii
ABSTRACT iv
İÇİNDEKİLER v
GİRİŞ 1
Araştırmanın Amacı 5
Araştırmanın Önemi 6
Araştırmanın Sınırlılıkları 6
Araştırmanın Yöntemi 7
1. TÜRK KÜLTÜRÜ VE NİNNİLER 8
2. TÜRK KÜLTÜRÜNDE NİNNİLERİN EDEBİ DEĞERİ 14
2.1. Ninni-İlahiler 14
2.2. Ninni Ağıtlar 16
2.3. Ninni Maniler 18
2.4. Ninni Tekerlemeler 18
2.5. Ninni Türküler 19
2.6. Ninni Efsaneler 23
2.7. Ninni Halk Hikayeleri 23
2.8. Ninni Şiirler 25
2.9. Ninni Şarkılar 26
3. TÜRK DÜNYASINDA NİNNİLER 28

4. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİN NESİLDEN NESİLE AKTARIMINDA NİNNİLERİN ÖNEMİ 32
4.1. Kız Bebeğe Söylenen Ninniler 32
4.1.1. Evlilik Temennisi İçeren Ninniler 33
4.1.2. Güçlü Damat Temennisi İçeren Ninniler 38
4.1.3. Eğitim ve Meslek Temennisi İçeren Ninniler 41
4.1.4. Kültürel Adet ve İnanışları İçeren Ninniler 42
4.1.5. Bebeğe Sevgi ve Övgü İçeren Ninniler 47
4.2. Erkek Bebeğe Söylenen Ninniler 51
4.2.1. Askerlik Temennisi İçeren Ninniler 52
4.2.2. Meslek Sahibi Olma ve Eğitim Temennisi İçeren Ninniler 58
4.2.3. Eş Ve Evlilik Temennisi İçeren Ninniler 62
4.2.4. Bebeğe Sevgi ve Övgü İçeren Ninniler 66
4.2.5. Bebeğe Sığınma ve Bebekle Dertleşme Anlamı Taşıyan Ninniler 76
4.3. Kadına Dair Ninniler 85
4.3.1. Kadının Ailesinde Mutlu Olduğunu Anlatan Ninniler 86
4.3.2. Kadının Allah İnancına Sahip Olduğunu Gösteren Ninniler 87
4.3.3. Kadının Eğitimli Biri Olduğunu Gösteren Ninniler 92
4.3.4. Kadının Eşinin Öldüğünü veya Uzakta Olduğunu Anlatan Ninniler 93
4.3.5. Kadının Kocasının İhanetinden veya Yöresel Evlilik Adetlerinden (Kuma) Şikayet Ettiği Ninniler 99
4.3.6. Kadının Bebeğinin Bakımında Zorlandığını Anlatan Ninniler 103
4.3.7. Kadının Kocasından Ve/ Veya Kocasının Ailesinden Şikayet Ettiği Ninniler 107

4.3.8. Toplumda Kadın ve Erkeği Konumlandıran Ninniler 125
4.3.9. Gurbetteki Kadının Özlemini Anlatan Ninniler 132
SONUÇ VE ÖNERİLER 139
KAYNAKÇA/ BİBLİYOGRAFYA 142
ÖZGEÇMİŞ 154

GİRİŞ

Ninniler insanlık ocağının çırasıdır.

(Daiken, 1959, 10)

Toplum, belirli bir kara parçası üzerinde ortak bir amaç için bir araya gelmiş insanlar bütünüdür. Bir toplumun birlikteliğini koruması ve sürdürebilmesi, ortak amacına sahip çıkmasına ve kültürel değerlerini korunmasına bağlıdır (Sarı, 2021). Ortak amaç, toplumun ortak çabası sonucu meydana gelmiştir. Toplumun genel dinamiklerini ve ortak yaşantılar toplumsal belleği ortaya çıkarmıştır (Çetin, 2020, 7).

Toplumu oluşturan halk, toplumsal belleğin ortaya çıkmasında aktif rol oynayan bireylerden oluşmaktadır. Bu noktada bireysel bellek, toplumsal belleği oluşturamazken toplumsal belleğin bireysel belleği şekillendiriğini söylemek mümkündür (Çetin, 2020, 9). Diğer bir deyişle, kişilerin yaşantılarında ait olduğu toplumun izlerine rastlanmaktadır. Nora (2006, 219) bu durum için *"Kuşaklar birbirleriyle hemen hiçbir şeyi paylaşmazlar, ama hemen her şeyi paylaşırlar"* ifadesiyle açıklamaktadır.

Assman (2015) toplumsal belleği, kültürel bellek ve iletişimsel belleğin birleşimi olarak tanımlamaktadır. Bu noktada kültürel bellek; bir toplumu oluşturan bireyleri **biz** çatısı altında toplayan ve geçmiş-şimdi-gelecek yaşantıları arasında ilişkisel bağ kuran, buna göre ortak bir kültür algısı yaratmayı hedefleyerek ortak deneyimleri anlamlı kılmaya çalışan yaşanmışlıklar olarak tanımlanmaktadır (Sarlo, 2012, 43; Börekçi, 2013, 129). Kültürel bellek, ortak kültür ve gelenekleri kapsamaktadır. Nesilden nesile kültürel aktarımları sağlayan, birnevi toplumun kültürel kimliğini oluşturan unsurlardan beslendiği anlaşılmaktadır. İletişimsel bellek ise iletişime geçen nesille bağlantılıdır. Diğer bir deyişle, yaşanılan zaman aralığında toplumun gündelik deneyimlerini anlamlandırmak olarak bilinmekte olup kültürel bellek kadar kökensel anımsamalara

dayanmamaktadır (Assman, 2015, 58-60). İletişimsel belleğin zamanın ihtiyaçlarına göre şekillendiğini söylemek mümkündür. Yaşanan gelişmeler ve değişimler neticesinde toplumsal belleği şekillendirdiği, ama nesilden nesile aktarımında süreklilik değil çağın gerekliliklerinin ön planda olduğu görülmektedir.

Kültürel bellek genetik olarak bir sonraki nesile aktarılamamaktadır. Bu nedenle belleğin korunması ve sürekliliği için tekrarlamaya ihtiyaç vardır (Assman, 2015, 98; Çetin, 2020). Traverso'ya göre ise (2009, 64-70) kültürel belleğin sürekliliği için sadece tekrarlara, hatırlatmalara değil bazen de unutmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Buna göre; kültürlerin inşasında geçmişte yaşanmış bazı olayların nötralize edilmesi veya etkisinin değişmesi için unutulması da gerekli olabilmektedir (Örneğin; Naziler, soykırımlar, savaşlar gibi) (Çetin, 2020, 14). Böylece, toplum gelecek nesile aktarmak istenen kültürel kimliği şekillendirebilmekte ve bireylerin belleklerini yönlendirebilmektedir.

Kültürel belleğin sürekliliği, gelenek ve iletişimin etkileşiminin ürünüdür (Assman, 2015, 62-65). John Locke'un (1823, 57) yeni doğmuş bir bebeğin belleğine yönelik yaptığı *tabula rasa* (boş levha) benzetmesi göz önüne alındığında kültürün nesilden nesile aktarımını henüz bebeklikte başlaması muhtemeldir. Öyle ki, bebek dünyayı algılamaya ve anlamaya birincil sosyal çevresi olan ailede başlamaktadır. Toplumun oluşturan aile, kültürel belleğin yeni nesle aktarımını gerçekleştirme yolunda kıymetlidir. Bu uğurda ninniler, kuşkusuz ki oldukça önemli bir araçtır (Çetin, 2020).

Aile, toplumun minyatür ikizi olarak görülmektedir (Aytaç, 2007, 28). Öyle ki, ailenin de kendi içinde bir kültürü bulunmaktadır. Bu kültürün içine doğan çocuk, belirli bir olgunluğa erişene kadar ailesinin aynası olmakta ve onun öğretilerine göre düşünmekte, konuşmakta ve yaşamaktadır (Sanders, 2016, 107). Diğer bir deyişle, çocuk ailesinin, aile de toplumun yansımasıdır (Çetin, 2020, 19). Dolayısıyla, kültürel belleğin taşıyıcıları da ailelerdir (Şerifsoy, 2016, 174). Belge bu durum için, bir annenin toplumsal ideolojiyi bebeğine ana sütüyle birlikte içirdiğini söyleyerek ailenin toplumsal yapıtaşı olduğunu vurgulamaktadır (2012, 675).

Dil, sosyal bir olgu olup toplumun önemli bir parçası kabul edilmektedir. Özbay (2008)'a göre dil ediniminin ilk basamağı **dinleme** becerisidir. Burada dinleme ile işitme kavramlarını birbirinden ayırmak önemlidir (Demirel, 1999). İşitmeden farklı olarak dinleme; sesi işitme, algılama ve yorumlama becerilerinin bir bütünüdür (Onan ve Arısoy, 2013).

Dil ile toplum ilişkisinin incelendiği bilim dalı olarak sosyolinguistik (Güven, 2012, 55-62), sözlü kültür ürünü olan ninniler üzerine yapılan çalışmaları da kapsamaktadır. Buna göre; ninnilerde geçen metaforik ifade ve benzetmelerin varlığı, hem ninni söyleyen kadın hem de o toplumun yapısı hakkında bilgiler vermektedir (Çek, 2015, 719). Bu açıdan bakıldığında dil; bir kültür taşıyıcısı, toplumu kuşaklararası birleştiren özgün kültürel bir değer olarak ortaya çıkmaktadır (Göçer, 2012). Bu noktada dil ve kültürün birleşmesiyle ortaya çıkan bir ürün olarak ninnilerin, kültürlerin nesilden nesile aktarımında önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Solmaz, 2020, 41).

Dilbilimcilere göre; *somutlayıcı metafor* (soyut bir kavramı somutlaştırmak), *canlılaşmış metafor* (cansız bir varlığa canlı nitelikleri yüklemek), *insanlaşmış metafor* (herhangi bir varlığa insana özgü özellikler yüklemek) ve *girişik metafor* (metaforları birlikte kullanmak) olmak üzere dört tip metafor bulunmaktadır (Özünlü, 2001, 49-50). Ninnilerin dilbilimsel açıdan değerlendirmesi yapıldığında çoğunlukla somutlayıcı metaforların kullanıldığı görülmektedir (Çek, 2015, 719).

Türk ninnileri, edebi bir kadın dili olarak görünse de; Büyükkantarcıoğlu (2006, 73-74) ataerkil bir kültürden doğmuş olması sebebiyle erkek dilinin belirlediği metaforlar etrafında şekillendiğini dile getirmektedir. Diğer halk edebiyatı eserlerinde de çokça görüldüğü gibi ninnilerde de yaşanılan coğrafyadan yola çıkarak somutlaştırma yapan kadın, daha önceden hafızasında yer etmiş metaforları kullanmaktadır (Çek, 2015, 720). Bayrak İşcanoğlu çalışmasında (2018, 201), Türk Ninnileri adlı eserde yer alan ninnilerin tamamını incelemiş ve bebeğe yönelik hitap sözcüklerini kategorize etmiştir. Buna göre, Türk toplumunda yaşanılan coğrafyada değerli olan ürün veya yöreye özgü kültürel

değerden yola çıkılarak bebeğe hitap edildiği sonucu ortaya çıkmıştır. Bir dilbilimci olan Robin Lakoff, ninnilerde kadınların bebeklerine yönelik övgü metaforlarına sıkça yer verdiklerini belirtmektedir. Lakoff'a göre, bu metaforların çoğu abartılı bir söylem içermektedir, ki bu durum da tamamen feminendir (1975, 51).

Ninnilerin kadın diline ait olduğunu gösteren bir diğer nitelik de hemen hepsinin istek kipi ile bitiriliyor olmasıdır (Çek, 2015, 730-731). Dilek ve istek bildiren ifadelere yer verme, ataerkil bir toplumda kadının hayal dünyasını yansıtması sebebiyle duygusal ve çekinik bir üsluba sahiptir. Bunlar kadına özgü nitelikler kabul edilmektedir (Çek, 2015, 724).

Kadınlar, erkeklere kıyasla anlatıya daha meyillidir. Diğer bir deyişle, duygu ve düşüncelerini sözel olarak ifade etmek ve karşısındaki kişi tarafından dinlenmek isterler (Kring ve Gordon, 1998, 686). Bunun yanı sıra diğergamlık, başkalarını kendisinden fazla önemsemek, kadınlara özgü bir özellik olup annelik duygusunun temelini oluşturmaktadır (Tarhan, 2009, 306-308). Kadının duygu ve düşünceleri ile toplumun ahlak ve sosyal normlarını birleştiren, annelik duygusunun verdiği şefkat ve sevgiyle harmanlanmış dilin ahenkle bütünleşmiş sanatsal formu ninnileri ortaya çıkarmaktadır (Uğurlu, 2012, 2-4).

İşlevsel Halkbilim Kuramı'nın ileri gelen temsilcilerinden William Bascom, 1954 yılında The Journal of American Culture isimli dergide *Folklorün Dört İşlevi* başlıklı bir makale yayınlamıştır. Buna göre; (1) hoş vakit geçirme/ eğlendirme işlevi, (2) değerlere ve törelere destek verme işlevi, (3) gelecek kuşaklara aktarma ve eğitme işlevi ve (4) toplumsal veya kişisel baskılardan kurtulma mekanizması işlevi bir halk kültürünün dört temel işlevidir (Bars, 2015, 157). Sözlü halk kültürü ürünü olan ninnilere bakıldığında ise bu dört temel işlevi yerine getirdiği görülmektedir. Öyle ki; bebeği uyutmak veya sakinleştirmek için söylenen ninnilerde, yaşanılan topluma dair kültürel değerler de yer almaktadır. Bebek, özellikle alıcı dil gelişiminin aktif olduğu 0-1 yaş döneminde dinlediği ninnileri zihnine kaydetmektedir. Bu esnada bebeğiyle yalnız kalan anne de hem gün

içinde karşılaştığı stres durumlarından bir süre uzaklaşmakta hem de bebeği ile dertleşerek rahatlamaktadır (Demirçe Altıntaş, 2022, 41).

Bess Lomax, ninnilerin uslup olarak üç temel unsuru olduğunu belirtmektedir; ritim, mırıldanma ve iletişim (Hawes, 1974, 142). Uyku için en uygun ritmin 3/4 veya 4/4 olduğunu söylemektedir. Türkçe ninnilerin çoğunlukla 4/4 ritminde olduğu bilinmektedir (Uğurlu, 2012, 8). Anadolu sahasında birçok ninninin hicaz makamında veya kırık hava tarzında söylendiği görülmektedir. Kırık hava tarzı ritimler, 2/4 ve 4/4 gibi aynı karakterli düz ritimlerden oluşması sebebiyle uykuya geçişi kolaylaştırmaktadır (Duygulu, 2006, 23-24). Mırıldanma, uyku getiren seslerden oluşmaktadır. Daha çok ünlü sesler içeren hecelerin baskın olduğu mırıldanmaların, anlamsız görünen yansımaların anne sesiyle tekrarlanmalarının bebeği sakinleştirici ve uykuya geçişi sağlayıcı etkisi olduğu bilinmektedir (Daiken, 1959, 34). Son olarak iletişim unsuru da ninnilerin, kadının hem evlilik öncesi hem de evlilik sonrası sahip olduğu kültürel birikintilerin izlerini barındıran yeni bir kültür inşası olduğunu ifade etmektedir (Uğurlu, 2012, 5).

Araştırmanın Amacı

Ahenkli söylenişi, arı bir dil kullanılması, akıcılığı ve bir bebeğin doğum öncesi dönemden aşina olduğu annesinin sesiyle söyleniyor olması ninnilerin, bebek için önemi ve etkisini arttıran özellikleridir. Öyle ki, ninniler ile 0-6 yaş arası çocuklar kültürel açıdan eğitilmekte ve gelecek için hazırlanmaktadırlar. Ninnilerde geçen sosyal hayata dair kavramlar, ilişkiler, toplumsal cinsiyet rolleri ve yaşayış biçimleri ile milli ve dini değerler hem Türk kültürünü tanıtmakta hem de kültürün nesilden nesile aktarımında bir aracı olarak rol almaktadır (Demir ve Demir, 2014, 21-32). Bu çalışma, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik doğrudan veya dolaylı kullanılan ifadeleri incelemek ve nesilden nesile aktarımındaki önemini göstermek amacıyla hazırlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Belirli bir amaç doğrultusunda bir kara parçası üzerinde bir araya gelen insanlar toplumu oluşturur. Bu insanların, toplumda nasıl yaşayacaklarını belirleyen güç ise kültürdür. Kadınlar ve erkekler olarak ana iki cinsiyete ayrılmış olan bu insanlar, toplumun yüklediği cinsiyet rollerine göre ödev ve sorumlulukları vardır. Kültür ile öğrenilen ve nesilden nesile taşınan bu ödev ve sorumlulukların temeli bebeklik dönemine kadar uzanmakta olup, anneden dinlenen ilk ninnilerde varlık göstermektedir.

Dünyayı tanımaya yeni başlayan bir bebeğin anne karnında işitme duyusu ilk gelişen duyulardan birisi olup ilk algıladığı sesler kuşkusuz annesine ait seslerdir. Yeni dünyaya dair ilk bilgileri bebeğiyle konuşurken veya ninni söylerken annesi öğretmektedir. Bu bilgi aktarımı esnasında toplumsal cinsiyet rollerini de bebek ilk kez annesinden öğrenmektedir. Bu tez çalışması, toplumsal cinsiyet rollerinin Türk sözlü kültürüne yansımasını ve nesilden nesile aktarımında ninnilerin önemini ortaya çıkarması açısından biriciktir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın tamamlanması sürecinde iki temel sınırlılık ile karşılaşılmıştır. Bu sınırlılıklardan birincisi, sözlü kültür ürünü olan ninniler hakkında derleme kitapların yetersiz olması gösterilmektedir. Öyle ki, güncel hazırlanmış mevcut iki derleme kitap da aynı ninnileri, ufak variyasyonlarla tekrarlamakta olup çalışma için yeterli veri sağlamamaktadır. İkinci sınırlılık ise Türk topluluklarının hepsine ait yazılı ninnilere erişimin mümkün olmamasıdır. Çoğunlukla farklı çalışmalardan erişim sağlanan ninnilerde ise aynı ninninin yazıya geçişte değişikliğe uğradığı görülmektedir. Bu durumun dilin fonetik yapısındaki çeşitlilikten kaynaklandığı düşünülmektedir. Yazılı kitap olarak mevcut olmayan veya farklı bir çalışmada kullanılmış olan ninniler sayıca

yetersiz olup Türk kültürüne yönelik genel bir yargı ortaya çıkarmada eksiklik yaratmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Hazırlanan tez kapsamında Türk kültüründe yer alan ninnilerin tarihsel sürecinden kültürel bağlamda anlam analizine kadar geniş bir yelpaze ele alınmış olup özellikle ninni derleme çalışmaları ana kaynak olarak kullanılmıştır. Buna göre özellikle Ignas Kunos'un 1925 yılında ele aldığı *Türkçe Ninniler* adlı eseri, erişilen ilk derleme çalışma olarak kaynak gösterilmiştir. Bunun yanında daha güncel olan Amil Çelebioğlu'nun 1982'de yayımlanan eseri *Türk Ninniler Hazinesi*'nden faydalanılmıştır. En güncel ve geniş kapsamlı olan derleme çalışma ise Prof. Dr. Necati Demir ve Fikriye Demir'in ortak çalışmaları olan *Türk Ninnileri* tercih edilmiştir. Derleme eserlerin yanı sıra çeşitli tezler ve dergi makaleleri de bu çalışmaya dahil edilmiştir. Dolayısıyla bu tez için meta-sentez yöntemi kullanılmış olup erişilen kaynaklar amaç doğrultusunda incelenmiş ve harmanlanarak gelecek araştırmacıların faydalanması için sunulmuştur.

1. TÜRK KÜLTÜRÜ VE NİNNİLER

Kültür; bir milleti veya topluluğu birleştiren, tarihi ve toplumsal gelişme süreci içerisinde oluşturulmuş ve o topluluğa özgü olma özelliği taşıyan maddi ve manevi değerler bütünüdür (Demir ve Demir, 2014, 9). Türk kültüründe, kız ve erkek çocuklara doğuştan toplumsal cinsiyet rollerini öğretme ve cinsiyetine sorumluluklarını henüz beşikte yükleme anlayışı hakimdir. Bu kültür aktarımı için ninniler, Türk halk kültüründe önemli bir yere sahiptir (Demir ve Demir, 2014, 12). Öyle ki, bebeğe ilk ninninin söylenişi bile bir tören şeklinde gerçekleştirilmektedir.

Türk geleneklerine göre ninniler, bebeklerin üç dört aylık olmasından üç dört yaşına kadarki süreçte söylenmektedir (Çelebioğlu, 1982, 9). Eski kaynaklara bakıldığında bilinen en eski Türk adetine göre (Farsakoğlu, 2006, 14-16); doğum yapan anne ilk yedi günü yatak istirahati ile geçirmektedir. Halk dilinde lohusa yedisi olarak adlandırılan bu yedi günlük sürede yakın çevreden kadınlar eve ziyarete gelmekte ve anne için ufak hediyeler, özellikle süt arttırmaya yarayacak besinler getirmektedirler. Lohusa yedisi boyunca evde pişen kırmızı şekerli şerbet, bilinen adıyla lohusa şerbeti gelen misafirlere ikram edilmektedir. Lohusa yedisi sonunda anne için istirahat bitmekte, bu da kına gecesi ile kutlanmaktadır. Ancak, doğum sonrası kırk gün hem anne hem de bebek evden dışarı çıkmamaktadır. Kırkıncı gün sonunda ilk kez evden çıkılmakta, hamama gidilip temizlenilmektedir. Hamam sonrası eve beşik kurulmakta ve bebek artık beşiğe yatırılmaktadır. Bu beşiğe temizlenme ve beşiğe yatırılma merasimi sonrası artık ninni başlamakta ve bebek üç dört yaşına gelene kadar söylenmeye devam edilmektedir (Kunoş, 1986, 13). Kuzey Anadolu'da ninninin başlama geleneği biraz farklıdır. Burada bebeğin beşiğe ilk yatırılması kalabalık içerisinde yapılmakta ve ilk ninni de bebeğin ebesi tarafından söylenmektedir. Bu geleneksel ninni söylenirken bebek için altın veya para atılması da geleneğin bir parçasıdır. Kaynaklarda geçtiği şekliyle ilk ninni şu şekildedir:

"Al bağırdağa belediğim ninni

Seni Hak'tan dilediğim ninni

Alnı meydan sinisi ninni

Kaşları kudret kalemi ninni

Ağzı kudret kilidi ninni

Gözleri endam aynası ninni

Elleri yaprak sarması ninni

Kolları bumbar dolması ninni

Seni Hak'tan dilediğim ninni

Yük dibinde salkım üzüm ninni

Uyusana iki gözüm ninni

Daneleri dizim dizim ninni

Seni Hak'tan dilediğim ninni" (Ülkütaşır, 1962, 2885).

Türk toplumunda ataerkil yapı hüküm sürmekte olup, kadın ve erkeğe yüklenen rol ve sorumluluklarda belirgin ayrımlar olduğu bilinmektedir. Öyle ki; erkek devleti, kadın ise aileyi inşa eder görüşü baskındır (Sancar, 2013). Modern ve muhafazakar ailelerde süreçte bazı değişiklikler olsa da erkek için sünnet olma, askerlik, çalışma ve evlilik olmak üzere dört temel aşamadan geçme beklenirken, kadın için evlilik ve çocuk doğurma beklentisi vardır (Selek, 2018, 19). Bunun yanında kültürün dayandığı patriyarkanın etkisi ile Türk ninnilerinde; erkek bebek için iktidara yakışır güç ve zekayı vurgulayan sıfatlara daha fazla yer verilirken, kız bebek için kırılgan ve duygusal ifadeler kullanıldığı görülmektedir (Berktay, 2015, 152).

Ninnilerde aile birliğini koruma ve babaya itaat etmeye yönelik mesajlar bulunmaktadır (Çetin, 2020, 37). Doğan'a göre kültürel gelenek ataerkil toplumu desteklediği için babaya övgü ve itaati savunur, dolayısıyla ninnilerde büyüklerine itaatkâr olma mesajına sıklıkla rastlanmaktadır (2009, 9). Bunun yanı sıra ninnilerde aile içi cinsiyet rolleri ve sorumlulukları da vurgulanmaktadır. Daha çok annenin yemek yaptığı, babanın ekonomik destekleyici olduğu görülmektedir (Topçu, 2018, 69).

Ninnilerde geçen milliyetçilik, askerlik görevini yerine getirme ile bağdaştırılmış olup daha çok erkeklere yüklenmiştir. Öyle ki, erkeklerin vatanı için asker olması varoluş sebebi olarak benimsenmektedir (Çetin, 2018). Toplum içinde erkek olarak kabul görmek için zorunlu bir görev kabul edilen askerlik, hem milli hem de dini bir yükümlülük olarak bebeğe aktarılmakta olup erkek için yapacağı en anlamlı görev olarak öğretilmektedir (Aykaç, 2013, 157). Aynı durum kadınlar için de askere gidebilecek bir oğlan yetiştirme olarak yer almaktadır (Aykaç, 2013, 157).

Türk kültüründe İslamiyet baskın dindir ve İslam inancına göre bir müslüman, işin gereğini yaptıktan sonra Allah'a tevekkül eder ve bekler (Farsakoğlu, 2006, 47). Anneler de bebekleri için temenni ve isteklerini Allah'tan dilerler ve bunu ninnilerinde de dile getirirler (Çetin, 2020, 68).

Tarih süresince Türkler tarım ve hayvancılık ile ilgilenmişlerdir. Dolayısıyla bu yaşam tarzı kültürlerine de yerleşmiş ve Türk ninnilerinde kendisine yer bulmuştur. En çok bilinen Dandini Dandini Dastana adlı ninni, tam da bu kültüre değinmektedir:

"Dandini dandini danalı bebek

Mini mini elleri kınalı bebek

Annesi babası çok sever

Uyur büyür nazlı bebek

Dandini dandini dastana

Danalar girmiş bostana

Kov bostancı danayı

Yemesin lahanayı

Dandini dandini danadan

Bir ay doğmuş anadan

Kaçınmamış yaradan

Mevlam korusun nazardan

Eee... Eee..." (Güneş, 2012, 145)

Yukarıda verilen ninnide Türkler'in hem tarım ile ilgili hem de hayvancılık ile ilgili kültürel yapısı göz önüne çıkmaktadır. Bilindiği üzere lahana hemen her yörede yetişebilen, hem insan hem de hayvanların tüketebildiği bir sebze türüdür. Ancak, fazla tükeldiği halde hayvanlara çeşitli zararları dokunabilmektedir. Öyle ki, fazla tüketen hayvanlarda şişlik ve hatta ölü doğumlar görülebilmektedir. Bunun yanı sıra *"bostan"* kelimesi dikkat çekmektedir. Halk dilinde genellikle kavun ve karpuz için kullanılan bu kelimenin, özellikle Ege yöresinde bir çeşit ot için de kullanıldığı görülmektedir (Güneş, 2012, 149-150). Dikenli ve yeşil yapraklı bu ot türü *"şefket-i bostan"* olarak bilinmekte ve hızlı kilo kaybına sebebiyet verecek nitelik taşıması dikkat çekmektedir. Ninni yoluyla hem Türklerin gündelik hayatına dair izler ön plana çıkmakta hem de deneyimlerle elde edilmiş gerçek bilgi yeni nesile aktarılmaktadır.

Başgöz'e göre (2008, 63) ninniler, hem bebek hem de anne için gereklidir. Öyle ki, ninniler yoluyla kadın; henüz beşikteki bebeğine içini döker, derdini paylaşır, sosyal baskı veya eleştiri beklemeksizin konuşur. Bu sırada bebekten beklentilerini de dile getirir, bir nevi onu geleceği için yönlendirmeye çalışır. Bu açıdan bakıldığında bebek, kadın için rahatlama veren güvenilir kişi rolündedir (Weisner, 2000, 112).

Kadın; kendi yaşadığı toplumun değerlerini, inanışlarını ve yaklaşımlarını söylediği ninniyle birlikte bebeğe aktarmaktadır (Bayrak İşcanoğlu, 2018, 182). Bu aktarım ninnileri birer kültürel bellek eserleri haline getirmektedir (Bölükbaşı ve Keskin, 2010*)*. Köklü kültürel değerleri olan Türk ve Kırgız toplumunda çocuk çok önemlidir. Öyle ki çocuksuzluk kötü bir durum olarak algılanır. Hatta çocuk doğurmamış kadınlara uğursuz gözüyle bakılmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre normal gebelik sürecinin 37. haftadan erken sonlanması sonucu dünyaya gelen bebek prematüre olarak adlandırılmaktadır (WHO, 2023). Yapılan araştırmalar prematüre bebeklerde ağrı eşiğinin oldukça düşük olduğunu, bez değişimi gibi ağrısız bir işlemde bile oldukça yüksek ağrı skoruna ulaştıklarını göstermektedir (Mörelius, Hellström-Westas, Carlen, Norman, ve Nelson, 2006). Son çalışmalar, yenidoğanlarda hem tıbbi hem de gelişimsel fayda sağlamaya yönelik tedavi amaçlı müzik kullanımını ön plana çıkmaktadır (Keith, Russel ve Weaver, 2009; Gliad ve Arnon, 2010). Bebeğin, henüz anne karnındayken özellikle anne ve babasının sesini algılamaya başladığı bilinmektedir. Doğumdan sonra da anne ve babasının sesini, annesinin kalp atış ritmini ya da uterus seslerini dinlemenin; bebeği rahatlatma, stres ve ağrı skorunu azaltma ve daha hızlı uykuya dalma yönünde önemli çalışmalar bulunmaktadır (Aydın, 2006; Özkanat, 2018; Alkan, 2016; Derince, 2016).

İbni Sina, çocukların sağlıklı bünyeye sahip olması için özellikle uykuya geçiş aşamasında sakin şekilde sallanmasının ve ninni söylenmesinin önemli olduğunu belirtmiştir (Bardak, 2010, 9; Uğurlu, 2012, 6). *"Çocuklar ninni ile sükun buldukları gibi deve vesair hayvanat da güzel sesle söylenen nağmelerle yol alırlar, yüklerinin ağırlığını bu suretle hafifletirler"* (İz, 1969, 133) sözünde de yer aldığı gibi ninnilerin bebeği rahatlatma gücü vardır ve günümüzde ninniler tıp alanında da kullanılmaktadır. Hatta, erken doğan bebeklerin kan alımı esnasında ninni dinlemelerinin acıyı azaltıcı ve bebeği sakinleştirici etki yarattığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Güneş, 2010, 32).

Gelişimsel açıdan bakıldığında anne ve bebek arasındaki iletişim, henüz anne karnında başlamaktadır. Annenin son menstruasyon günü dikkate alınarak yaklaşık 40 hafta veya 280 gün olarak hesaplanan gebelik sürecinde anne ile bebek birbirini fark etmeye, hissetmeye ve aralarında duygusal bir bağ kurmaya başlarlar (Baltacı, 2018). Literatürde prenatal bağlanma olarak adlandırılan bu bağ; annenin karnına dokunması, okşaması, bebeğin hareketlerini hissetmesi, bebekle konuşması, bebeği ile ilgili olumlu hayaller kurması gibi davranışlarla ortaya çıkan duygusal bir iletişim ve etkileşim durumudur (Bekmezci ve Özkan, 2016). Prenatal bağlanmanın, doğum sonrası anne ve bebek arasındaki uyum ve kabullenmeyi de önemli ölçüde etkilediği bilinmektedir (Baltacı, 2018). Bu konuda yapılan araştırmalar ninnilerin, prenatal bağlanma üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Gelişli ve Yazıcı, 2014). Öyle ki, annenin doğmamış bebeğine ninni söylemesi veya ninni dinleyerek sakinleşmesinin hem bebek hem de anne için stres azaltıcı rol oynadığı ortaya çıkmıştır (Friedman, Kaplan, Rosenthal ve Console, 2010). Annelerin gebelikte herhangi bir müzik türü yerine ninni dinlemeyi daha fazla tercih ettikleri yapılan çalışmalarla da desteklenmektedir (Chang, Chen ve Huang, 2008).

İnsan anatomisi incelendiğinde işitme yetisinin ilk kazanılan duyulardan olduğu görülmektedir (Akyüz, 2019, 7). Fetal dönemin 10-12. haftalarında gelişmeye başlayan kulağın yapısı, erişkindeki formuna 20-22. haftalarda ulaşmaktadır (Ovalı, 2005). Buna göre; fetüsün 18. haftadan itibaren yüksek sesleri algılamaya başladığı (Standley, 2001; Ovalı, 2005), 26-28. haftalarda annesinin sesi ve yüksek seslere tepki verdiği (Standley, 2001), ve 30. hafta itibariyle dış sesleri algılayabildiği, konuşma sesi ile ritimleri ayırt edebildiği bilinmektedir (Standley, 2001; Çalıkuşu-İncekar, 2014). Bu açıdan bakıldığında bebek için en rahatlatıcı ses, gebelik süresince aşina olduğu annesinin sesi olacaktır (Akyüz, 2019, 17). Özkanat *Preterm Bebeklerde İntravenöz İşlem Sırasında Dinletilen Ninninin Etkisi* isimli çalışmasında (2018) yenidoğan bebeklere babasının sesinden ninni dinletmenin etkilerini araştırmıştır. Çalışmasının sonucunda, anne sesinden ninni dinleyen bebeklere oranla anlamlı bir artış olduğu görülmüştür. Yenidoğan bakımında ninnilerin kullanılmasının bebeklerde sadece rahatlama değil bakımveren ile bağının güçlenmesini de sağladığı görülmüştür (Stewart, 2009).

2. TÜRK KÜLTÜRÜNDE NİNNİLERİN EDEBİ DEĞERİ

Ninniler, melez bir türdür. Bağlamına göre ağıt, türkü, efsane veya şiir gibi farklı edebi türlerle birlikte kullanılabilmektedir (Örnek, 1977, 19). Türk kültüründe, özellikle Anadolu'da kızların mani söyleme geleneği oldukça yaygındır. Ninnilerin de mani benzeri üslubuyla bu alışkanlığın bir ürünü olarak kadın diline yerleştiği düşünülmektedir (Dilçin, 1992, 280; Uğurlu, 2012, 57). Ancak, Türk edebiyatında ninniler farklı bir edebi türün uzantısı olarak yer almaktadır. Türküler, bir kültür ürünüdür ve halkın ortak sesi, **ulusun ortak ruhu**dur (Mirzaoğlu, 2001, 76). Özellikle melodik ve kendi içinde ahenkli söyleniş tarzıyla ninniler, bazı halk bilimciler tarafından *beşik türküsü* olarak kabul edilmekte ve türkülerin altında değerlendirilmektedir (Akyol, 2014, 129).

Türk edebiyatında ninnilerin farklı edebi türlerle birlikte kullanıldığı görülmektedir (Farsakoğlu, 2006, 25). Buna göre; ilahi, ağıt, mani, tekerleme, türkü, efsane, halk hikayesi, şiir ve şarkılarda ninnilere yer verilmektedir. Bu da ninnilerin, Türk dilindeki önemini ve kapsamının genişliğini göstermektedir.

2.1. Ninni-İlahiler

Çoğunlukla şekil bakımında üçlüklerden oluşmakta olup ninni ifadeleri içeren iki mısralık nakaratlar bulunmaktadır. En bilinenleri peygamberleri konu alan ninni ilahilerdir (Farsakoğlu, 2006, 26):

"Hak Tealanın habibi

Dertlilerin tabibi

İki cihanın habibi

Nenni Muhammed'im nenni

Uyu can Ahmed'im nenni

Hak seni seviyordu

Kur'an-ı azimi indirdi

Kundağ ile göğe attı

Nenni Muhammed'im nenni

Uyu can Ahmed'im nenni

Amine Hatun annesi

Halime Hatun dayesi

Cümle Peygamberin canı

Nenni Muhammed'im nenni

Uyu can Ahmed'im nenni

Halime Hatun evine aldı

Evin içi anber doldu

Hak seni sevdi diledi

Nenni Muhammed'im nenni

Uyu can Ahmed'im nenni

Cebrail bağırdağın bağladı

Yahya beşiğin salladı

Göklere cevlan eyledi

Nenni Muhammed'im nenni

Uyu can Ahmed'im nenni

Arş u kürsi seyr eyledi

Ümmet içün çok ağladı

Ümmetini af ettirdi

Nenni Muhammed'im nenni

Uyu can Ahmed'im nenni" (Çelebioğlu, 1982, 45)

2.2. Ninni Ağıtlar

Eski Türkler'de sagu olarak bilinen ağıtların, ninni ile söylendiği örnekler bulunmaktadır. Genellikle kaybedilmiş bir bebek veya herhangi bir ölüm sonrası annenin kendisini rahatlama ihtiyacı ile ninni ağıtların doğduğu düşünülmektedir (Farsakoğlu, 2006, 27):

“Çek oğlum göçü güç olsun

Bu da bize bir suç olsun oy

İki kardeş bir de bacı vay yavrum

Beni de koyun üç olsun

Ninni de oy, ninni de oy, ninni de oy

Bizim yayla safi çiçek

Kalk yavrum yaylaya göçek oy

Emmi dayı gerek oldu vay yavrum

Yavrulara kefin biçek oy

Ninni de oy, ninni de oy, ninni de oy

Adana’nın bayırına

At örkledim çayırına oy

Ünü büyük Güveloğlu vay yavrum

Kefin salmış hayırına

Ninni de oy, ninni de oy, ninni de oy

Tarladaki bağlı atlar

Böğrüşür gelir inekler oy

Alır yaylaya giderim vay yavrum

Sehilde komaz sinekler

Ninni de oy, ninni de oy, ninni de oy" (Kaya, 1999, 378-379)

2.3. Ninni Maniler

Ninniler en çok manilerle birlikte kullanılmakta olup, en çok bu türler birbirine benzerlik göstermektedir (Farsakoğlu, 2006, 28):

"Ninni diyem yatasın

Çabucak boy atasın

Baban beni döğende

Sen de ona çatasın

Biri biri biri biri

Ninni dedemin adına

Allah yetsin dadına

Büyüyüp yetişende

Beni de sal dadına

Ninni yavruma ninni" (Kaya, 1999, 377)

2.4. Ninni Tekerlemeler

Tekerlemelerin ahenkli söylenişi sebebiyle ninnilere benzemektedir. Bu sebeple tekerleme ve ninniler birleştirilmeye en müsait iki edebi türdür (Farsakoğlu, 2006, 29):

"Pöt pöt pötücek

Pötüceğe ne gerek

Yağmur ile sel gerek

Ver Allah'ım ver

Oğluma bol bol uyku ver

Ninni yavrum ninni" (Tuncer ve Yardımcı, 2000, 66)

2.5. Ninni Türküler

Bilindiği gibi ninniler, halk edebiyatı türlerinden türkülerin alt başlığı olarak değerlendirilmektedir. Ninni türküler; doğrudan ninni özelliğinde olanlar, kına gecelerinde söylenenler, türkü sonuna ahenkli beyitlerle bağlanmış olanlar ve ağıt içerenler olmak üzere dört forma ayrılmaktadır (Farsakoğlu, 2006, 29-33):

(Doğrudan ninni özelliğinde olan ninni türküler)

"Gelin başım bağlamadım

Top zülüfüm yağlamadım

Obamdan utandım ağlamadım

Bebek beni del eyledi

Nenni nenni bebek oy" (Kösemihal, 1928, 170-171)

(Kına gecelerinde söylenen ninni türküler)

“Evlerinin önü kümes

Tilki gelir tavuk almaz

Gaynanası goca honaz

Nenni gızımız nenni

Gelin gızımız nenni

Iraftaki tava gulplu

Oğlan bilmez hapı hupu

Bizim gızımız altıntopu

Nenni gızımız nenni

Gelin gızımız nenni

Gapının gullebi ağır

Hakının gulağı sağır

İşitmezse pekçe bağır

Nenni gızımız nenni

Gelin gızımız nenni

Biner atın alcasına

Gider yolun incesine

Çağırın gelsin amcasına

Nenni gızımız nenni

Gelin gızımız nenni

Biner atın garasına

Gider yolun doğrusuna

Çağırın gelsin dayısına

Nenni gızımız nenni

Gelin gızımız nenni" (Özergin, 1975, 7368)

(Türkü sonuna ahenkli beyitlerle bağlanmış ninni türküler)

"Ninni sana hoş mu gelir?

Ela gözden yaş mı gelir?

Baban handan boş mu gelir?

Ninni yavrum ninni

Ninni kuzum ninni

Ovada çiftliğin işlesin

Çölde davarın kışlasın

Allah hanene bağışlasın

Ninni yavrum ninni

Ninni kuzum ninni

Uzun kavak boyun olsun

Salkım söğüt dalın olsun

Benim uykum senin olsun

Ninni yavrum ninni

Ninni kuzum ninni" (Özergin, 1975, 7364)

(Ağıt içeren ninni türküler)

"Adalardan çıktım yayan

Gardaş atlı bacı yayan

De gel bu dertlere dayan

Nenni nenni nenni nenni

Nenni nenni nenni bebek oy

Bebeğin beşiği camdan

Yuvarlandı düştü damdan

Bey babası gelir Şam'dan

Nenni nenni nenni nenni

Nenni nenni nenni bebek oy

Bebeğin beşiği bakır

Yerinden kalkmıyor ağır

Ben sallarım takır takır

Nenni nenni nenni nenni

Nenni nenni nenni bebek oy" (Kaya, 1999, 383)

2.6. Ninni Efsaneler

Efsanelerde geçen ninniler, Türk edebiyat dünyasında oldukça yaygındır. Özellikle efsanelerin konusunu özetleyen ve nakarat şeklinde ninni ifadelerine yer veren efsaneler olduğu bilinmektedir (Farsakoğlu, 2006, 33-34):

(Taş Bebek efsanesinde geçer)

"Aktaş diye belediğim ninni

Seni Hak'tan dilediğim ninni

Al bağırdak doladığım ninni

Mevlam sana bir can versin ninni" (Çelebioğlu, 1982, 69-73)

2.7. Ninni Halk Hikayeleri

Halk hikayeleri, konusunu halkın günlük yaşamından aldığı için ninnilere yer vermesi beklenen bir durumdur (Farsakoğlu, 2006, 34-35):

(Esmehan halk hikayesinde geçer)

"Senin baban benim gibi köklüydü

Çok sefillik görmüş, derdi çok muydu?

Bir de sana alsaydı, parası yok muydu?

Nenni Ali'm, kuzum, yavrum nenni oy!

...

Ömer, Osman, kuzum üçü bey idi

Ali'm kuzum, onlar tay idi

Cebinde parası bile çoğ idi

Nenni Ali'm, kuzum, yavrum nenni oy!

...

Babaları kapudan dinliyor

Coştu yüreklerim, coştu kaynıyor

Zalım imiş karı, hemi oynuyor

Nenni Ali'm, kuzum, yavrum nenni oy!

...

Esmehan'ım söylüyor bu acı sözü

Sefillikte yanmış, yanıyor özü

Aslımı sorarsan Şamlı Hoca kızı

Göresim geldi, kuzum nenni oy!" (Kaya, 1999, 388-389)

2.8. Ninni Şiirler

Ninnilerin şiirlerle kullanımının hezl formunda (Ayverdi, 2006, 1255), diğer bir deyişle bilinen bir şiirin vezninin değiştirilmesi ve nüktedan ifadelerle yeniden yorumlanması şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir (Farsakoğlu, 2006, 42):

"Hu hu hu hu illallah

Kavuşuruz inşallah

Yavruma benim maşallah

Ninni benim oğluma ninni!

Sarıklı fesli mebuslar

Doğruya benzer fiskoslar

Yine çıkacakmış casuslar

Ninni benim oğluma ninni!

Hu hu hu hu cici maması

Avrupa görmüş bey babası

Çalımına bakma tüy kabası

Ninni benim kuzuma ninni!

Fransa Bulgar Almanlar

Kaldıracak baş dalyanlar

Yunanla Girit kavgası var

Ninni benim gülüme ninni!" (Onay, 1928, 155-156)

2.9. Ninni Şarkılar

Günümüzde bestelenen ninniler bulunmaktadır (Farsakoğlu, 2006, 44):

"Uyu bebeğim! Benim nazlı meleğim

Dağda tavşanlar uyudu

Beşikte kızlar uyudu

Ninni çiçeğim! Ninni güzel ipeğim

Uyu çiçeğim! Benim güzel ipeğim

Gökte yıldızlar uyudu

Beşikte kızlar uyudu

Ninni çiçeğim! Ninni güzel ipeğim" (Akalın, 1945, 159)

Ninnilerin kadınlara yönelik olması ile kadın edebiyatı, bebek ve çocuklara yönelik olması ile de çocuk edebiyatı olarak ifade edildiği görülmektedir. Amil Çelebioğlu'na göre (1982, 212); anne, abla, nine veya dadının bebeğe ninni söylemesi gibi küçük bir kız çocuğu da oyuncak bebeğine ninni söyler. Bu nedenle ninniler, *"kadın edebiyatı"* ürünleridir. Şirin ise bu durumu, kız çocuklarının annelerini taklit etmesi olarak açıklayarak *"anne edebiyatı"* tabirini kullanmayı tercih etmektedir (1990, 3). Karakaya (2004, 46) ile Çetin ve Dikmen (2008, 112) gibi araştırmacıların ise ninnileri, çocuksu şiirler olarak değerlendirdikleri ve *"çocuk edebiyatı"* altında sınıflandırdıkları görülmektedir. Yıldız ise Türk dünyasına dair yaptığı çalışmasında (2003, 322-327) ninnilerin; Uygur Türkleri'nde *"anne türküleri"* veya *"çocuk folkloru",* Azerbaycan Türkleri'nde *"ana folkloru"* veya *"uşak folkloru",* Kırgız Türkleri'nde *"çocuklar için başkaları tarafından söylenen şiirler",* ve Kazan ninnileri için de *"adetlerle ilgili şiir*" başlığı altında yer aldığından bahsetmektedir.

3. TÜRK DÜNYASINDA NİNNİLER

Ninnilerle ilgili olarak bilinen en eski kaynak Sümer ninnilerinin yazılı olduğu tabletlerdir (Uğurlu, 2012, 15; Çığ, 2008, 212). Kaynaklarda belirtildiğine göre bu ninni, Sümer Kralı Kral Şugli'nin eşi tarafından sağlığı iyi olmayan bir çocuğa yazılmıştır:

"Ninni, ninni…

Neşe dolu şarkımla, kuvvetli olarak büyüsün o,

Neşe dolu şarkımla, kocaman olsun o,

İrina ağacı gibi kökünden kuvvetli büyüsün o,

Şakir bitkisi gibi tacından geniş büyüsün o,

(Uyku) O senin üzerine elini açacak,

Orada yatan seni koruyacak,

Oğlum uyku seni yeniyor,

Uyku üstüne çökmek üzere,

Gel uyku gel uyku, oğluma gel,

Oğluma çabuk gel uyku,

Onun yorgun gözlerini uyut,

Elini onun kömür gözlerinin üzerine koy,

Ağulayan diline,

Ağulamasıyla uykusunu bözdurtma,

Kucağını kaplıca ile dolduracağım

Senin için küçük peynirli tatlı yapacağım,

Küçük peynir insanın şifasıdır,

İnsanın şifası, beyin oğlumun şifasıdır.

Bey Şugli'nin oğlunun şifasıdır." (Çığ, 2008, 213).

Türk dünyasında ninni kelimesi, ilk olarak Anadolu sahasında Karacaoğlan'ın

"Mestanedir Karac'oğlan mestane

Güzel olan gül gönderir dostuna

Yatır beni kız dizinin üstüne

Nen eyle de kaşın gözün süzerek"

dörtlüğünde nen eylemek şeklinde yer almaktadır (Cunbur, 1973, 44). Dolayısıyla bu kelimenin 16. yüzyıl civarında dilimize girdiği düşünülmektedir (Çelebioğlu, 1982, 11).

Türk ninnileri üzerine çeşitli derleme eserler bulunmaktadır. Bilinen ilk derleme kitap "Türkçe Ninniler" adıyla yayınlanan Macar Türkolog Ignac Kunos'un çalışması kabul edilmekte olup eser Osmanlıca olarak yayınlanmıştır (Coşkun, 2013). Prof. Dr. Necati Demir ve Fikriye Demir'in 22 yıl süren araştırmaları sonucu oluşturdukları Türk Ninnileri isimli derleme çalışmada ninnilerin tanımına dair birtakım eksikliklerin olduğu sonucu dikkat çekmektedir (2014, 19-20). Buna göre; ninnilerin tanımında geçen "bebeği uyutmak" ifadesine ek olarak bazı ninnilerin bebeği uyandırmak için söylendiğini tespit etmişlerdir:

Beşiğimin kulpu bakır,

Uğulerim takır takır,

İçindeki Molla Bekir,

Uyan bebek sabah oldu.

Nenni bebek sabah oldu,

Eee eee eee eee (Kayseri) (Demir ve Demir, 2014, 118)

Çalışmada belirtilen diğer bir eksiklik ise ninnilerin tanımında geçen *"ağlayan bebeği susturmak"* ifadesine yöneliktir. Buna göre, bazı ninnilerin uyanık bebeği sevmek amacıyla söylendiği görülmektedir:

Bebek uyandı bakar,

Eli kundaktan çıkar,

Ağzından şefil akar,

Yanaktan gülü kokar.

Ninni yavrum ninni (Ordu) (Demir ve Demir, 2014, 45)

Türk Ninnileri isimli derleme çalışmada belirtilen eksiklikler dikkate alındığında ninniler için; ağlayan bebeği susturmak veya uyutmak amacının yanı sıra bir bebeği sevmek ve eğlendirmek için kullanılan sözlü halk kültürü ürünü şeklinde bir tanımlama yapmak daha doğru olacaktır (Demir ve Demir, 2014, 21).

Divanü Lügati't-Türk'te ninni kelimesi *balu balu* tabiriyle eş anlamlı kullanılmaktadır (Atalay, 1941, 232). Bu bilgi göz önüne alındığında ninni kelimesinin Türk lehçelerine 11. yüzyıldan sonra girmiş olduğu tahmin edilmektedir (Çelebioğlu, 1982, 11). Türkiye Türkçesinde edebi dilde ninni kelimesi *"söylemek"* ve *"demek"* fiilleriyle baskın olarak kullanılmakta olup, yerel ağızlarda *"nenni çalmak", "nen eylemek", "nennen demek"* şeklinde söyleyişler de bulunmaktadır. Bunun yanı sıra rehavet getirmek manasında *"ninni gibi gelmek",* sıkıcı veya ağır tesir bırakan söz veya

şarkı manasında *"ninni söylemek",* ve Allah şerden korusun anlamında *"şerrine ninni"* gibi deyimler ve söz öbekleri de dilimizde yer almaktadır (Çelebioğlu, 1982, 12).

Türk dünyasında ninnilerin farklı şekillerde adlandırıldığı görülmektedir (Demir ve Demir, 2014, 15; Uğurlu, 2012, 34-36). Azerbaycan Türkleri'nde *"beşik ne'meleri / nenni neğmeleri"* (Efendiyev, 1992, 219) veya *"layla"* (Gökalp, 2002, 11); Başburt Türkçesinde *"sengildek yırı*" (Demir ve Demir, 2014, 15); Kerkük Türkleri'nde *"leyle"* (Ketene, 1990, 120); Kazan Türkleri'nde *"bişek cırı"* (Yıldız, 2003, 327); Kazak Türkleri'nde *"besik jırları"* (İslamjanulı, 1995, 29); Kırgız Türkleri'nde *"beşik ırları"* (Orazova, 1998, 9); Özbek Türkleri'nde *"alla"* (Yıldız, 2003, 319); Tatar Türkçesinde *"beşik cırı"* (Demir ve Demir, 2014, 15); Türkmen Türkleri'nde *"hüvdi"* (Kılıç, 2007, 2); Balkan Türkleri'nde *"nenna / nani"* (Hasan, 2008, 24); Altay Türkleri'nde *"kabay kojon" (beşik türküsü)* (Yakıcı, 2007, 281); ve Uygur Türkleri'nde de *"beşik elleyleri"* (Yıldız, 2003, 322) olarak bilinmektedir. *"Farsça nanu: Banu vezninde ol ezgili agazedir ki valideler çocuğu beşiğe salladıkda uyutmak için eydürler; beyinlerinde ninni tabir ederler. Hala lezzeti samiamdadır" (Asım, 1268, 587)* sözünde geçtiğinin yanı sıra ninnilerin sadece bebeği uyutmak için değil; bebeği uyandırmak, sevmek ve beslemek gibi nedenlerle de söylenmesi; bunun yanı sıra özellikle annesinin sesi ile söylenen ninnilerle bebeğin sakinleşmesi ve dinginleşmesini sağlaması ile ninniler, anne ve bebek arasındaki iletişimi kuvvetlendiren değerli bir araç ve nesillerarası kültürel bir köprüdür (Kabadayı, 2009).

4. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNİN NESİLDEN NESİLE AKTARIMINDA NİNNİLERİN ÖNEMİ

Ninni; geleneksel değerlerin, yerelden evrensele ve bireyselden toplumsala iletiminde kültür ile harmanlanarak gelecek nesile aktarılmasını sağlayan ve süreklilik esasına dayanan bir araçtır (Öztekin, 2016, 45). Buna göre herhangi bir kültüre özgü olan dil, inanç, yaşayış biçimleri, gelenek-görenekler, töreler, törenler, estetik ve sanatsal algı, tarihi değerler, yeme-içme alışkanlıkları, giyim tarzları, aile yapısı ve toplumsal cinsiyet rolleri ninniler yoluyla yeni nesile iletilmektedir (Acar, 2022, 48). Kadına özel bir alan olarak kabul edilen bu aktarım aracı, bebeklerin anne rahminden başlayarak hane içine, haneden mahalleye, oradan da bağlı olduğu topluma dahil olma sürecinde önemli bir kültürel zemin oluşturmaktadır (Karanika, 2014, 180). Diğer bir deyişle, Demir'in de belirttiği gibi bebek ve çocuklara toplumda kabul görmelerini sağlayacak olan erkeklik ve dişilik görevleri henüz ana rahminde ve beşikte atfedilmektedir (2018, 17). Bu çalışma kapsamında erişilen ninniler; kız bebeklere söylenenler, erkek bebeklere söylenenler ve kadının kendi yaşamına dair ninniler olmak üzere üç başlık altında incelenmekte olup Türkler'in ataerkil niteliği ve kültürel yapısı özelinde etkin olan toplumsal cinsiyet rollerinin anlam ve içeriği, bu ninniler üzerinden değerlendirilmektedir.

4.1. Kız Bebeğe Söylenen Ninniler

Ataerkil toplum anlayışına sahip olan Türk kültüründe kız bebeklere söylenen ninniler; evlilik temennisi içeren ninniler, güçlü damat temennisi içeren ninniler, eğitim ve meslek temennisi içeren ninniler, kültürel adet ve inanışları içeren ninniler ve bebeğe sevgi ve övgü içeren ninniler olmak üzere beş kategoride değerlendirilmektedir.

4.1.1. Evlilik Temennisi İçeren Ninniler

Türk toplumunda aile oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Ev, ocaktır ve Türk kültüründe bu ocağın ateşi anne ve babanın ortak mirası kabul edilmektedir (Gökalp, 2007, 209). Bu ocağın kurucusu kadındır ve özellikle sahip olduğu doğurganlık vasfı sayesinde neslin sürekliliğini sağlaması açısından ailenin yapı taşı olarak görülmektedir (Yalçın, 2016, 83). Dolayısıyla, kız bebeklere söylenen ninniler çoğunlukla evlilik temennisi içermektedir:

Kızım kızım hoplasın

Bahçede evcik oynasın

Koca kakını görse de

Yuvasından yozmasın!

Uyu kızım ninni

Büyü kızım ninni! (Muğla) (Çelebioğlu, 1982, 50)

Annenin kız bebeği için ilk olarak büyüyüp hoplayacak yetkinliğe gelmesi, ardından evcilik oynaması yönünde söylemi görülmektedir. Evcilik oynamak bir çocuk için adeta evlilik hayatının provasıdır. Üçüncü satırda *geçen "koca",* gelecekteki damat adayına yönelik olup *"kakını görse de yuvasından yozmasın"* ile kadının şiddet dahil görmesi halinde affedici olması ve evliliğini sürdürmesi öğüdü yer almaktadır.

Kızım uyusun eve uyusun

Büyüsün yuvasın kursun

Aşının başında dursun

Eşinin yanında dursun

Uyu kızım ninni

Büyü kızım ninni! (Muğla) (Çelebioğlu, 1982, 50)

Annenin kız bebeğinin büyüdüğü zaman evlenmesi, kendi ailesini kurması, evinde ailesi için yemek pişirmesi ve eşine hep destek olması yönündeki sözleri yer almaktadır. Burada bir temenniden çok, erişkin bir kadından beklentiler sıralanmaktadır.

Ninniler diyeyim kuzum diller ile

Saçını öreyim teller ile

Ninni kuzuma ninni! (Afyon) (Çelebioğlu, 1982, 136)

Türk kültüründe yer alan *"telli duvak"* adetine atıfta bulunulduğu ve ikinci satırda geçen *"saçını öreyim teller ile"* ifadesi ile kız bebekten evlenmesi beklendiği görülmektedir.

Benim kızım büyüsün,

Bağımızda yürüsün,

Telli duvaklı gelin olsun,

Nenni kızım nenni,

Gelin kızım nenni!

Eee eee eee…

Uuu uuu uuu… (Tokat) (Çelebioğlu, 1982, 212)

Yukarıda yer alan ninnide olduğu gibi *"telli duvaklı gelin"* ifadesi yer almaktadır. Ayrıca, ninnide gündelik hayata dair ipuçları yer almaktadır. Öyle ki, Tokat ilinde alıntılanan bu ninnide *"bağımızda yürüsün"* sözleri ile asma/ üzüm bağları

bahsedilmektedir. Dolayısıyla, bu ailenin üzüm bağı olduğu, varlıklı olduğu anlamı çıkmaktadır.

Alaca yorgan ortası

Dolan gel bayram ertesi

Benim kızım gelin körpesi

Körpe kuzum sana ninni! (Konya) (Çelebioğlu, 1982, 194)

Modern hayatla birlikte kullanımı azalmış olsa da Türk kültüründe yer alan ve özellikle gelin çeyizlerinde mutlaka bulunan ortası saten yün yorgana ithafen söylenen *"alaca yorgan",* kırmızı saten ile yapılmış çeyizlik bir yorganı akla getirmektedir. İkinci satırdaki *"dolan gel bayram ertesi"* ise Türk kültüründeki dini bayramlar olan Kurban ve Ramazan Bayramları arası dönemde evlilik yapılmaması yönündeki geleneği ifade etmektedir. Ardından annenin kız bebeği için kullandığı *"gelin körpesi"* ifadesi burada dikkat çekmektedir. Şu an evlilik için küçük olduğu, ama gelecekte mutlaka gelin olacağı öğretisinin yanı sıra beşik kertmesi gibi evlilik adetleri olduğu ve halihazırda bebeğin gelin edildiği anlamına da gelmektedir.

Afyon ektim ocak ocak kızım,

Toplayalım kucak kucak kızım,

Ellerin gülleri açılmış,

Bizim de gülümüz taze tomurcuk,

Ninni de kızım ninni,

Allı da gelinim ninni,

Biricik kızım ninni. (Afyon) (Demir ve Demir, 2014, 81)

Ninnide kadının kız bebeği için *"taze tomurcuk"* ve *"allı gelin"* ifadeleri kullandığı görülmektedir. Bu sözlerle kız bebek için evlilik beklentisi vurgulanmaktadır. *"Ellerin gülleri açmış/ Bizim gülümüz taze tomurcuk"* ile de bebeğin mutlaka evleneceğini, ama şu an için küçük olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, bu ninnide kadının gündelik hayatına dair de ipuçları yer almaktadır. Örneğin *"Afyon ektim ocak ocak/ Toplayalım kucak kucak"* satırları Afyon ilinde yetiştirilen haşhaş tarımı ile uğraşıldığını göstermektedir.

Dandini dandini

Danalı bebek,

Elleri kolları kınalı bebek,

Benim kızım büyüyecek,

Büyüyüp de gelin olacak,

Nenni kızım nenni! (Ankara) (Demir ve Demir, 2014, 122)

Türk kültüründe kına oldukça önemlidir. Askere gitme ve evlilik gibi aileden uzaklaşma durumlarında kötülüklerden koruması inancıyla ele kına yakıldığı bilinmektedir. Burada geçen *"elleri kolları kınalı bebek"* ifadesi bebeğin güzelliğini ve nazardan korunmasını ifade etmektedir. Ardından annenin kız bebeğine büyüdüğünde evlenmesi yönündeki yönlendirmesi yer almaktadır.

Kocaya varsın şu kızım,

Oğlan doğursun şu kızım,

Oğlunun üstüne,

Simli kumaş örtsün şu kızım,

Nenni kızım nenni!

Nenni kuzum nenni! (Sivas) (Demir ve Demir, 2014, 226)

Diğer ninnilere ek olarak bu ninnide annenin kız bebeğine sadece evlenmesi değil, erkek bebek doğurması yönündeki temennisi dikkat çekmektedir. *"Oğlunun üstüne simli kumaş örtsün*" sözleri ile de askere gidenlere örtülen işlemeli, parıltılı tülbent ifade edilmekte ve oğlunun da asker olması yönünde toplumsal cinsiyet rollerinin nesiller boyu devam etmesi yönüyle vurgulanmaktadır.

Minik kızım hoplasın,

Cicisini toplasın,

Büyüyünce beyine,

Hiç eziyet vermesin,

Ninni kızım ninni!

Ninni de kızım ninni! (Osmaniye) (Demir ve Demir, 2014, 272)

Annenin kızına küçük olduğu ve hoplamalı zıplamalı oyunlar oynayabileceğini söylediği görülmektedir. Ancak, ardından söylediği *"cicisini toplasın"* ifadesi hoplarken eteği açılmamasına dikkat etmesi gerektiği, daha geniş anlamda davranışlarında aşırılığa kaçmamaya dikkat etmesinin önemi vurgulanmaktadır. Evlilik beklentisinin yanında bu ninnide eşine karşı saygılı, itaatkar ve hizmetkar olmasının da belirtilmesi ilgi çekicidir.

Erge barsın şu gızım, (Kocaya varsın şu kızım)

Ulan tapsın şu gızım (Oğlan doğursun şu kızım)

Ulanın üstüne (Oğlunun üstüne)

Zarbap yapsın şu gızım! (Simli kumaş örtsün şu kızım) (Kumuk Türkçesi) (Bayrak İşcanoğlu, 2018, 157)

Genel olarak Kuzey Kafkasya'da yer alan Kumuk Türkleri'ne ait ninnide, kız bebek için evlilik temennisi olduğu görülmektedir. Türkiye Türkleri'nin ninnilerinde olduğu gibi erkek bebeğin değerli olduğu, üzerine simli kumaş örtme ifadesinde net bir şekilde anlaşılmaktadır. Benzer ifadenin Sivas yöresine ait bir ninnide de geçmesi dikkat çekmektedir.

4.1.2. Güçlü Damat Temennisi İçeren Ninniler

Annenin kız bebeği için evlenmesi ve evliliğini her koşulda sürdürmek için elinden geleni yapması öğütlerinin yanı sıra, kuracağı aileyi yönetecek erkeğe yönelik istek ve temennileri de ninniler aracılığıyla dile getirilmektedir (Büyükokutan Töret, 2017, 183). Ataerkil toplum yapısına sahip olmanın bir gereği olarak Türk ninnilerinde kadın, damat adayının güçlü olmasını beklemektedir. Burada güç kavramı; fiziksel güç, maddi güç veya toplumsal statü açısından güç olarak ortaya çıkmaktadır:

Aşçılar aşını vursun

Benim kızım sündürmede otursun

Kızımın nişanlısı

Yanı kılıçlı zabit olsun! (Isparta) (Çelebioğlu, 1982, 23)

Annenin kızı için güç sahibi bir damat beklentisi olduğu görülmektedir. Evinde aşçılar çalıştıracak maddi güce sahip olmasının yanında *"yanı kılıçlı zabit"* diyerek hem devlet işinde çalışıyor olması hem de metaforik anlamda değerlendirildiğinde kızını koruyacak fiziksel güçte bir damat istediği açıkça ifade edilmektedir. Ayrıca kızının evliliğinde rahat olması, hatta sundurma denilen alanda oturup keyfine bakması temenni edilmektedir.

Erini kızım, serini kızım

Seraskerin gelini kızım

Sırmalısın benim kızım

Kalçalısın benim kızım

Kürde vermem hızma takdırır

Zengine verim altın saydırır!

Babasının adını saydırır! (Erzurum) (Çelebioğlu, 1982, 158)

Ninnide geçen *"serasker gelini"* sözleri ile annenin kızı için güçlü statüye sahip bir damat ve ailesi beklentisinde olduğu görülmektedir. Türk toplumunda, özellikle Kurtuluş Savaşı'nda kritik noktalardan olan Erzurum ilinde askerliğin üstün bir meslek kabul edildiği (Dursunoğlu, 1998, 119-120) bu ninnide vurgulanmaktadır. Ninninin devamında yer alan *"sırmalısın"* ve *"kalçalısın"* ifadeleri de kızının fiziksel güzelliğini belirtilmekte olup kızının bu damada layık olduğunu söylemektedir. *"Kürde vermem hızma takdırır"* mısrası Kürt kültüründe kadınların burunlarına hızma adı verilen takı takma geleneğini ifade ettiği gibi; işaretleme, damgalama ve daha da önemlisi köle olma anlamına da geldiği bilinmektedir (Erdoğan, 2006, 86). Ninninin devamında damadın aynı zamanda maddi açıdan güçlü olması temennisi yer almaktadır. Ninni sonunda da *"babasını saydırır"* cümlesi ile damadın statü ve maddi açıdan gücü sayesinde kendi ailesinin de toplumda itibar göreceği ifade edilmektedir.

Erini kızım, serini kızım

Serasker gelini kızım

Kürde vermem ayran içer

Köylüye vermem tarla biçer! (Erzurum) (Çelebioğlu, 1982, 158)

Yukarıdaki ninni ile benzer özellikte olan bu ninnide de yine asker gibi önemli bir mesleğe sahip damat beklentisi bulunmaktadır. Öyle ki, hayvancılıkla uğraştığı anlaşılan Kürt kökenli bir erkek ile tarımla uğraştığı anlaşılan köylü birisini damat olarak kızına layık görmediği net olarak anlaşılmaktadır.

İllerden yavrum illerden

Tülbendi kurusun yellerden

Yavruma dünürler gelsin

Ankara gibi yerlerden (Ankara) (Çelebioğlu, 1982, 159)

Ninnide geçen ifadeler kız bebeğe ithafen söylenmiş olmasına rağmen, annenin yaşam tarzına dair ipuçları vermektedir. Kadınların giyimlerinde tülbent kullandıkları ve evliliklerin görücü usulüyle gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında annenin il olarak Ankara'da olmasına rağmen merkezde yaşamadığı *"Dünürler gelsin/ Ankara gibi yerlerden"* ifadesinden anlaşılmaktadır. Ankara'nın başkent olması ve merkez ilçelerde bakanlıkların bulunması ile damattan devlet yönetiminde statü sahibi olması beklendiği vurgulanmaktadır.

Benim yavrum büyük konak gelini

Ayağında sırma gümüş nalını

Gelir anasına salını salını

Uyusun yavrum ninni! (Çankırı) (Çelebioğlu, 1982, 245)

Büyük konakta yaşama, sırma gümüşten yapılmış ayakkabı- nalın giyme gibi temennilerle bu ninnide annenin, maddi açıdan güçlü damat beklentisinde olduğu görülmektedir. Ayrıca, evlilik sonrası kızının ziyarete gelmesini beklemekte olup kızının yaşadığı lüks hayat ile çevresine karşı övünme hayali kurduğu anlaşılmaktadır.

Uyusun da büyüsün benim kuzum,

Eee eee eee…

Atlara binsin benim kuzum,

Eee eee eee…

Samur kürkler giysin benim kuzum,

Eee eee eee…

Güzel kokulu evlere girsin benim kuzum,

Eee eee eee…

Al duvaklı gelin olsun benim kuzum,

Eee eee eee… (Niğde) (Demir ve Demir, 2014, 243)

Annenin kızı için büyüdüğünde maddi güce sahip bir damat ile evlilik yapması beklentisi yer almaktadır. Öyle ki, kızının at binmesi, samur kürkler giymesi ve güzel kokan bir evde yaşaması temennileri açıkça dile getirilmektedir. Kadının at binmesi, fiziksel açıdan dinç ve sağlıklı olmasını; samur kürkler giymesi, onu soğuktan koruyacak kaliteli ve gösterişli kıyafetlerinin olmasını ve bunlarla gezmesini; ve güzel kokulu evlerde yaşaması da evde hizmetçilerinin olmasını ve kadın gezmeden geldiğinde temizlik kokan veya güzel yemeklerin piştiği bir evin hanımı olmasını ifade etmektedir.

4.1.3. Eğitim ve Meslek Temennisi İçeren Ninniler

Kız bebeğin iyi bir eğitim alması, tahsilini tamamlaması, bunun neticesinde de bir meslek sahibi olması ve ailesine maddi destek sağlaması yönünde temenni içeren ninniler, yok denilecek kadar az sayıdadır. Gerek kız gerekse erkek bebeklerin eğitim ve meslek tercihlerine yönelik ninnilerin, ninninin söylendiği bölgenin ekonomik ve siyasi

durumundan etkilenerek ortaya çıktığı görülmektedir (Büyükokutan Töret, 2017, 180-181). Kız bebekler için öğretmenlik gibi, yine annelik vasfını kullanmasına gerek duyulan mesleklerin tercih edilmesi dikkat çekicidir:

Benim kızım uyusun ninni

Uyusun da büyüsün ninni

Kızım öğretmen olsun da

Çocukları okutsun ninni! (Urla) (Çelebioğlu, 1982, 167)

Anne kızının büyüdüğünde öğretmen olmasını temenni etmektedir. *"Çocukları okutsun"* ifadesi bir ilkokulda sınıf öğretmeni olarak kızını hayal ettiğini göstermektedir.

Uyuya uyuya büyüsün benim kızım,

Okuya okuya alim olsun benim kızım,

Dünyalara malum olsun benim kızım!

Kızım kızım güzel kızım,

*Ninni kızım ninni kızım! (*Sivas) (Demir ve Demir, 2014, 242)

Kız bebeğin eğitimine önem verildiği görülmektedir. Sadece Türkiye için değil, dünyadaki gelişmeler hakkında da bilgi sahibi olması, belki de meşhur bir ilim insanı olma temennisi vurgulanmaktadır.

4.1.4. Kültürel Adet ve İnanışları İçeren Ninniler

Günümüzde hala varlık gösteren kız isteme törenleri, görücü usulü evlilikler, kına gecesi ve düğün ritüelleri, başlık parası, berdel, kuma getirme ve beşik kertmesi gibi kültürel evlilik adetleri ninnilerde de zuhur etmektedir. Öyle ki, kendisi de bu evlilik

ritüellerini yaşamış olan bir kadının, kendi hemcinsi olan kızına bunları temenni etmesi dikkat çekmektedir:

Erini kızım, ürünü kızım

Müşir paşanın gelini kızım

Kırkılmamış kırk högeç

Kızıma başlık gelecek

Revan'ın ak pirinci

Kızıma pilav olacak! (Erzurum) (Çelebioğlu, 1982, 158)

Günümüzde mareşal anlamına gelen *"Müşir Paşa"* tabiri, annenin kızı için askeri açıdan güçlü statüye sahip bir aileye gelin gitmesi temennisini belirtmektedir. Aynı zamanda maddi açıdan güçlü olmasını da istemektedir. Öyle ki, kızı karşılığında genç kırk adet koç beklentisinde olup, kızının düğününde de Revan'dan pirinç getirilmesini istemektedir. Burada ninnide başlık parası alma ve düğünü erkek tarafının karşılaması gibi geleneksel evlilik adetleri açıkça belirtilmektedir.

Kızım kızım kızıma

Ak inciler üzüne

İstanbul'un valisi

Dünür gelsin kızıma

Yüz tane yaldız altın

Başlık gelsin kızıma

Kırkılmamış kırk şişek

Etlik gelsin kızıma!

İrevan'ın pirinci

Aşlık gelsin kızıma

Gün görmemiş hanımlar

Yenge gelsin kızıma! (Erzurum) (Çelebioğlu, 1982, 160)

Görücü usulü evlilik ve başlık parası gibi geleneksel evlilik adetleri bu ninnide ifade edilmektedir. Annenin, İstanbul valisi gibi devlet erkamında oldukça güçlü statüden bir aileye kızını layık gördüğü ve aynı zamanda yüz tane altın başlık parası verecek kadar zengin olmalarını beklediği dikkat çekmektedir. Düğündeki ikramların da zenginliği vurgulayacak gösterişte olmasını beklemektedir. Ninninin son mısralarında yer alan *"Gün görmemiş hanımlar/ Yenge gelsin kızıma"* ifadesi görücü gelecek olan yengelerin de varlıklı soydan gelmeleri arzusunu göstermektedir. O dönemde soylu ailelerin kızları tarlada çalışmaz, çoğunlukla evde vakit geçirirlerdi. Dışarı çıktıkları zamanlarda da ferace veya süslü şemsiyelerle güneşten korundukları için tenleri güneşten yanmazdı. Bu bilgiden yola çıkıldığında, annenin kızı için görücü gelecek yengelerin de zengin ailelerin kızları olması temennisinde olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Bahar gelir yaz gelir

Turna gelir kaz gelir

Kırk deve yükü kırk altın

Benim kızıma az gelir (Bafra) (Çelebioğlu, 1982, 196)

Annenin kızının karşılığında yüksek bedelde başlık parası beklentisi olduğu ninnide yer almaktadır.

Benim kızım endeze

Altı bin altı yüze

Alan gelsin beriye

Almayan dönsün geriye (Söğütlü) (Çelebioğlu, 1982, 196)

Anne kız bebeğinin 65 santimetre civarı bir boyda olduğunu ve başlık parası beklentisi olduğunu dile getirmektedir. Öyle ki, belirttiği başlık parasını karşılayamayacak damat adaylarının görücü olarak gelmemesini vurgulamaktadır.

Ninni dedim ninnisine

Çayır çimen koyusuna

Kızım ellerini kınalamış

Kahve vermiş dayısına! (Akseki) (Çelebioğlu, 1982, 233)

Türk geleneklerinde evlilik öncesi el kınalamak yer almaktadır. Bu ninnide anne, kızının dayısının oğlu ile beşik kertmesi olduğu veya olmasını istediğini dile getirmektedir.

Kaleden atın beni

Kervana katın beni

Benim babam fukara

Zengine satın beni! (Adana) (Çelebioğlu, 1982, 175)

Bu ninnide kadının kendi hayatından şikayetçi olduğu ve bu hayattan kurtulmak için kaleden atlama, kervana katılma ve zengin birisiyle başlık parası karşılığında evlendirilme gibi ölme veya evlenmeyi çözüm yolu olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Kadın bu ninniyi kız bebeğinin sesi olarak dile getirdiği şeklinde yorumlamak da yanlış

değildir. Her iki durumda da bu toplumdaki kadının kendi ailesinden ayrılmasının çözüm yolu ya evlilik ya da ölüm olarak görülmektedir.

Bacaya çıktım üzüm sermeye,

Emmiler gelmiş bebek sevmeye,

Bebek sevme değil, adını koymaya,

Ninni yavrum ninni!

Ninni yavrum ninni! (Gümüşhane) (Demir ve Demir, 2014, 182)

Ninninin ilk satırında annenin günlük hayatından bir bilgi yer almaktadır. Kadının kışa hazırlık yaptığını, daha uzun süreli muhafaza etmek amacıyla üzümleri kurutmak üzere güneş altına serdiği belirtilmektedir. Ninninin devamında geçen ifadeler ise beşik kertmesi adetine gönderme yapmakta olup kız bebeğin henüz beşikteyken evleneceği kişinin kararlaştırıldığını söylemektedir. Ninnide geçen *"emmiler"* sözü yine yöresel bir evlilik adeti olan akraba evliliğini anımsatmaktadır.

Kızım kızım kunduralı,

Eli gümüş damdıralı,

Kızıma görücü gelmiş,

Nereye kondurmalı? (Malatya) (Demir ve Demir, 2014, 293)

Anne ninnisinde kızının kunduralı olduğundan, yani yürümeye başladığından bahsetmektedir. Ikinci satırda geçen *"eli gümüş damdıralı"* sözü ile bir müzik aleti olan tambura kastedildiği düşünülürse, annenin kızının yetenekli olduğundan bahsettiği görülmektedir. Burada kültürel bir evlilik adeti olan görücü usulü evlilik açık olarak ifade edilmektedir.

Bahar gelir, yaz gelir,

Turna gelir, kaz gelir,

Küpler dolusu altın,

Bir kızıma az gelir,

Uyu bebeğim uyu!

Uyu bebeğim uyu!

Eee eee eee... (Erzurum) (Demir ve Demir, 2014, 313)

Annenin artık havaların ısındığından ve yaşadığı bölgeye göçmen kuşların geri gelmeye başladığından bahsettiği görülmektedir. Kız bebeği için ise yüksek bir başlık parası istediği açıkça belirtilmektedir.

4.1.5. Bebeğe Sevgi ve Övgü İçeren Ninniler

Bir bebeğin sağlıklı bir büyüme ve gelişme içinde olması için, hayati ihtiyaçlarının tam ve zamanında karşılanması tek başına yeterli olmamaktadır. Fiziksel olduğu kadar duygusal yapıları da oldukça hassastır ve her yönden desteklenmeye gereksinim duyarlar (Ungan, 2009, 13). Bebeğin birincil bakıcısı tarafından sevildiğini ve kabul edildiğini hissetmesi hem güven duygusu aşılamakta hem de sağlıklı ve rahat bir uyku geçirmesine yardımcı olmaktadır (Çıblak Coşkun, 2013, 505):

Bir kızım olsa bağrıma bastırsam

Ak alnına sarı altın dizdirsem

Bütün komşuları gezdirsem

Uyu yavrum ninni (Ayaş) (Çelebioğlu, 1982, 97)

Ninnide annenin ya hamile olduğu ya da hiç kızının olmadığı anlaşılmaktadır. Annenin bir kız çocuğa sahip olmayı çok istediği, öyle ki kız bebeği doğduğunda onun için altınlar alacağı ve tüm komşuları gezerek bebeğiyle övüneceği söylenmektedir.

Dasdasına dumbanasına

Yağlı poğaça kız anasına

Kalın sopalar çocuk anasına!

Ninni yavrum ninni! (Tekirdağ) (Çelebioğlu, 1982, 144)

Trakya yöresine ait bu ninnide *"çocuk"* kelimesi *"oğul"* anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, kız bebeğin övüldüğü, oğula sahip olmanın ise yerildiği görülmektedir. Kadının başka erkek çocuğu olması ve bu nedenle mizahi açıdan bu ifadeyi kullanması da muhtemeldir. Her halukarda bu ninniyi söyleyenin kız bebek annesi olduğu veya kız bebek istediği düşünülmektedir.

Kızım kızım inciyim

Güzellikte birinciyim,

Adımı sorarsanız

Annemin kızıyım,

Babamın gözüyüm (Malatya) (Demir ve Demir, 2014, 56)

Ninnide kız bebeğin güzelliği övülmekte, anne ve babasının sevgisi dile getilmektedir.

Gökteki yıldız oynuyor,

Gözüm yavruma doyamıyor,

Eller de yavruma doymuyor,

Benim yavrum uyumuyor,

Ninni yavrum ninni ninni!

Ninni hasretim ninni ninni!

Nenni derim nenni gelsin,

Gurbet elden baban gelsin,

Nenni derim uyuyasın,

Uyuyup da büyüyesin,

Tıpış tıpış yürüyesin,

Ninni yavrum ninni ninni!

Ninni hasretim ninni ninni!

Ninnilerin benim olsun,

Uykularım senin olsun,

Akan sular ömrün olsun,

Telli duvaklı gelin olsun,

Ninni yavrum ninni ninni!

Ninni hasretim ninni ninni! (Sivas) (Demir ve Demir, 2014, 198)

Ninnide annenin hem kız bebeğine sevgisinden hem de yaşadığı hayatla ilgili sitemlerinden bahsedilmektedir. Anne, kızının sadece kendisi tarafından değil, tanımadığı diğer insanlar tarafından da çok beğenildiği dile getirilmektedir. Ayrıca annenin yaşadığı yerde yalnız olduğu, eşinin başka bir şehirde ya asker ya da çalışan olarak bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunların yanında annenin bebeği uyutmakta zorlandığı, ama bu zorlanma ve yalnızlık içinde dahi bebeğine büyük bir sevgi duyduğu, onun için iyi dilek ve temennileri olduğu görülmektedir. Annenin kız bebeği için evlilik beklentisi içinde olması dikkat çekmektedir.

Ninni yavrum ninni!

Ninni yavrum ninni!

Benim kızım pudralı,

On parmağı da kınalı,

Omuzları altın düğmeli,

Ela gözü sürmeli.

Ninni kızım ninni!

Ninni kızım ninni! (Ardahan) (Demir ve Demir, 2014, 308)

Anne kızının güzelliğini dile getirmektedir. Ninnide kızının temiz ve güzel oluşu *"pudralı"* ve *"ela gözü sürmeli"* sözleri ile belirtilirken, becerikliliği *"on parmağı kınalı"* ifadesi ile söylenmektedir. Annenin *"omuzları altın düğmeli"* demesi ise maddi açıdan varlıklı bir aile olduklarını düşündürmektedir.

Aldey, aldey böbögüm, (Aldey, aldey bebeğim,)

Aldey, aldey böbögüm! (Aldey, aldey bebeğim!)

Erender menen attangan, (Erenler ile atlanan,)

Elin coodon saktagan, (Yurdunu düşmandan koruyan,)

Elinde dankı saktalgan, (Halk içinde namı yayılan)

Karaan Manas kımbatı, (Heybetli Manas'ın değeri,)

Karaça kandın kız Saykal, (Karaça hanın kızı Saykal,)

Kız Saykalday baatır bol! (Kız Saykal gibi batır ol!) (Kırgız Türkleri) (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1993)

Yukarıda verilen Kırgız Türkleri'ne ait ninninin, kız bebekler için söylendiği bilinmektedir. Bu ninnide dikkat çeken nokta kız bebekten de yurdunu müdafaa etmesi, halk içinde cesareti ile adının duyulmasının arzulanmış olmasıdır. Türkiye Türkleri'nde kız bebekler için daha narinlik, domestik işler ve evlilik gibi temenniler yer alırken, Kırgız ninnilerinde daha baskın ve güçlü kadın imajı ön plana çıkmaktadır. Öyle ki, Manas Destanı'nda ismi geçen Saykal gibi kızlar yetiştirme arzusu vurgulanmaktadır.

4.2. Erkek Bebeğe Söylenen Ninniler

Ataerkil bir toplum olan Türkler'de erkeklik, kahramanlık ile eşleştirilmiştir (Çakmak, 2023, 302). Hatta, Türk kültüründe erkek olmak evin ve devletin sahibi olmakla eşdeğer tutulmaktadır (Büyükokutan Töret, 2017, 176). Türk kültürünün özüne dair önemli izler taşıyan Dede Korkut Hikayeleri'ne bakıldığında erkeklik için *"Od Ata"* kavramı kullanılmakta olup, bireyin doğup büyüdüğü çekirdek ailesine ait ev için *"atam anam evi"* tabiri tercih edilmektedir (Ergin, 1997, 187). Dolayısıyla evin ve devletin sahibi olan ve onun sürekliliğini sağlamakla yükümlü olan erkek bebeğe yönelik ninniler; askerlik temennisi içeren ninniler, meslek sahibi olma ve eğitim temennisi içeren ninniler, eş ve evlilik temennisi içeren ninniler, bebeğe övgü ve sevgi içeren ninniler ile bebeğe sığınma ve bebekle dertleşme içeren ninniler olarak sınıflandırılabilmektedir.

4.2.1. Askerlik Temennisi İçeren Ninniler

Türk kültüründe askerlik oldukça önemlidir. Öyle ki, bir erkeğin toplumda kabul görmesi ve nihayetinde çocukluktan çıktığını kanıtlaması için askere gitmesi beklenmektedir (Büyükokutan Töret, 2017, 180). Ninnilerde kadının erkek bebeği için askerlik temennisinde bulunması hem kültürün bir parçası olarak zorunluluk sayılmakta hem de aslında oğlunun yetişkinliğe erişmesi dileğine karşılık gelmektedir. Bunun yanı sıra Türk kültürünün dini inanç olarak kabul ettiği İslamiyete göre çocuklar Allah'ın emaneti kabul edilmektedir. Dolayısıyla, bir erkeğin askere gitmesi ve askerlik görevi esnasında şehit olması kutsal sayılmaktadır (Farsakoğlu, 2006, 37-39 ve 67). Kutsal kitap Kur'an-ı Kerim'in Bakara Suresi 2/154 ile Nisa Suresi 4/69 ayetlerinde[1] de belirtildiği üzere şehitlik; ölmek değil, aksine ebedi cennet ile mükafatlandırılmak ve İslam peygamberi Hz. Muhammet (s.a.v.)'e komşu olma makamına erişmek olarak tanımlanmakta olup kutsal bir mevki kabul edilmektedir:

Benim yavrum küçücek

Gün geçtikçe büyüyecek

Asker olup yürüyecek!

Ninni yavrum, ninni yavrum! (Kastamonu) (Çelebioğlu, 1982, 24)

Anne oğlu için büyüyüp askere gitmesi arzusundadır. Askerliğe önem verildiği görülmektedir.

[1] Bakara Suresi 2/154 ayetinde *"Allah yolunda öldürülenlere ölüler demeyin. Hayır, onlar diridirler, fakat siz bilemezsiniz"* ve Nisa Suresi 4/69 *ayetinde "Kim Allah'a ve peygambere itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, sıddıklar, şehidler ve salih kişilerle beraberdirler; bunlar ne güzel arkadaşlardır"* ifadeleri yer almaktadır (Diyanet İşleri Bakanlığı).

Al sancağın altında

Ya şehit ol ya gazi

Vatan asker istiyor

Kan muzaffer istiyor! (Bandırma) (Çelebioğlu, 1982, 166)

Annenin ninnide bebeğinin asker olmasını arzu ettiği ve hatta bayrağı için gerekirse ölmesini göze aldığı dikkat çekmektedir. *"Kan muzaffer istiyor"* ifadesi, milliyetçi ruhun kanında olduğunu ve vatanı için savaşmanın, zafer kazanmanın ve gerektiğinde şehit düşmenin yüceliğini oğluna, henüz bebeklikten aşıladığı görülmektedir.

Benim oğlum büyüyecek

Büyüyüp de er olacak

Düşmanları öldürecek

Vatanını güldürecek! (Kastamonu) (Çelebioğlu, 1982, 167)

Annesi için oğlunun asker olmasının önemi göze çarpmaktadır. Vatanı karşısında duran kişileri gerektiğinde öldürecek cesarette olmasını beşikteki oğluna söylemesi dikkat çekmektedir.

Benim oğlum ne ister

Bir asker urbası ister

Omzuna tüfenk ister

Benim oğlum babasını ister

Ninni oğlum ninni! (Urla) (Çelebioğlu, 1982, 167)

Annesi oğlunun henüz küçüklükten asker olmak için hevesli olduğunu, oyuncak veya çocukça bir şeyler yerine asker giysileri giyip tüfek taşımak arzusunda olduğunu söylemektedir. Ninninin sonunda yer alan *"Benim oğlum babasını ister"* ifadesi ya babasının askerde olduğunu ya da herhangi başka bir sebepten evden uzakta olduğunu düşündürmektedir.

Ninni yavrum ninni,

Ninni kuzum ninni,

Oğlan olursan gazi ol,

Kız olursan ele var,

Ninni bebek ninni,

Ninni yavrum ninni! (Ordu) (Çelebioğlu, 1982, 203)

Ninnide annenin bebek beklediği anlaşılmaktadır. Bebeğinin cinsiyetini bilmemesinin yanında erkek için asker, kız için ise evlilik temennisinde olması göze çarpmaktadır.

Ninni dedim uyuttum,

Meme verdim büyüttüm,

Kundak sardım bin bir duayla,

Haydi yavrum güle güle,

Bayrağı öpe öpe,

Toprağını tepe tepe,

Vatana hizmet eyle,

Nenni paşam nenni!

Nenni yiğidim nenni! (Karaman) (Demir ve Demir, 2014, 199)

Ninnide annenin askere gitmeye hazırlanan oğluna hitap ettiği görülmektedir. Oğlunu uyuttuğu, sütüyle emzirdiği, güzel dileklerle sarıp sarmaladığı ve nihayetinde askere uğurlamaya hazırlandığı anlaşılmaktadır. Anne, oğlunun askere gitmesinden gurur duymakta ve oğluna cesaret vermek amacıyla *"paşam"* ve *"yiğidim"* gibi ifadeler kullanmaktadır.

Ninni derim uyursun ninni,

Şanlı Türk'ün soyusun ninni,

Susuz kalan çöllerin ninni,

Hayat veren suyusun ninni!

Ninni paşam ninni!

Ninni gazim ninni!

Nenni kuzum sana nenni!

Nenni yavrum sana nenni! (Kastamonu) (Demir ve Demir, 2014, 209)

Ninnide annenin erkekliğe karşı övgüleri yer almaktadır. Milletine bağlı olması, *"şanlı"* ifadesi ile milletini yüceltmesi dikkat çekmektedir. Henüz beşikteki bebeğine de bu ruhu aşılamak için *"sen de bu şanlı soydan geliyorsun"* mesajını vermekte olup bebeğine *"paşam"* ve *"gazim"* hitaplarını kullanmaktadır. *"Susuz kalan çöllerin ninni/ Hayat veren suyusun ninni!"* sözleri ile de erkekliği ve askerliği daha da yüceltmektedir.

Arslan parçasıdır o,

Büyüyüp asker olacak,

Düşmanların hepsi ondan korkacak,

Nenni paşam nenni!

Nenni yiğidim nenni!

Eee eee eee… (Kayseri) (Demir ve Demir, 2014, 210)

Erkek cinsiyetine güç, kudret, cesaret ve liderlik vasıfları yükleyen *"arslan"* benzetmesi eril kültürde sıklıkla kullanılmaktadır. Bu ninnide de anne oğluna *"arslan parçası"* diye hitap etmekte ve düşmanları korkutacak kudrette olduğunu söylemektedir. Daha sonradan söylediği *"paşam"* ve *"yiğidim"* ifadeleri ile de asker olması ve vatanı için savaşmasının değerini yüceltmektedir.

Sen bir baklasın,

Mevlam seni saklasın,

Benim yavrum büyüsün,

Düşmanları haklasın.

Eee yavrum eee…

Ninni yavrum ninni!

Benim yavrum oyunda,

Hamaylısı boyunda,

Benim oğlumu sorarsan,

Güzel kızlar koynunda,

Eee yavrum eee…

Ninni yavrum ninni! (Sinop) (Demir ve Demir, 2014, 277)

Sinop ilinde bakla, dalından körpe olarak toplanan ve yöreye özgü yetiştirilen bir sebzedir. Burada bebeği için *"bakla"* benzetmesini kullanan annenin, baklayı sevdiği ve bebeğinin de henüz körpe, küçük olduğu akla gelmektedir. Annenin inancı gereği yaratıcıdan bebeğini korumasını dilediği görülmektedir. Ayrıca, ninnide geçen *"hamaylı"* ile muska anlatılmakta olup, annenin bu tür dini inançlara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Anne oğlunun büyüdüğünde vatanını koruması ve asker olmasını dilemekte, ama şu an için hala oyun oynama yaşında olduğunu söylemektedir. Buna ek olarak oğlunun çapkınlığını söylemesi ve bunu bir övgü şeklinde dile getirmesi dikkat çekmektedir.

Büyü bebek, büyü bebek,

Askere gide bebek,

Baban öldü yetimimsin,

Evimin eri bebek,

Uyu bebek uyu bebek! (Kayseri) (Demir ve Demir, 2014, 420)

Anne oğlunun büyüyüp asker olmasını arzu etmektedir. Ayrıca bu ninnide ataerkil anlayış dikkat çekmekte olup, kadının eşi öldüğü için henüz bebek olan oğluna evin erkeği rolü yüklediği görülmektedir.

Elli-belli iter bu (Elli belli eder bu)

Üsöp buyga citer bu (Büyüyüp boya yeter bu)

Üsöp buyga citkeçten (Büyüyüp boya yetince)

*İl saklarga kiter bu (Yurdunu müdafaaya gider bu) (*Kazan Tatar Türkleri) (Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 2003, 383)

Kazan Tatar Türkleri'ne ait olduğu bilinen bu ninnide, annennin erkek bebeği için asker olması yönünde arzusu ön plana çıkmaktadır. Türk kültüründe hakim olan vatanseverlik, toprağına sahip çıkma anlayışı ile askerliğin önemi ve şehitliğin yüceliği burada da görülmektedir.

4.2.2. Meslek Sahibi Olma ve Eğitim Temennisi İçeren Ninniler

Meslek temennisi hem kız hem de erkek bebeklere yönelik ninnilerde yer almaktadır. Annenin bebeği için tercih ettiği mesleğin çoğunlukla doktor, öğretmen, asker gibi devlet bünyesinde bulunan, diğer bir deyişle *"devlet baba"* desteği sağlayan meslekler olduğu görülmektedir. Bu durum, yaşanılan çevrenin ekonomik ve siyasi etkenlerden kaynaklanmaktadır (Büyükokutan Töret, 2017, 180-181). Kültürel bağlamda ise erkek bebek, ailenin/ soyun devamı kabul edildiği ve babadan sonra ailenin reisi sayıldığı için annenin temennide bulunduğu meslekler de buna göre şekillenmektedir:

Oğlum oynasın, büyüsün,

Okullara gitsin, okusun,

Hekim olsun hastalara baksın,

Ninni yavruma ninni!

Ninni kuzuma ninni!

Babasını sayarmış,

Anasını severmiş,

Ninnilerle uyurmuş,

Ninni yavruma ninni!

Ninni kuzuma ninni!

Eee eee eee… (Malatya) (Demir ve Demir, 2014, 69)

Anne, ninnisinde oğlunun henüz oyun çağında olduğunu, ama büyüdüğünde eğitim almasına değer verdiğini anlatmaktadır. Öyle ki, oğlunun doktor olmasını arzu ettiğini dile getirdiği görülmektedir. Ninninin ikinci kıtasında ise eğitim ve meslek temennisinin yanında annenin oğlundan iyi ahlaklı ve saygılı olmasını beklediği de anlaşılmaktadır. Babasını sayması, saygı duyması ve annesini de sevmesi, sevgi bağını sürdürmesi özellikle vurgulanmaktadır.

Ninni evladım ninni,

Uyutayım büyüsün,

Uyu gözlerin süzülsün,

Sokaklarda yürüsün,

Ninni yavrum ninni!

Ninni yavrum ninni!

Tarlalara gitsin,

Hayvanları gütsün,

Babasına odun kessin,

Anasına otlar biçsin,

Ninni yavrum ninni!

Ninni yavrum ninni! (Sivas) (Demir ve Demir, 2014, 264)

Annenin bebeğini uyutmak amacıyla söylediği bu ninnide, bebeğin büyüyüp ailesine faydalı işler yapması temenni edilmektedir. Tarım ve hayvancılık gibi köy yaşamının gerektirdiği işlerin yanı sıra odun kesme ve bahçe işleriyle uğraşması da beklenmektedir. Ninniye göre bu kadının köyde yaşadığı, tarım ve hayvancılığın geçim kaynakları olduğu, evde ısınma ihtiyacının soba ile karşılandığı ve odun kesmek gibi fiziksel güç isteyen işlerin erkekler, bahçeyle uğraşmak gibi daha domestik işlerin kadınlar arasında iş bölümü olarak paylaştırıldığı bir aile yapısına sahip olduğu gibi bir profil çizilmektedir.

Uyusun da beyusun nenni

Her okuli o kisun

Yarun dar gunumuzde

Dertlerumuzi çözsün

Uşağum nenni nenni

Nenni yavrum nenni (Pazar) (Dilek, Arslan, Mercan, Çapa ve Çolakoğlu, 2019, 320)

Çalışkanlığı ve becerikliliği ile bilinene Karadeniz bölgesi kadınlarının, bebeklerine aktarmak istedikleri en önemli özellik elbette çalışkan olmalarıdır. Bu ninnide annenin erkek bebeğinin eğitimine verdiği değer ön planda olup, bebeğinden de büyüdüğünde anne ve babasına destek olmasını beklediği görülmektedir. Bebeğine söylediği *"Her okulu okusun/ Yarın dar günümüzde/ Dertlerimizi çözsün"* ifadesi iyi bir

eğitim alıp maddi açıdan tatmin edici gelire sahip olacağı bir meslek tercih etmesi temennisini vurgulamaktadır.

Şimdi rahat olasun

Sora beyinecesun

Büyük adam olunca

Memleket yönetecesun

Eee eee (Fındıklı) (Dilek ve ark., 2019, 321)

Türkiye Türklerine ait ninnilere bakıldığında Karadeniz bölgesi ninnilerinde karşılaşılan büyük adam olma ve memleketi yönetme temennileri, o bölgede yaşayan halkın çalışkanlığı ve azmiyle yakından ilişkilidir. Öyle ki, zorlu hava koşulları ve dağlık arazisiyle başa çıkmada hırslı ve kararlı olan insanlar için memleketi yönetmek, ulaşılması zor olan kıymetli bir hedef ve temennidir.

Aldey, aldey böbögüm (Aldey, aldey bebeğim)

Aldey, aldey böbögüm! (Aldey, aldey bebeğim!)

Kolunan köörü tögülgön, (Elinden cevher dökülen,)

Önörü közgö körüngön, (Hüneri göze görünen,)

Önörpoz bolgun böbögüm! (Usta ol bebeğim!)

Aldey, aldey böbögüm (Aldey, aldey bebeğim)

Aldey, aldey böbögüm! (Aldey, aldey bebeğim!)

Kuruluştu kup bilgen, (Yapıcılığı iyi bilen,)

Kuruu işin töl bilgen, (İnşaat işini tam bilen,)

Usta bolgun böbögüm! (Usta ol bebeğim!) (Kırgız Türkleri) (Baytok, 2016, 8).

Aysel Baytok'un Prof. Dr. İsmail Çetişli Hatıra Kitabı (2016) için hazırladığı çalışmasında geçen bu ninni, Kırgız Türklerine aittir. Ninnide kadın, erkek bebeğini uyuturken bir yandan da çalışkan, maharetli ve eli işe yatkın olması yönünde temennilerini dile getirmektedir. Özellikle inşaat ustası olmasını belirtmesi ise ev yapabilmesi, evini kurabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Aldey, aldey böbögüm (Ninni ninni bebeğim)

Aldey, aldey böbögüm! (Ninni ninni bebeğim!)

Ak emgek menen camagın, (Helal emek ile yaşayasın,)

Alıksa ketsin atagın! (Şöhretin uzaklara ulaşsın!) (Kırgız Türkleri) (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1993)

Kırgız Türkleri'ne ait olarak kaynaklara geçen bu ninnide, annenin çocuğu için temennide bulunduğu *"helal emek"* kavramı dikkat çekmektedir. Türkler'deki doğruluk, dürüstlük ve çalışkanlık gibi değerlerin dini açıdan da desteklenerek sunulması Türkiye Türkleri'ne ait ninnilerde rastlanmamıştır. Buna rağmen *"şöhretin uzaklara ulaşsın"* sözüyle güç sahibi olma isteği her iki kültürde de görülmektedir.

4.2.3. Eş Ve Evlilik Temennisi İçeren Ninniler

Türk kültüründe aile ve soyun devamı, aynı zamanda kültürün de sürekliliği kabul edildiği için oldukça önemlidir. Delaney, soyun devamı bağlamında bir toplumdaki kadın ve erkeği tarla ve tohum olarak nitelendirmektedir (2001, 49). Burada kadın tarlaya, erkek ise tohuma benzetilmekte olup erkeğin tohum üretmesi ve dolayısıyla soyu devam

ettirmesi için uygun bir eş seçmesi ve evlenmesi, ninnilerde yer alan temenniler arasındadır:

Oğlum oğlum has oğlum

Pabucun burnuna bas oğlum

Güzellere bak oğlum

Çirkinleri geç oğlum

Ninni yavrum ninni (Bandırma) (Çelebioğlu, 1982, 51)

Türk kültüründe genç erkeklerin annelerine evlenme isteklerini, ayakkabılarının topuk kısmına basarak gösterdikleri bilinmektedir (Melikoğlu, 2018, 405). Bunun yanında annelerin de ya uğursuzluk gelmesini önlemek ya da herhangi bir olayı tersine çevirmek için telaffuzda ters ifadeler tercih ettikleri görülmektedir (Ünalan, 2023, 303). Buradan yola çıkılarak yandaki ninnide annenin *"pabucun burnuna bas oğlum"* sözleri, henüz evlenmesini onaylamadığı anlamına gelmektedir. Sonrasında söylediği *"Güzellere bak oğlum/ Çirkinleri geç oğlum"* satırları da evlenmeyi düşünmeyeceği için şu an sadece fiziksel güzelliğine bakmasının yeterli olacağı manasını taşımaktadır.

Ninni ninni ninnice

Bol soğanlı börülce

Yesin oğlum doyunca

Bir kız alsın boyunca, ninni! (İstanbul) (Çelebioğlu, 1982, 150)

Ninnide annenin oğlu için yemek yaptığı anlaşılmaktadır. Bebeğinin doyana kadar yemesini önemsediği ve oğlunun kendisine uygun bir kız ile evlenmesini temenni ettiği görülmektedir.

Karapazar'da Kutucuoğlu'nın kızını alası

Yavrum nenni nenni

Korgun'da Kaymakçı'nın kızını alası oğlum nenni nenni

Şehirde Kaymakamın kızını alası oğlum nenni nenni

Kızını vermeyenin de başında kalası nenni nenni! (Çankırı) (Çelebioğlu, 1982, 159)

Çankırı ilinde söylenen bu ninnide annenin oğluna layık gördüğü gelin adayının özellikleri yer almaktadır. Karipazar, halk dilinde bilinen adıyla Karapazar, Kur'an okumayı bilenlerin toplandığı yer anlamına gelmektedir (MEB, 2020). Bahsi geçen Kutucuoğlu'nun, o dönemde yöre halkı tarafından tanınan bir aile olduğu düşünülmektedir. Burada annenin, inancına bağlı birisi olduğu ve oğluna layık gelin adayından da bunu beklediği anlaşılmaktadır. Korgun, Çankırı'nın verimli topraklarının bol olduğu bir ilçesidir ve bölge halkı tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır (Çankırı Valiliği, 2024). Annenin oğlu için Kaymakçı olarak bilinen, tahminen o yöre halkına göre varlıklı bir aileden bahsettiği düşünülmektedir. Dolayısıyla oğlu için zengin bir ailenin kızını uygun görmektedir. Çankırı'nın merkezinde yer alan İl Kaymakamlığı'nın da statü açısından gücünü isteyen anne, bu sözleriyle de güçlü mevki sahibi bir ailenin kızını uygun gördüğü belirtilmektedir. Ninninin sonunda yer alan *"Kızını vermeyenin de başında kalası"* sözü kültürel evlilik adetlerinden kız istemeye ve görücü usulüne değinmekte olup kızın ailesinin kızı verip vermeme hakkına saygı duymaktadır. Bununla beraber annenin, oğlunu kızlarına layık görmedikleri durum için nükteden bir sitemi de ninnide yer almaktadır.

Kurdun beşiği eğlenecek

Ninni ninni ninnice

Oğlum büyüyüp evlenecek ninni

Sokaklarda yürüyecek ninni

Kağıthane'lerde gezecek ninni

Hanımları sevecek ninni

Bade içip göz süzecek ninni

Bıyıklarını bükecek ninni

E derim yavrum sana ninni

Uyu derim oğlum sana ninni! (İstanbul) (Çelebioğlu, 1982, 160)

Anne, oğluna büyüdüğü zaman keyifli bir hayatı olacağının haberini vermektedir. Öyle ki, büyüdüğünde evleneceğini söyleyerek evlilik temennisini dile getirmektedir. Sokaklarda istediği gibi yürüyeceğini söyleyerek sokakta salınma, toplumda özgüvenli varlık gösterme anlamına gelmektedir. Eskiden av alanları ve mesire bölgelerinin yoğun olduğu Kağıthane'de gezeceğini söyleyerek ava gidip cesaretli olacağını vurgulamaktadır. Ninninin devamında da kadın ve içki gibi zevkleri tadacağına değinmektedir. Tüm bunlara sahip olması için şimdi uyuması gerektiğini söyleyerek ninniyi bitirmektedir. Annenin oğlunun gelecek yaşantısına yönelik beklentileri, özellikle gençlik dönemindeki bir erkek çocuğa toplumun gösterdiği kabul ve hoşgörüyü ifade etmektedir.

Güzel oğlan güzel doğru ninni!

Çıkıp gider öze doğru ninni!

Bir keklik vurmuş alıp gider ninni!

Gelin kıza doğru ninni ninni! (Adana) (Demir ve Demir, 2014, 280)

Ninnide oğlununun güzelliğini seven anne, ailesinden gelen avlanma ruhuna oğlunun da sahip olduğunu belirtmektedir. Oğlunun evlendiğinde evine bakacağını,

avcılık gibi köklü bir geleneği sürdüreceğini ve hayvanı eşine getireceğini söyleyerek ifade etmektedir.

4.2.4. Bebeğe Sevgi ve Övgü İçeren Ninniler

Ataerkil toplumda erkek bebeğe sahip olmak önemli görüldüğü üzere, hanesinde erkek bebek olan ailelerin bununla övündüğü bilinmektedir. Bu durum ninnilere de yansımaktadır. Öyle ki, ninnilerde erkek bebek için kullanılan *"yolunu gözlediğim"*, *"hep beklediğim"* gibi ifadeler bulunmaktadır. Soyun devamı kabul edilen erkek bebeği doğuran kadın da elbette, daha değerli kabul edilmektedir:

Ana ninnisi yaman olur

Sap savrulur saman olur

Erkeksiz kalan evlerin

Hali pek yaman olur! (Kastamonu) (Çelebioğlu, 1982, 49)

Anne, bebeğine kendi söylediği ninnilerin önemli ve etkili olduğunu belirtmektedir. Günlük yaşamında yaptığı sap ile samanı ayırma işlemi, tarlada çalıştığına dair izlenim yaratmaktadır. İmgesel olarak düşünüldüğünde ise samanın kıymetsizliği, erkeksiz evlerin de değersizliğini vurgulamaktadır. Ninninin devamında ataerkil aile yapısını vurgulamakta olup bir kadının eşinin yanında olmasına ya da erkek bir evlada sahip olmasına verilen değeri gözler önüne sermektedir.

Beygiri coşturun nazara

Anneler gider pazara

Oğlanlara şeker üzüm

Kızlara keçi boynuzu! (Bandırma) (Çelebioğlu, 1982, 142)

Eski Türk kültüründe kötü bakış, nazar, inancı hüküm sürmekte olup koruyucu olarak at kullanıldığı görülmektedir (Şahin, 2011, 48). Bu ninnide de anne, oğlu için kötü gözlerden korumak adına *"beygiri coşturun nazara"* sözünü kullanmaktadır. Bakış olarak ifade edildiği kabul edilirse, kadının sahip oldukları at ile gösteriş yapma hevesi olduğu düşünülebilmektedir. Daha sonradan kullandığı *"Anneler gider pazara"* ifadesi ya annenin ev alışverişini yaptığı ya da pazarda satıcılık yaptığı anlamı taşımaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Bandırma yöresinde kadınların pazarda satıcılık yapmasının eski bir gelenek olduğu anlaşılmaktadır. Her iki durumda da annenin toplumsal hayata karıştığı görülmektedir. Son iki mısrada ise oğlu olduğu için duyduğu övünç ön plana çıkmaktadır. Öyle ki, tatlı olarak erkek ve kız için sunulan yiyeceklerde bile ayrımcılık yapılmaktadır.

Bir oğlum olsa da kestirsem bari

Emmisine, dayısına göstersem bari

Ya ver muradımı, ya al canımı!

Ninni, ninni, ninni, ninni! (Malatya) (Çelebioğlu, 1982, 97)

Annenin bu ninniyi hamileyken veya hamile kalmayı planlarken söylediği düşünülmektedir. Oğlu olmasını çok arzu ettiği, öyle ki aksi durumda yaşamasının bir anlamı olmadığını açıkça belirttiği görülmektedir. Oğlu olduğunda onu sünnet ettireceğini ve onu gezdirirken gurur duyacağını söylemektedir.

Bahçede incir ağacı

Yavrum başımın tacı

Her derdimin ilacı!

Ninni yavrum ninni! (Konya) (Çelebioğlu, 1982, 300)

İncir ağacı, üzüntüyü tasvir etmek amacıyla kullanılabilmekte olup bu ninnide ya yine dert ya da reel anlamıyla bahçedeki var olan bir ağacı anlatmaktadır. Anne, günlük yaşamında karşılaştığı her üzüntüyle bebeği sayesinde başa çıkabildiğini vurgulamakta olup bebeğini başının tacı olarak gördüğünü söylemektedir.

Kokusuna kurban olduğum,

Ayağının suyunu içtiğim,

Altı yazım vardı,

Yedincisi bahar olduğum,

Uyu da büyü çok beklediğim,

Seni anana layık görmeyene,

İnat edip büyü,

Uyu büyü oğlum,

Uyu büyü oğlum. (Malatya) (Demir ve Demir, 2014, 129)

Ninnide annenin erkek bebeğe sahip olmayı çok fazla arzu ettiği ve nihayetinde de arzusunun gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Annenin oğlu için güzel bebek kokusundan bahsetmesi ve kültürel inanış olarak nazardan koruması adına ayak/ ayakkabı suyu içtiğini dile getirdiği görülmektedir (Ünalan, 2023, 304-305). Ninninin devamında kadın altı kızı olduğunu dile getirmekte olup erkek bebek sahibi olmamasının yarattığı çevre baskısını üstü örtülü olarak ifade etmektedir. Bu ninnide doğan bebeğin cinsiyetinin kadının suçu olarak görüldüğü ve kadını toplumda değersizleştirdiği görülmektedir.

Nerden gelir nerden gelir,

Ağalarıyla avdan gelir,

Ninni oğlum ninni!

Ninni oğlum ninni!

Nerden gelir nerden gelir,

Ala tazıyla avdan gelir,

Ninni oğlum ninni!

Ninni oğlum ninni!

Avını asmış yanlarına,

Kan bulaşmış şalvarına,

Ninni oğlum ninni!

Ninni oğlum ninni! (Ordu) (Demir ve Demir, 2014, 73)

Ninnide, erkeklerin fiziksel gücünün ve silah kullanma becerisinin övüldüğü görülmektedir. Anne, oğlunun ava gitmesini bir gurur kaynağı olarak görmekte ve bununla övünmektedir. Oğlunun önce ağabeyleriyle avlanmaya çıktığı belirtilmektedir. Avcılığı öğrenince yanına av köpeğini alarak avlanmaya gittiği söylenmektedir. Sonunda oğlunun avlandığı hayvanları eve getirdiği, diğer bir deyişle cesaret ve güç göstererek silah kullanmayı öğrendiği vurgulanmaktadır. Türk kültüründe cesur erkek (vatanı uğruna ölümü göze alabilme, silah kullanabilme, destanlar, tarihi savaşlar, at binme becerisi gibi) güç sahibi kabul edilmekte olup, bu ninnide de övgü amacıyla kullanılmıştır.

Dandini dandini danalı bebek,

Elleri kolları kınalı bebek,

Neden yaya yürürsün,

Köleli, dadılı, lalalı bebek,

Uyu bebek nenni nenni!

Uyu bebek nenni nenni! (Zonguldak) (Demir ve Demir, 2014, 299)

Ninnide anne bebeğinin elleri kolları kınalı olduğunu söyleyerek, onu nazardan korumaya çalışmaktadır. Sonrasında *"köleli, dadılı, lalalı bebek"* ifadesi ile zengin bir aile olduklarını belirtmekte ve bebekle ilgilenmekle yükümlü çok kişinin olduğunu söylemektedir.

Kayısılar dallarda,

Benim oğlum ellerde,

Ben severim oğlumu,

Olur bana jandarma,

Eee bebeğim eee eee…

Bebeğim uyu büyüyesin,

Tıpış tıpış yürüyesin,

Kızlar kayısı toplarken,

Sen gönül toplayasın,

Ee bebeğim eee eee…

Benim yavrum nerdedir,

Cennet bahçesindedir,

Melekler sever onu,

O benim bir tanemdir,

Eee bebeğim eee eee…

Duta kurdum salıncak,

Oğlum büyüyüp sallanacak,

Anasına bakacak,

Ninni bebeğim ninni,

Eee bebeğim eee eee… (Malatya) (Demir ve Demir, 2014, 260)

Annenin günlük yaşamda tarım ile ilgilendiği ve kayısı ağaçları olduğu anlaşılmaktadır. Kayısının dalda olduğu ve toplanmaya başladığı dönemleri de belirterek ninninin geçtiği ay ve mevsim hakkında ipuçları verilmektedir. Ninnide anne oğlunun elde sevilecek yaşlarda olduğunu belirtmektedir. Oğlunun gelecekte jandarma olmasını arzu etmektedir. İkinci kıtada ise kayısıların toplanma dönemi geldiğinde bebeğinin biraz daha büyüyüp yürüyecek yaşa geleceğini söylemektedir. Burada kadınların iş, erkeklerin gönül peşinde olduğu anlamını çıkarmak da mümkündür. Üçüncü kıtada ise bebeğinin uyuduğunu belirtmekte olup sevgisini dile getirmektedir. Uyuyan bebeklerin meleklerle konuştuğu ve hatta yaptığı mimiklerin gülmeye benzetilip meleklerin güldürdüğü fikri vardır. Bundan yola çıkılarak *"cennet bahçesinde"* ifadesinin uyku ile bağlaştırılması

muhtemeldir. Son kıtada bebeği için bir salıncak yaptığını, biraz daha büyüdüğünde sallanarak etrafı seyredeceğini söylemektedir. Bu ninnide annenin yaşadığı doğayı iyi tanıdığı ve bebeğinin gelişimini doğadaki değişimlerle örneklendirerek açıkladığı görülmektedir.

Aman uğur oğlum uğur,

Anan gibi yarin mi olur,

Anasına karşı gelen,

Oğlunda kızında bulur.

Ninni kınalım ninni!

Ninni gözümün nuru ninni! (Sivas) (Demir ve Demir, 2014, 271)

Veya

Aman uğur oğlum uğur,

Anan gibi yarin mi olur,

Anasına babasına karşı gelen,

Oğlundan da kızından da bulur,

Ninni kınalım ninni!

Ninni gözümün nuru ninni! (Tokat) (Demir ve Demir, 2014, 273)

Ninnide kadın oğlunu en çok sevenin kendisi olduğunu dile getirmektedir ve bunun karşılığı olarak oğlundan da saygı beklemektedir. Burada aynı ninninin komşu illerdeki söylenişleri yer almaktadır. Tokat ilinde *"anasına babasına karşı gelen"* ifadesine karşılık Sivas ilinde sadece *"anasına karşı gelen"* kullanımı dikkat çekmektedir.

Sen bir baklasın,

Mevlam seni saklasın,

Benim yavrum büyüsün,

Düşmanları haklasın.

Eee yavrum eee…

Ninni yavrum ninni!

Benim yavrum oyunda,

Hamaylısı boyunda,

Benim oğlumu sorarsan,

Güzel kızlar koynunda,

Eee yavrum eee…

Ninni yavrum ninni! (Sinop) (Demir ve Demir, 2014, 277)

Uyaklı kullanım için kullanılmış olması ihtimalinin yanı sıra; Sinop ili için değerli bir sebze olan bakla ile oğlunu özdeşleştiren anne, oğlunun yaratıcı tarafından saklanıp korunmasını arzu etmektedir. Hatta oğlunun boynuna muska/ nazarlık takarak kötülüklerden korunması için duasını somutlaştırarak desteklemeye çalışmaktadır. Bu

ninnide geçen *"Güzel kızlar koynunda"* ifadesi, daha önceden kullanılan Malatya yöresine ait ninnideki (Demir ve Demir, 2014, 260) *"Kızlar kayısı toplarken/ Sen gönül toplayasın"* satırlarındaki gibi toplumda kız için iş, erkek için gönül işleri peşinde olma ayrımını göz önüne çıkarmaktadır.

Bu oğlan bu oğlan ne güzel,

Kır at üzerinde gezer,

Bu oğlanın bir er dayısı var,

Mehmet Akif'e benzer,

Bu oğlan bu oğlan ne güzel,

Kır at üstünde gezer,

Bu oğlanın bir amcası var,

Namık Kemal'e benzer.

Eee eee eee…

Eee eee eee… (Konya) (Demir ve Demir, 2014, 300)

Annenin oğlunu adeta masallardaki beyaz atlı bir prense benzettiği dikkat çekmektedir. Prens soyluluğu ve yakışıklılığının yanında, oğlu için *"Bir er dayısı var,/ Mehmet Akif'e benzer"* benzetmesi yapmaktadır. Devamında *"Bir amcası var,/ Namık Kemal'e benzer"* benzetmesi ile ninniyi tamamlamaktadır. Hepsi birlikte değerlendirildiğinde beyaz atın saflığını, prensin soyluluğu ve yakışıklılığını, erin cesaretini, Mehmet Akif'in dinine ve ulusuna bağlılığını ve Namık Kemal'in yenilikçi ve milliyetçiliğini oğlunda dilediği görülmektedir. Ayrıca, annenin ninnisinde edebi açıdan önemli isimlere yer vermesi kültürel bağlamda kendisini geliştirdiğini, okuma ve öğrenmeyi sevdiğini ve edebiyata önem verdiğini göstermektedir.

Aştık alıp nana kılam, (Ekin alıp ekmek yapayım,)

Cibek alıp, ton kılam. (İpek alıp elbise dikeyim.)

Aştık alıp uulumdan, (Ekin alıp oğlumdan,)

Azık-tülük kamdaymın. (Yemek hazırlayayım.)

Aşka kardım toygon son (Yemeğe karnım doyduktan sonra)

Ööböy balam Tölögön, (Ööbay balam tölögön,)

Enen seni törögön. (Annen seni doğurdu.)

Emgekçil uul bolot dep, (Çalışkan oğul ol diye,)

Ak beşikke bölögön. (Ak beşiğe beledi.)

Aldey aldey böbögöm (Aldey aldey bebeğim)

Aylanayın ay sarım, (Kurban olayım ay sarım,)

Tuurduktan sapsarım, (Doğuştan sapsarım,)

Tülkü içiktin sülöösü, (Tilki kürkünün katmanı,)

Suluu kızdın küyöösü. (Güzel kızın kocası) (Kırgız Türkleri) (Aytmatov, Akayeva, Akmataliyev, ve Karipkulov, 2002, 27)

Kırgız Türkleri'ne ait olan yukarıdaki ninnide, kadının erkek bebeği için sevgisi vurgulanmaktadır. Kadının yedirme, içirme, giydirme gibi oğlunun temel ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü olduğu; ancak, bunu yapmaktan da mutluluk duyduğu

anlaşılmaktadır. Oğlu için helallik, temizlik, doğruluk anlamlarına gelen *"ak beşik"* benzetmesi kullanması, Türkiye Türklerindeki ninnilerde de var olan kültürel değerleri ortaya çıkarmaktadır. Oğlundan çalışkan olmasını beklediği görülmektedir. Bebeğini severken kullandığı *"kurban olayım"* ifadesi yine Türkiye Türklerinde de var olan canından çok sevme anlamını taşımaktadır. Ninninin sonunda yer alan *"güzel kızın kocası*" ise oğlu için güzel bir gelin beklentisinde olduğunu göstermektedir.

4.2.5. Bebeğe Sığınma ve Bebekle Dertleşme Anlamı Taşıyan Ninniler

Modernleşen Türkiye ile çekirdek aile olarak yaşamın yaygınlaştığı görülmektedir. Oysa, eski Türk aile yapısında geniş aile kültürünün yaygın olduğu bilinmektedir. Kadının evlenerek eşinin ailesine karıştığı ve eşinin var olan aile yapısına girip uyum sağlamaya çalıştığı bu aile yapısında, kadının yeni ailesinin düzenine uyumda zorluk yaşamakta ve bazen de bu durumdan mutsuzluk ve yalnızlık duymaktadır. Derdini paylaşabildiği tek kişi kuşkusuz, sessiz dinleyicisi olan bebeğidir. Kadının ninnilerinde çoğunlukla erkek bebeği ile dertleşmeyi tercih ettiği ve bir nevi bebeğinin büyüyüp kendisini bu hayatta kurtarmasını dilediği görülmektedir:

Bulkaz dağının eteği

Eteği de bülbüller yatağı

Benim yavrum da dertlerimin ortağı!

Uyusun da büyüsün nen, nen, nen! (Uşak) (Çelebioğlu, 1982, 300)

Coğrafi açıdan Uşak ili sınırında bulunan Bulkaz Dağı'nın eteklerinde veya civarlarında yaşadığı bilgisini veren kadın, bu bölgede çok fazla konuşabileceği insan olduğunu belirtmektedir. Ancak, derdini sadece bebeğine anlatabildiğini vurgulayarak aslında yaşadığı yalnızlığı da dile getirmektedir.

Karşı dağların eteği

Başı arslanlar yatağı

Yavrum derdimin ortağı!

Ninni yavrum ninni! (Burdur) (Çelebioğlu, 1982, 303)

Veya

Karşı dağların eteği

Eteğinden arslan yatağı

Gel derdimin ortağı!

Ninni yavrum ninni! (Sille) (Çelebioğlu, 1982, 303)

Veya

Karşı dağların eteği

O da arslanlar yatağı

Yavrum derdimin ortağı!

Ninni yavrum sana ninni! (Konya) (Çelebioğlu, 1982, 303)

Farklı coğrafyalarda, Burdur ile Akdeniz ve Sille-Konya ile İç Anadolu Bölgelerinde söylenen benzer ninniler verilmiştir. Bu iki bölge arasında kalan Orta

Toroslar'ın, ninnilerde bahsi geçen dağlar olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında dağların başında veya eteğinde *"arslanlar yatağı"* olarak geçen ortak ifade de şehitleri belirtmektedir. Buna göre kadının eşi de şehit olmuş olabilir. Bu sebeple de kadının, bebeğini dert ortağı olarak belirlemiş olması muhtemeldir.

Kışların önü pınar

Hep kuşlar ona konar

Benim yavrum gül ise

Hep derdim ona yanar!

Evveler yavrum evveler! (Konya) (Çelebioğlu, 1982, 303)

Konya ilinde geçen bu ninnide *"kışların önü"* yerine *"kışlanın önü"* ifadesi olduğu kabul edilirse ninni, Konya'nın Meram ilçesinde geçtiği düşünülmektedir (Meram Kaymakamlığı, 2024). Burada yer alan askeri kışlalar ve kışlaların yakınından geçen Meram Deresi, ninnide tasvir edilene uygundur. Öyle ki, bu derenin kuş göçü aldığı bilinmektedir. Ninniyi söyleyen anne, eşinin asker olduğunu ifade ediyor olabilir veya evinin yakınında gördüğü güzel doğa manzarasının yanı sıra tek düşündüğünün bebeği olduğunu söylüyor olabilir.

Ninni derim birim birim

Dert içimde dürüm dürüm

Ben derdimi kime derim?

Dert ortağı yavrum ninni!

Ninni derim iki iki

Ben çileden tuttum yükü

Mevlam iylik verir mi ki?

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim üçer üçer

İylik benden geri kaçar

Bugünler de gelir geçer

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim dörder dörder

İçim yandı duman tüter

Bana eden duvar tüter

Edenleri görürüm mü ki?

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim beşer beşer

Düşmanlar peşimden koşar

Kuzgunlar tepeme üşer!

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim altı altı

Dert içime pençe saldı

Garip gönlüm melul kaldı!

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim yedi yedi

Guya deden alim idi?

Deli ninene hak verdi!

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim sekiz sekiz

Ben cihana oldum sakız

Halimden siz bir bilseniz!

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim dokuz dokuz

Komşular vukuf oldunuz

Ninen olan koca kunduz

Sürünür de görürüm mü ki?

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim doldurmadım

Babam beni ondurmadın

Bu hainleri sormadın!

Ninni yavrum sana ninni! (Konya) (Çelebioğlu, 1982, 305)

Bu uzun ninnide anne, bebeğinin dertlerinin ortağı olduğunu vurgulaması dikkat çekicidir. İlk dörtlükte çok derdi olduğunu belirten anne, derdini anlatabileceği kimsesi olmadığından yakınmaktadır. İkinci dörtlükte derdinin çözülemeyecek boyutta olduğunu söylemekte ve inancı gereği yaradandan destek beklemektedir. Üçüncü dörtlükte hep olumsuzluklarla karşılaştığını, ama buna rağmen gelecekten ümitli olduğunu söylemesi dikkat çekicidir. Dördüncü dörtlük, kadının artık üzüntüsünü içinde tutamadığını ve hatta ona bu üzüntü veren kişileri bir duvar gibi hayatından çıkarmak istediğini anlatmaktadır. Beşinci dörtlüğe gelindiğinde kötülük yapan insanların onu hiç rahat bırakmadığından dertlenmektedir. Altıncı dörtlük, kadının bu dertlerden dolayı içinde yaşadığı acıyı ve kalbindeki kırgınlığı vurgulamaktadır. Yedinci dörtlükte kadının bebeğine dedesi ve babaannesi hakkındaki söylemleri yer almaktadır. Burada, kadının eşinin ailesiyle yaşadığı anlaşılmaktadır. Dedesinin toplumda saygı duyulan, bilgin birisi olduğunu; ancak, haksızlık yaparak gelinine destek çıkmadığını ve kayınvalidesinin tarafında durduğunu belirtmektedir. Kadın bu durumdan duyduğu şaşkınlığı özellikle dile getirerek yaşadığı kırgınlığı anlatmaktadır. Sekizinci dörtlükte, yaşadıklarının civarda yaşayanlar tarafından da öğrenildiğini ve hatta kendi dedikodusunun yapıldığını belirtmekte, kimsenin gerçekte neler yaşadığını bilmediğini söylemektedir. Dokuzuncu dörtlükte gerçekte yaşadıklarını civarda yaşayanların da artık öğrendiği, ninesinin söylediği yalan

ve iftiralardan pişmanlık duyup duymayacağını merak ettiği görülmektedir. Kadının bebeğinin ninesi için kullandığı yedinci dörtlükteki *"deli ninen"* ve dokuzuncu dörtlükteki *"ninen olan koca kunduz"* ifadeleri, kendi olumsuz düşüncelerini bebeğe empoze etme çabası içinde olduğunu göstermektedir. Son dörtlükte ise kadının bu yaşadıkları karşısında kimseden destek görmediği, babasının bile onu iyileştirmediği, ona sormadan gelin ettiğini ve gidip yaşadıklarının hesabını sormadığı görülmektedir. Tüm bunların arasında kadın sadece bebeği ile dertleşebildiğini ifade etmektedir.

Ninni diyem ağlayam

Ciğerimi dağlayam

Büyü hayfim al babandan!

Sana ben bel bağlayam!

Ninni yavruma ninni! (Diyarbakır) (Çelebioğlu, 1982, 24)

Annenin ninni aracılığıyla üzüntüsünü bebeğine aktardığı görülmektedir. Yaşadığı olaylar yüzünden çok acı çektiğini vurgulamakta ve bu acıların sebebinin bebeğin babası olduğunu söylemektedir. Öyle ki, bebeğinden büyüdüğünde babasıyla yüzleşmesini, annesinin bu acılarının öcünü almasını beklemektedir.

Ninni diyem yatasın

Çabucak boy atasın

Baban beni döğende

Sen de ona çatasın!

Biri biri biri biri! (Diyarbakır) (Çelebioğlu, 1982, 164)

Veya

Ninni diyem yatasın,

Çabucak boy atasın,

Baban beni dövdüğünde,

Sen de ona çatasın,

Ninni bebeğim ninni!

Ninni bebeğim ninni! (Burdur) (Demir ve Demir, 2014, 257)

Türkiyenin doğusu ve batısından iki farklı yöreden derlenen bu ninnilerde ortak payda annenin, eşi tarafından şiddet gördüğü ve onu kimsenin korumadığı ifadeleridir. Kadın, henüz beşikteki bebeğinden büyümesini ve onu korumasını beklemektedir.

Oğlum uyuyacak,

Uyudukça büyüyecek,

Eve para getirecek,

Bizi dardan kurtaracak,

Eee yavrum eee…

Eee paşam eee… (Malatya) (Demir ve Demir, 2014, 238)

Anne, oğlunun büyüyüp çalışmasını arzu etmektedir. Yaşadığı maddi sıkıntılardan kurtuluşu bebeğinin getireceği maaştan umut etmektedir.

Karşıyaka'nın yılanları,

Gelir bulanı bulanı,

Sen olmasan kuzum,

Eve koymazlar ananı,

Nenni de kuzum nenni!

Nenni de kuzum nenni!

Samanlık dolu sarı samanı,

İçerim dertlerin tamamı,

Ben de dertlerimi ellere demem,

Uyu da büyü dertleşelim nenni,

Nenni de kuzum nenni!

Nenni de kuzum nenni! (Ardahan) (Demir ve Demir, 2014, 263)

Bir sınır il olan Ardahan'da geçen bu ninnide bahsedilen *"Karşıyaka'nın yılanları",* Gürcistan veya Rusya olabilir. Ülkeye gelen Gürcüler veya Ruslar'ın kocasının aklını çelmesinden korktuğunu, zaten evliliğini oğlu sayesinde sürdürdüğünü söylemektedir. İkinci kıtada ise kadının zaman zaman samanlıkta yatmak zorunda kaldığı görülmektedir. Yaşadığı bütün dertleri kimseye anlatamadığını, bebeği büyüyünce onunla dertleşmek istediğini, ama şu an için hep içine attığını anlattığı mısralar dikkat çekmektedir.

Salın salın salıncak

Oğlum bir beğ olacak

Babasın öldürdüler

Onun hayfın alacak! (Diyarbakır) (Çelebioğlu, 1982, 94)

Anne, oğlunun büyüdüğünde salına salına gururla yürüyeceğini ve dahası çevredekilerin saygı duyduğu birisi olacağını hayal etmektedir. Eşinin öldürüldüğünü bebeğine söylemekte ve bunun öcünü bebeğinin almasını beklediğini açıkça belirtmektedir. Bu ninnide dikkat çekici nokta kadının eşi veya eşinin ailesi tarafından yaşadığı zulmün dışında, öldürülen kocası için bebeğinden yardım beklediği ve öç alması arzusunda olduğu anlaşılmaktadır.

4.3. Kadına Dair Ninniler

Toplumsal cinsiyet bir toplumda yaşayan kadın ve erkeğin rol ve sorumlulukları üzerinde etkili olduğu gibi, kadın ve erkeğin dil yapısını da şekillendirmektedir (Çek, 2015, 719). Diğer bir deyişle, kadının iç dünyasının dışa vurumu olan dil, kadının kullandığı benzetme ve metaforları toplumun kadına izin verdiği ölçüde ortaya koymaktadır. Özellikle kadın dili ile özdeşleşmiş sözlü kültür ürünü olan ninniler, bu bağlamda toplumun kadına bakış açısını yansıtma özelliğine sahiptir (Büyükokutan Töret, 2017, 175). Kadına dair ninniler; kadının ailesinde mutlu olduğunu anlatan ninniler, kadının Allah inancına sahip olduğunu gösteren ninniler, kadının eğitimli biri olduğunu gösteren ninniler, kadının eşinin öldüğünü veya uzakta olduğunu anlatan ninniler, kadının kocasının ihanetinden veya yöresel evlilik adetlerinden (kuma) şikayet ettiği ninniler, kadının bebeğin bakımından zorlandığını anlatan ninniler, kadının kocasından ve/ veya kocasının ailesinden şikayet ettiği ninniler, toplumda kadın ve erkeği konumlandıran ninniler, ve kadının kendi ailesine duyduğu özlemi anlatan ninniler başlıkları altında incelenmektedir.

4.3.1. Kadının Ailesinde Mutlu Olduğunu Anlatan Ninniler

Ataerkil yapıya sahip Türk toplumunda, evlenip anne olmak kadının en önemli sorumluluğu olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla kadının rolü aileyi kurmak ve devam ettirmektir (Yalçın, 2016, 83; Büyükokutan Töret, 2017, 176). Bu rol ve sorumluluğunu yerine getiren kadın da toplum tarafından hoş görülmekte ve haliyle mutlu kabul edilmektedir:

Dandini dandini dana yoğurdu

Kızım seni kimler doğurdu?

Ne olurdu ikiz olaydı

Bir evde sekiz olaydı!

Anası kah kah güleydi

Babası bıyık buraydı!

Ninni yavrum ninni! (Bandırma) (Çelebioğlu, 1982, 98)

Çoğunlukla aile hayatı üzerine bebeği ile dertleşen anne figürlerinin görüldüğü ninnilerin aksine bu ninnide, kadının mutlu bir aile yaşamına sahip olması ilgi çekmektedir. Kadının kız bebeği olduğu ninnide doğrudan ifade edilmektedir. Kız bebeğinin olmasından mutlu olan kadın, daha fazla kızının olmasını arzu etmektedir. Kız bebeğinin olmasını başlık parası gibi yöresel evlilik adetlerinden mi, yoksa domestik işlerde kadına yardımcı olması ve evişleri yükünü hafifletmesi sebebiyle mi olduğuna dair hiçbir ipucu bulunmamaktadır. Ancak, kadının kendi söylemiyle kah kah gülmesi ve kocasının da bıyıklarını burması eşler arasında cinsel yönden ahenk olduğu, dolayısıyla da mutlu bir evlilikleri olduğunu düşündürmektedir.

Dedesi var hacı sarıklı,

Babası var burma bıyıklı,

Halası var telli duvaklı,

Dayısı var samur kürklü,

Ninni yavrum ninni!

Ninni yavrum ninni! (Ankara) (Demir ve Demir, 2014, 300)

Ninnide geniş aileye dair bilgiler yer almaktadır. Kadının dede için kullandığı *"hacı sarıklı"* ifadesi dinine bağlılığı, eşi için kullandığı *"burma bıyıklı"* ifadesi yakışıklılığı, görümcesi için kullandığı *"telli duvaklı"* ifadesi evlenme çağında olmayı, erkek kardeşi için kullandığı *"samur kürklü"* ifadesi maddi gücü belirtmektedir. Kadının kullandığı olumlu ifadeler, bu kişilerle iyi bir ilişki içinde olduğunu ve dolayısıyla mutlu bir hayat yaşadığını göstermektedir.

Derya dibin derindir,

Suyun gandır irindir,

Ata ana ezizdir,

Bala candan şirindir. (Azerbaycan Türkçesi) (Bayrak İşcanoğlu, 2018, 183)

Azerbaycan Türkçesi ile söylenen ninninin, Türkiye Türkçesi'nde kolayca anlaşılabildiği görülmektedir. Ninnide kadının aile büyüklerine hürmet duyduğu, hatta bunu bebeğinden de beklediği düşünülmektedir. Bebeğine sevgisini canından çok sevme vurgusuyla dile getirmesi Türkiye Türkleri'ne ait ninnilerde de yer alan ifadelerdendir.

4.3.2. Kadının Allah İnancına Sahip Olduğunu Gösteren Ninniler

Türk kültürü, İslam inancından etkilenmektedir. Öyle ki, Türk gelenek ve görenekleri İslami inanış ve kurallara göre yoğurulmuş ve oluşturulmuştur (Farsakoğlu,

2006, 45-46). Türklere ait sözlü kültür ürünü olan ninnilerde de Allah inancına dair izler görmek mümkündür. Kadın, kimi zaman çocuğunu korumak için dua ve şükür mahiyetinde ninniler söylemekte iken kimi zaman da yaşadığı zorlu hayatına karşılık beddua etmektedir:

Huu huu huu Allah,

La ilahe illallah,

Kızım büyür inşallah,

Gelin de olur inşallah,

Nenni yavrum nenni!

Huu huu huu ... (Tokat) (Demir ve Demir, 2014, 222)

"Hu" kelimesi Türk Dil Kurumu'nun güncel sözlüğünde *"Allah"* kelimesi yerine kullanılmaktadır. Dolayısıyla kadının ninnisinde dini inancı gereği yaratıcısına seslenmesi ve devamında *"La ilahe illallah",* yani *"Allah'tan başka ilah yoktur"* diyerek devam etmesi tamamen dini inancını vurgulamakta ve bebeğe de bunu öğretmektedir. Kadının kız bebeği için büyümesi ve evlenmesi temennilerini *"inşallah"* yani *"Allah dilerse"* söylemiyle bitirdiği görülmektedir. Burada kadın, kaderciliği ve tevekkül inancını ön plana çıkarmaktadır.

Sen bir baklasın,

Mevlam seni saklasın,

Benim yavrum büyüsün,

Düşmanları haklasın.

Eee yavrum eee…

Ninni yavrum ninni!

Benim yavrum oyunda,

Hamaylısı boyunda,

Benim oğlumu sorarsan,

Güzel kızlar koynunda,

Eee yavrum eee…

Ninni yavrum ninni! (Sinop) (Demir ve Demir, 2014, 277)

Kadın bebeğinin henüz çok küçük olduğunu, kötülüklerden korunması için inancı gereği yaratıcısına sığındığı görülmektedir. Ninnide yer alan *"Mevlam seni saklasın"* ifadesi doğrudan bu görüşü desteklemektedir. Devamında ise kadının nesnelerden gelen koruyuculuğa da inandığı, bebeğinin boynuna taktığı muska ile kötülükleri defetmeye çalıştığı *"hamaylısı boynunda"* söylemi ile yer almaktadır.

Yüce dağlarda buldular

Vuruşun kolumu kırdılar

Nettim idi Yaradanım?

Beni yaralı koydular, ninni! (Adana) (Çelebioğlu, 1982, 317)

Ninnide yaşadığı hayattan dolayı sitem eden bir kadın görülmektedir. Kadın kol kırıklığını, aciz kalmak anlamında kullandığı düşünülmekte olup, yaşadığı acılardan isyan ettiği ve inancına göre adil olan yaratıcısından destek beklediği anlaşılmaktadır. Öyle ki, karşılaştığı acılardan dolayı yaratıcısından cevap beklemekte, adeta "Ben bunu hak

edecek ne yaptım?" diye yaşadıklarını sorgulamaktadır. Bu ninnide kadının bebeği üzerinden yaratıcısına hitabı dikkat çekmektedir.

Çıktım erik dalına ninni

Baktım gurbet yoluna ninni

Gurbete bakmak güç imiş ninni

Sabır ver Allah kullarına ninni!

Mini mini yavrum ninni

Güzel yavrum ninni! (Isparta) (Çelebioğlu, 1982, 330)

Ninnide kadının kendi ailesinden uzak bir yere gelin gittiği anlaşılmaktadır. Bahçe işleriyle ilgilendiği (erik topladığı) anlaşılan kadının, ailesine ve belki köyüne (akrabalarına, dostlarına) duyduğu hüzne dayanmak için Allah'tan yardım dilediği görülmektedir. Bu ninnide de kadının, yaşadığı olumsuz durum karşısında dini inancına sığındığı ve desteği yaratıcısından beklediği dikkat çekmektedir.

Al eyvana bir yatak serdim gül gibi ley

Emmim oğlu koynuma girdi el gibi ley

Elim attım ellerine çul gibi ley!

Anam beni güldürmedi, gülmesin

Dokuz yorgan parçalasın ölmesin!

Al eyvana bir yatak serdim yumuşak,

Emmim oğlu koynuma girdi bir uşak

Öpmesi yok, sevmesi yok konuşak!

Nenni diyem yatırayım uyusun

Uyusun da nenni diyem büyüsün!

Elma değil, elden ele alayım

Koyun değil, sürülere katayım

Öküz değil, canbazlara satayım

Yiğit değil, sarılayım yatayım!

Nenni diyem yatırayım uyusun

Uyusun da nenni diyem büyüsün!

Anam beni güldürmedi gülmesin

Dokuz yorgan parçalasın ölmesin! (Muş) (Çelebioğlu, 1982, 53-54)

Ninnide kadının, kendisinden yaşça küçük olan yakın bir akrabası ile zorla evlendirildiği anlaşılmaktadır. Kadının aslında evliliğe hevesli olduğu ve mahrem bölgesi olan yatağını özenerek hazırladığı görülmektedir. Özellikle yataklarından bahsetmesi, aslında kadının cinsel doyumsuzluk yaşayarak hayal kırıklığına uğradığını belirtmektedir. Kocasının küçük olmasından, dolayısıyla bir kadına nasıl yaklaşacağını bilmemesinden ve sevgisizliğinden şikâyet eden kadının, tüm bunların sorumlusu olarak annesini görmesi

ve *"Anam beni güldürmedi gülmesin/ Dokuz yorgan parçalasın ölmesin"* dizeleri ile beddua etmesi dikkat çekmektedir.

4.3.3. Kadının Eğitimli Biri Olduğunu Gösteren Ninniler

Bir ninninin oluşması, konusuna ve ezgisine karar verilmesi ve bebeğe iletilmesinden oluşan süreç, tamamen kadının gölgesinde yaratılmaktadır (Çek Cansız, 2010, 21). Ancak, bunu toplumdan ayrı tutmak mümkün değildir. Kadının parçası olduğu toplumdaki yeri ve aile yaşantısı, kadının duygu ve düşünce dünyasının süzgecinden geçerek ninnilere dönüşmekte ve bebeğe aktarılmaktadır. Dolayısıyla kadının kullandığı benzetme ve metaforlar, kadının kimliği hakkında önemli ipuçları vermektedir (Çek, 2015, 719):

Bu oğlan bu oğlan ne güzel,

Kır at üzerinde gezer,

Bu oğlanın bir er dayısı var,

Mehmet Akif'e benzer,

Bu oğlan bu oğlan ne güzel,

Kır at üstünde gezer,

Bu oğlanın bir amcası var,

Namık Kemal'e benzer.

Eee eee eee…

Eee eee eee… (Konya) (Demir ve Demir, 2014, 300)

Ninnide annenin erkek bebeğine övgüde bulunduğu görülmektedir. Burada dikkat çeken nokta, övgü ifadesi olarak bildik sıfatlar yerine edebi açıdan değerli isimleri dillendirmesi ilgi çekmektedir. Kadının edebiyata ilgi duyduğu veya eğitimli olduğu düşünülmelidir.

4.3.4. Kadının Eşinin Öldüğünü veya Uzakta Olduğunu Anlatan Ninniler

Ninniler, bir kadının yaşamına dair önemli ipuçları vermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri gereği kadının evde kalması, bebeğin bakımı ile ilgilenmesi ve domestik işler yapması; erkeğin ise ev dışına çıkması, çalışması ve eve maddi destek sağlaması beklenmektedir (Büyükokutan Töret, 2017, 183). Erkeğin ev dışına çıktıktan sonra herhangi bir sebeple eve geri dönmediği ninnilere rastlamak mümkündür:

Salın salın salıncak

Oğlum bir beğ olacak

Babasın öldürdüler

Onun hayfın alacak! (Diyarbakır) (Çelebioğlu, 1982, 94)

Bebeğini uyutmak için salıncağında sallarken, aynı zamanda annenin içinde yaşadığı acı ön plana çıkmaktadır. Bu ninnide annenin, erkek bebeğinin büyüyüp saygın birisi olmasını dilediği görülmektedir. Kadının bu dileğinin altında yatan sebebin ise eşinin öldürülmesi (şehit düşmek ya da aşiret, kan davası ve töre gibi yöreye özgü bir çatışma olabilir) ve oğlunun babasının öcünü alma yükümlülüğünde olması doğrudan belirtilmektedir. Diğer bir deyişle, babadan sonra evin reisi erkek bebek olmaktadır.

Ali'min beşiği camdan

Yuvarlandı düştü damdan

Bey baban duyarsa gelir Şam'dan

Uyan Ali'm sabah oldu

Dağ uykusu haram oldu (Sorkun-Sandıklı) (Çelebioğlu, 1982, 89)

Kadın, kocasının Şam'da olduğunu söylemektedir. Bu ninnide kadının erkek bebeğinin beşiğinin camdan yapıldığı söylemi dikkat çekmektedir. Ataerkil kültürde değerli sayılan erkek bebeği, kırılmaya çok müsait olan camdan yapılma bir beşiğe koyduğunu söylemesi, hatta devamında bebeği oldukça tehlikeli olan damda salladığını ve nihayetinde beşiğin damdan düşerek kırıldığını vurgulaması önemli bir detay oluşturmaktadır. Kadının, bebeği ile tek başına ilgilenmek zorunda kaldığı ve eşinin evine geri dönebilmesi için hayati önemde bir sebebe ihtiyacı olduğu düşünülmektedir. Öyle ki, eşi görev sebebiyle Şam'da bulunuyor olabilir. Bu durumda kadının eşine duyduğu ihtiyaç ön plana çıkmaktadır. Diğer bir açıdan ise camdan beşik, damdan yuvarlanıp düşme ve uyuyan bebeğe seslenme metaforik bir anlatımda da kullanılmış olabilir ve bu ninni ölmüş bebeğe söylenen bir ninni-ağıt olarak da kabul edilebilmektedir.

Ocakta kaldı aşım

Dinmez senin göz yaşın

Kaldı anan ortada

Sal uykuya sen başın! (Muğla) (Çelebioğlu, 1982, 289)

Ninnide kadının ölüm veya terk edilme gibi bir sebepten dolayı eşinden uzak olduğu anlaşılmaktadır. *"Ocakta kaldı aşım"* ifadesi bu ayrılığın beklenmedik bir anda yaşandığını düşündürmektedir. *"Dinmez senin göz yaşın"* ifadesi bebeğin babasının bir daha geri gelmeyeceği ve dolayısıyla zorlu günler yaşayacaklarını belirtmektedir. Bu ayrılık neticesinde kadının çaresiz kaldığı ve kendisine destek olacak kimsesinin olmadığını vurgulaması dikkat çekmektedir. Ataerkil toplumda tek başına bir anne

olmanın endişesini yaşayan kadının, yine de bebeğini uyutmaya ve rahatlatmaya çalışması önemli bir detay oluşturmaktadır.

Ninni diye diye kolum şişti

Kolumdan kol bağım düştü

Soysuz baban koydu kaçtı!

Ninni anam ninni! (Kayseri) (Çelebioğlu, 1982, 298)

Kadın, bebeğini kolunda sallayarak uyutmaya çabaladığını ve oldukça zorlandığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra özel hayatında da kocasının onu terk ettiğini söylemekte ve öfkesini dile getirmektedir.

Elim el değirmeni çeker

Ayağım beşiğini iter

Gözlerim yaşlar döker

Hasan'ım Hüseyin'im ninni!

Evimizin önü asma

Asmanın dalına basma

Babandan umut kesme

Gazilerim kuzularım ninni

Hasan'ım Hüseyin'im ninni!

Evimizin önü pınar

Pınarın ayağı donar

Pek ünlesem deden duyar

Hasan'ım Hüseyin'im ninni! (Sarayönü) (Çelebioğlu, 1982, 301)

Kadın hayatındaki zorlukları gündelik yaşamından verdiği örneklerle açıklamaktadır. Ninninin ilk kıtasında kadının bir yandan evinin işini yaptığı, bir yandan da bebeğini uyutmaya çabaladığı görülmektedir. Kadının yorgunluğunu ve hüznünü ifadesi ninnide doğrudan verilmektedir. İkinci kıtada evinin önünde asma ağacı olduğunu belirtmesi, bahçe işleriyle de ilgilenmek durumunda kaldığını göstermektedir. Asma ağacının hem meyvesi hem de yaprağının kullanılması ile bereketi sembolize ettiği de düşünülebilmektedir. Kocasının evde olmadığını, ama henüz eve dönmesinden yana ümit beslediğini belirtmesi dikkat çekmektedir. Bebeği için kullandığı çoğul ifade birden çok çocuğu olduğunu göstermekte, *"gazilerim"* ifadesi de ya eşinin askerde olduğunu ve sağ olarak eve döneceğini ya da çocuklarının erkek (asker) olduğunu vurgulamak için kullanıldığını düşündürmektedir. Ninninin son kıtasında evin önünden bir pınar aktığı ve mevsim olarak soğuk bir dönem olduğu belirtilmektedir. *"Pek ünlesem deden duyar"* ifadesi de kadının kocası olmasa da kocasının ailesiyle bir arada yaşamak durumunda olduğunu göstermektedir.

İstanbul'dan çıktım yayan

Cebim koynum dolu payam

Ben neyleyim kuru selam!

Ninni ninni ninni

Senin baban kendi gelsin, ninni! (Yalvaç) (Çelebioğlu, 1982, 323)

Coğrafi açıdan Isparta il sınırları içinde kalan Yalvaç'ta kayda geçen bu ninnide kadın, eşinin uzakta olduğunu belirtmektedir. Eşinden haber aldığını, ama bunun yerine eşinin kendisinin artık dönmesini arzu etmekte olup bebeğine dert yanmaktadır.

Bir çıra koydum yanmadı

Şavkı duvara vurmadı

Ellerin babası geldi de

Senin baban gelmedi!

Nenni kuzum nenni! (Ermenek) (Çelebioğlu, 1982, 322)

Yaşadığı evde ısınmak veya aydınlanmak gibi gündelik bir ihtiyaç için ateş yakmaya çabaladığından, ama bu işleri yapmakta zorlandığından bahseden kadın, kocasının uzakta olduğundan dert yanmaktadır. Çevresindeki erkeklerin evlerine döndüğünü, ama kendi eşinin henüz gelmediğini bebeğine sitem etmektedir.

Patlıcanı soyamadım

Güvecime koyamadım

Baban gitti askere

Babana doyamadım, ninni (Bandırma) (Çelebioğlu, 1982, 325)

Askerlik görevi için giden kocasının ardından anne, bebeği ile yalnız kaldığını söylemektedir. Öyle ki, yemek yapma konusunda da becerikli olmadığını belirtmesi ve eşinin askerliğe gitmesi erken yaşta evlilik yaptıklarını düşündürmektedir. Diğer bir anlam olarak da, cinsel açıdan tatmin olamadan ve kocasıyla yeterli birliktelik yaşayamadan kocasını askere gönderdiği, alt anlam olarak çıkarılabilmektedir.

Evlerinin önü iğde

İğdenin dalları yerde

Senin adın verilen yiğit

Şimdi gurbet illerde! (Buldan) (Çelebioğlu, 1982, 331)

Ninni alışık olunduğu üzere gündelik hayattan bir bilgi ile başlamaktadır. Ardından kadın kocasının uzakta olduğunu belirtmektedir. Kocasından *"yiğit"* sıfatıyla bahsetmesi ve bebeğine de kocasının adını verdiğini vurgulaması, kocasına duyduğu sevgi ve özlemi göstermektedir.

Yavruma beşiği dar mı gelir?

Babası askerden tez mi gelir?

Anasının ninnileri az mı gelir?

Uyu da büyü kuzum nenni!

Uyu da büyü kuzum nenni!

Nenni yavrum nenni!

Nenni kuzum nenni! (Samsun) (Demir ve Demir, 2014, 328)

Ninnide bebeğin ya kilosu ya da yaşı sebebiyle beşiğe sığmakta zorlandığını, diğer bir deyişle bebeğinin büyüdüğünü belirten kadın, kocasının vatani görev için evden uzakta olduğunu ve geçen zamana rağmen hala geri gelmediğini söylemektedir. Eşinin bir an evvel dönmesini arzu etmekte, bebeği ile ilgilenmekte tek başına yetersiz kaldığını ifade etmektedir.

Büyü bebek, büyü bebek,

Askere gide bebek,

Baban öldü yetimimsin,

Evimin eri bebek,

Uyu bebek uyu bebek! (Kayseri) (Demir ve Demir, 2014, 420)

Erkek bebeği için büyümesi ve vatanı için askerlik görevini yerine getirmesi temennisinde bulunmaktadır. Kocasının öldüğünü belirten kadın, henüz çok küçük olan bebeğine ailenin sorumluluğunu vermektedir. Öyle ki bebeği için *"evimin eri"* ifadesini kullanmaktadır.

Qora közim, alla (Kara gözüm, ninni)

Şirin sözim alla (Tatlı sözüm, ninni)

Havoda uçgan turnalar, alla (Havada uçan turnalar, ninni)

Boşginamdan otsalar, alla (Başımın üstünden uçsalar, ninni)

Qanotiga hat yozsam, alla (Kanadına mektup yazsam, ninni)

Dadaconiga eltsalar, alla (Babacığına ulaştırsalar, ninni) (Özbek Türkleri) (Bayrak İşcanoğlu, 2018, 149)

Özbek Türkleri'ne özgü olan ninnide kadının kocasına duyduğu özlem anlatılmaktadır. Kocasının ne sebeple veya nereye gittiğine dair bir bilgi olmayan ninnide, mektup yoluyla haberleşebildikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca hem bebeğini sevdiği hem de bebeği ile dertleştiği görülmektedir.

4.3.5. Kadının Kocasının İhanetinden veya Yöresel Evlilik Adetlerinden (Kuma) Şikayet Ettiği Ninniler

Ataerkil Türk toplumunda kadının dili, erkeğe göre şekillenmektedir. Erkeğin kadın üzerinde nüfuzu, toplumsal cinsiyet rollerinin bir ürünü olup modernleşen dünyaya

karşın önemli bir gelişim ve değişim göstermemiştir (Çek Cansız, 2010, 153). Kocasına veya kocasının ailesinden bir büyüğüne doğrudan talep ve şikayetlerini söyleyemeyen kadın, ileti kanalı veya dertleşme aracı olarak çocuğunu kullanmaktadır (Çolak Bostancı, 2008, 158). Kocasının eğlenceye ve kadınlara düşkünlüğü ile eve kuma getirmesi veya yeniden evlenmesi gibi yaşadığı ihanet karşısında kadının şikayetini yine dilsiz dinleyicisi olan bebeğine anlattığı ninniler bulunmaktadır:

Ablası oya oyalar,

Anası cila cilalar

Babası avrat kovalar!

Ninni yavruma ninni (Konya) (Çelebioğlu, 1982, 25)

Toplumda kadın ve erkek rollerini somutlaştırarak açıklayan bu ninnide kadın, kadınların domestik işlerle uğraştığından bahsederken kocasının ailesiyle ilgilenmediğini, hatta aksine gönül işlerine düşkünlüğünü bebeğine şikayet etmektedir.

Ninni ninni ninnice

Bol soğanlı börülce

Anası ister ferace

Babası ister eğlence! (Bandırma) (Çelebioğlu, 1982, 157)

Yukarıda verilen ninnide, bebeğe anne ve babası anlatılmaktadır. Bir başka kadın tarafından söyleniyor olabileceği gibi, annesi tarafından kocasına ve ev halkına kendisini duyurma ihtiyacıyla söylenmiş olması da muhtemeldir. Bir yandan annenin ferace ihtiyacı olduğu, diğer bir deyişle annenin inancı gereği daha muhafazakar bir hayat tercih ettiği; diğer yandan ise babanın aile hayatına uyum sağlayamadığı, eğlence düşkünü olduğu bebeğe aktarılmaktadır. Eski dönemde kadınların zorunlu olarak ferace ile dışarı çıktıkları

düşünülürse, kadının da dışarı çıkıp gezme ve yeni şeyler satın alma isteğinde olduğu anlaşılmaktadır.

Bahçelerde balkabak

Açılır tabak tabak

Beni beğenmiyordun

Aldığın cudama bak!

Ninni bebeğim ninni! (Merzifon) (Çelebioğlu, 1982, 269)

Kadının gündelik hayatında tarımla ilgilendiği düşünülmektedir. Ninnide kadının sitemi net bir şekilde ifade edilmektedir. Burada kadın ya kendisine kuma getiren kocasına hitaben yeni eşinin herhangi bir konuda beceriksizliğini dile getirmekte ya da yeni bir gelin alan kayınvalidesine bu yeni gelini yeren bir sitemde bulunduğu görülmektedir. Her iki durumda da kadın sitemini dilsiz dinleyicisi olan bebeği ile paylaşmaktadır.

Kara tavuk tepeli ninni

Kulakları küpeli ninni

Baban evlenmek ister ninni

Şimdiki kızlar neşeli!

Ninni dedim gözüne ninni

Uyusun süzüle süzüle ninni! (Manisa) (Çelebioğlu, 1982, 297)

Günlük hayatından bilgiler içeren iki satır ile başlayan ninnide kadının bahçesinde tavuk beslediği anlaşılmaktadır. Köy gibi bir yerde yaşadığı düşünülen anne, eşinin evlenmek istediğinden şikayet etmektedir. Öyle ki, kadının eşi, kuma getirmeyi düşünmektedir. Başka kadınlara bakan eşini değil, bu durumun suçlusu olarak annenin

diğer kadınları göstermesi dikkat çekmektedir. Ninnide verilen küpeli kulaklar ve neşeli olmak gibi süslü ve keyifli kadın vasıflarının kendisinde olmamasına da isyan ettiği görülmektedir.

Dağda gezer bağda gezer

Çekisine çiğdem dizer

Senin anan senden bezer

Babacığın nerde gezer (Bandırma) (Çelebioğlu, 1982, 292)

Bebeğini büyütürken zorlanandığından, kocasının kendisine destek olmadığından ve evine bakmadığından şikayet eden kadın, bunun yanında kocasının hoş kokusuyla bilinen çiğdem çiçeğini kullandığını da belirtmektedir. Bu çiçek detayı, adamın çapkınlığını, diğer kadınların dikkatini çekme çabasında olduğunu ve hatta ihanet ettiğini düşündürmektedir.

Göğe merdiven kuruldu

Oğlum baban güvey girdi

Oğlum bize yol göründü!

Uyusun da büyüsün ninni! (Bandırma) (Çelebioğlu, 1982, 297)

Ninnide kadın, kocasının başkasıyla evlendiğinden yakınmaktadır. Bu durumda artık bu evde kalamayacaklarını bebeğine söyleyen kadının yaşadığı çaresizlik ve üzüntü, ninnide öne çıkan baskın duygulardır.

Ninni diye diye kolum şişti

Kolumdan kol bağım düştü

Soysuz baban koydu kaçtı!

Ninni anam ninni! (Kayseri) (Çelebioğlu, 1982, 298)

Kadın bebeğini kolunda sallamaktan yorulduğunu, ama yine de bebeğini uyutamadığını anlatmaktadır. Bunun yanında kocasının da onları bırakıp gittiğinden yakınmaktadır.

İstanbul'dan at boşanır

Yoluna yaldız döşenir

Babanı gören karılar

Kocasından hep boşanır! (Senirkent) (Çelebioğlu, 1982, 273)

Isparta il sınırı içinde olduğu bilinen Senirkent'te geçen ninnide kadın, eşine övgülerde bulunmaktadır. *"İstanbul'dan at boşanır"* sözleriyle kocasının İstanbul'da olduğundan veya İstanbul'dan geldiğinden; *"Yoluna yaldız döşenir"* sözleriyle de kocasının maddi veya statü açısından değerli biri olduğundan bahsetmektedir. Sonrasında da diğer evli kadınların bile gözlerinin kocasında olduğunu vurgulamakta, bu yolla da kocasını övdüğü görülmektedir.

4.3.6. Kadının Bebeğinin Bakımında Zorlandığını Anlatan Ninniler

Geleneksel Türk kültüründe kadın hane içini, erkek hane dışını temsil etmektedir. Dolayısıyla kadın ev ve çocukların bakımını her anlamda üstlenmekte, erkek ise evin maddi olarak geçimini sağlamakla yükümlü kılınmaktadır. Ataerkil toplum yapısı gereği de baba figürü, ailenin reisi konumundadır ve saygı duyulmayı ve hizmet edilmeyi haketmektedir (Büyükokutan Töret, 2017, 183-185). Ninnilerde ise kadının babayı ailedeki mutlak güç ve otorite sahibi olarak tanımladığı ve bu durumu bebeği korkutmak amaçlı kullandığı görülmektedir:

Dandana edeyim seni

Gömleksiz koydun beni

Akşam baban gelirse

Hem seni döver hem beni, ninni! (Erzurum) (Çelebioğlu, 1982, 340)

Bebeğiyle ilgilenmekten, onu emzirmekten başka hiçbir iş yapamadığını belirten kadın, ailesindeki toplumsal cinsiyet rollerinin ayrımını net bir şekilde ifade etmektedir. Öyle ki, erkek işe gider ve akşam eve gelirken kadın, evde bebekle ve evle ilgilenir. Kadının bu iki işi yerine getirmesi zorunluluk olup herhangi bir sebeple aksatması durumunda eşi sinirlenmekte haklıdır.

Ninni yavrum ninni

Dandan ederim sana

İş gördürmedin bana

Akşam baban gelince

Önüne koyarım seni!

Nenni yavrum nenni

Hu, hu, hu! (Merzifon) (Çelebioğlu, 1982, 341)

Ninnide anne, bebeğinin huysuz olduğunu ve bebeğiyle ilgilenmekten başka bir işle ilgilenemediğini anlatmaktadır. Kocasının akşam işten geldiğinde bu durumun hesabını sorma hakkı olduğunu belirten kadın, tüm suçu bebeğine atmakta ve bir nevi ev işleri yapamamasına bahane hazırlamaktadır.

Dandini dandini dastarı

Donunda yokmuş astarı

Bey babası iş istese

Anası bunu gösteri (Isparta) (Çelebioğlu, 1982, 292)

Yukarıda verilen ninnilere benzer olarak bu ninnide de kadın ve erkek rolleri ve sorumlulukları belirtilmektedir. Çocuk ve ev ile ilgili tüm görevler kadına yüklenmiş olup, herhangi bir aksaklık durumunda erkek hesap sorma hakkına sahip olmaktadır. Ninnide bebeğin tuvalet eğitimi döneminde olduğu tahmin edilmekte olup, alışma sürecinin anne için zorlu geçtiği düşünülmektedir. Öyle ki, anne tüm gün bu işle ilgilendiğinden yakınmakta ve akşam kocası gelip hesap sorduğunda bebeği öne süreceğini söylemektedir.

Ninni derim naçar naçar

Gökte kırlangıçlar uçar

Baban duymaz hemen uyur

Anan uykusuzluk çeker! (Kastamonu) (Çelebioğlu, 1982, 298)

Bebeğin huysuzluğu ve uykuya geçişte yaşadığı zorluğu kadının üstlendiği, kocasının hiçbir destekte bulunmadığı anlatılmaktadır.

Ninni diye diye kolum şişti

Kolumdan kol bağım düştü

Soysuz baban koydu kaçtı!

Ninni anam ninni! (Kayseri) (Çelebioğlu, 1982, 298)

Bebeği uyutmak için uzun zamandır uğraşan kadın, artık fiziksel olarak yorgun düştüğünü ve hatta yıprandığını dile getirmektedir. Ayrıca, kocasının onları terk ettiğini söyleyerek duygusal olarak da yıprandığını belirtmektedir.

Baba beni evlendir,

Ağabeyim kalsın sonraya,

Evlendirmezsen beni,

Çıkarım mağaraya,

Haydi uyu eee eee…

Eee bebeğim eee…

Baban gelsin dur dur,

Anlatacağım bir bir,

Uyu da söylemeyeyim,

Sana mama vereyim,

Haydi uyu eee eee…

Eee bebeğim eee… (Malatya) (Demir ve Demir, 2014, 415)

Ninninin ilk kıtasında annenin bebeğinin ağzından konuştuğu düşünülmektedir. Beşik kertmesi gibi yöresel evlilik adetlerinden biriyle, büyük ihtimalle kız bebeğinin evlendirilmesini sanki bebek istiyormuş gibi dillendirdiği görülmektedir. Ninninin ikinci bölümünde ise kadının, bebeğini bununla tehdit etmesi ve şayet hemen uyuması karşılığında babasına anlatmayacağını, aksi takdirde babasının bu duruma kızacağını belirtmesi dikkat çekmektedir.

Aldey böpöm, ıylaba (Aldey bebem, ağlama)

Menin canım kıynaba. (Benim canımı sıkma.)

Atan toygo ketiptir (Baban düğüne gitti)

Ak kise tolgon et kelet (Ak kese et dolu gelecek)

Enen toygo ketiptir (Anan düğüne gitti)

Emçeği tolgon süt kelet (Memesi süt dolu gelecek) (Kırgız Türkleri) (Aytmatov ve ark., 2002, 6)

Kırgız Türkleri'ne ait olan ninnide bebek ile anne dışında bir kadının ilgilendiği düşünülmektedir. Öyle ki ninnide geçen ifadelere göre hem baba hem de annesi düğündedir. Babanın et ile gelmesi, annenin ise süt ile gelmesi ifadeleri erkeğin ailenin geçiminden sorumlu olduğunu ve annenin de bebeğin bakımıyla ilgilendiğini anlatmaktadır.

4.3.7. Kadının Kocasından Ve/ Veya Kocasının Ailesinden Şikayet Ettiği Ninniler

Toplumsal cinsiyet rollerine göre hane içi kadın, hane dışı erkeğin sorumluluğunda kabul edilmektedir. Toplumun çoğunluğu bu algıyı kabul etmekte ve evlilikte yaşadıkları mutsuzlukların, tarafların rol ve sorumluluklarını yerine getirmemesinden kaynaklandığını dile getirmektedirler. Ninnilerde kadın kocasının eve gelmemesi, çalışmaması ve ailesine sahip çıkmamasından yakınmaktadır. Türk toplumunda kadın, evlilik ile erkeğin mevcut düzenine geçmekte ve ona uyum sağlamaya çalışmak durumunda kalmaktadır. Bu durumda kadın, sadece kocasından değil, onun ailesinden de kaynaklanan sorunlarla karşılaşabilmektedir. Yaşanan sorunlar karşısında erkeğin karısına arka çıkmaması, erkeğin toplumsal cinsiyet rolünü yerine getirmediğini düşündürmekte ve kadının hem eşinden hem de eşinin ailesinden yana isyan etmesine yol açmaktadır:

Al eyvana bir yatak serdim gül gibi ley

Emmim oğlu koynuma girdi el gibi ley

Elim attım ellerine çul gibi ley!

Anam beni güldürmedi, gülmesin

Dokuz yorgan parçalasın ölmesin!

Al eyvana bir yatak serdim yumuşak,

Emmim oğlu koynuma girdi bir uşak

Öpmesi yok, sevmesi yok konuşak!

Nenni diyem yatırayım uyusun

Uyusun da nenni diyem büyüsün!

Elma değil, elden ele alayım

Koyun değil, sürülere katayım

Öküz değil, canbazlara satayım

Yiğit değil, sarılayım yatayım!

Nenni diyem yatırayım uyusun

Uyusun da nenni diyem büyüsün!

Anam beni güldürmedi gülmesin

Dokuz yorgan parçalasın ölmesin! (Muş) (Çelebioğlu, 1982, 53-54)

Ninnide bir kadının evliliğinde yaşadığı hayal kırıklığı ve cinsel tatminsizlik anlatılmaktadır. Kendisinden yaşça küçük olduğu anlaşılan amcasının oğlu ile ailesinin kararıyla yaptığı evliliği, eşinden beklentileri ve yaşadığı duygusal kırılmalar toplumdaki kadının yerini net bir şekilde göstermektedir. *"Al eyvana bir yatak serdim gül gibi ley"* girişi, kadının heves ve heyecanla başladığı evliliğini gözler önüne sermektedir. Sonrasında ise kardeş gibi olduğu amcasının oğluyla evlendirilmek zorunda bırakıldığını, "*elleri çul gibi"* benzetmesiyle de aralarındaki sevgisizliği dile getirdiği görülmektedir. *"Uşak"* diye eşine hitabı, kocasının yaşça kendisinden küçük olduğunu düşündürmektedir. Evlilik olgunluğuna erişmemiş olmasından kaynaklı olduğu düşünülen kocasının, kadının beklediği sevgiyi gösterememesi ve öyle ki sohbet edecek olgunlukta dahi olmamasının yarttığı hayal kırıklığı oldukça nettir. Kadının *"Nenni diyem yatırayım uyusun/ Uyusun da nenni diyem büyüsün"* mısraları da bu görüşü desteklemektedir. Üçüncü kıtada eşini elmaya, koyuna, öküze ve yiğide benzetmeleri yaşadığı tüm tatminsizlik ve beklentilerinin karşılanamayışını ifade etmektedir. Tüm bunlardan sorumlu olarak ise yine bir kadın olan annesini görmesi, hatta *"Beni güldürmedi gülmesin/ Dokuz yorgan parçalasın ölmesin"* gibi öfke içeren bir bedduada bulunması dikkat çekmektedir.

Ninni ninni ninnice

Bol soğanlı börülce

Anası ister ferace

Babası ister eğlence! (Bandırma) (Çelebioğlu, 1982, 157)

Ninninin dile getirilmesinde annenin, evdekilere mesaj iletme çabasında olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki, kadın dışarı çıkma ve yeni giysiler alma hevesinde olduğunu bebeğine söylerken, ev halkının da duyabilmesinden çekinmediği anlaşılmaktadır. Kocasının eğlence -belki kadın- düşkünü olduğunu söylerken de birnevi bu isteklerine

bahane sunmaktadır. Toplumsal cinsiyet anlamında kadının, erkeğini elinde tutmak için ekstra çaba göstermesinin gerekli olduğu da bu ninniden çıkarılabilecek anlamlar arasındadır.

Anası da katır yavrum

Hiç bilmiyor hatır ninni

Babası da deve yavrum

Hiç gelmiyor eve ninni

Halası da koyun yavrum

Hiç bilmiyor oyun ninni! (Sille) (Çelebioğlu, 1982, 275)

Ninninin bebeğin annesi dışında bir kadın tarafından söylendiği düşünülmektedir. Ninnide bahsi geçen anne, baba ve hala için betimlemelerde hayvanların kullanıldığı görülmektedir. Anne için binek hayvanı olması dışında işe yaramayan katır benzetmesi yapılarak, hem anne değersizleştirilmekte hem de hatır bilmediği söylenerek söz uyumu yakalanmaktadır. Baba için hem binek olarak hem de eti için değerli deve benzetmesi yapılarak değerli olduğu ifade edilmekte, ama eve gelmemesinden yakınılmaktadır. Evde birlikte yaşadığı düşünülen hala için ise hem sütü, hem yünü hem de eti için değerli olan, aynı zamanda doğurganlık özelliğine sahip koyun benzetmesi yapılarak değeri söylenmekte olup, oyun bilmemesi ve bebeği oyalayamaması eleştirilmektedir. Hala için kullanılan koyun benzetmesi, itaatkar ve saf anlamında kullanılmış olup dedikodu ve entrika gibi hileli oyunlardan uzak, dürüst olduğunu söylüyor olabilir. Bu açıdan bakıldığında ninninin babaanne tarafından söylenmiş olduğu düşünülmektedir.

Bahçelerde biter nane

Boyun benzer selvi dala

Senin baban elden ala!

Ninni yavrum ninni! (Ankara) (Çelebioğlu, 1982, 269)

Ninnide annenin bebeğinin uzun boylu oluşunu övdüğü görülmekte olup hemen sonrasında bebeğin babası için yergide bulunması dikkat çekmektedir. Eşinin yabancı kişilerden daha soğuk olması ve ailesine ilgisizliğinden yakınan kadının, bebeğinin uzun boyunu eşinin uzun boyuna benzetmiş olması ve bu sebeple övgüden hemen sonra ruh hali değişip öfkesini ifadesi muhtemeldir.

Anasına benzerse

Kalaylı teştın kaymağıdır

Babasına benzerse

Altın saat kol bağıdır

Halasına benzerse

Keküle gülün yaprağıdır

Dayısına benzerse

Sırmalı kılıç yanbağıdır

Teyzesine benzerse

Külli ağu bardağıdır

Nenesine benzerse

Kokmuş tuluk bacağıdır

Emisine benzerse

Şoş yolun toprağıdır (Erzurum) (Çelebioğlu, 1982, 275)

Ninni, anne dışında başka bir kadın tarafından söylenmektedir. Ninnide anne, baba, hala, dayı, teyze, nine ve amcadan bahsedilmekte, geniş aile hayatı yaşandığı izlenimi verilmektedir. Bebeğin daha çok küçük olduğu ve aileden kime benzediği anlaşılmamaktadır; ancak, ninniyi söyleyen kişinin bebeğin nasıl birisi olacağına dair kişisel düşünceleri doğrudan ifade edilmiştir. Bebeğin annesi için kullanılan *"kalaylı teştın kaymağıdır"* ifadesi, annenin iyi yetişmiş ve yetenekli bir kadın olduğunu; babası için kullanılan *"altın saat kol bağıdır"* ifadesi, babanın iyi bir meslek sahibi olduğunu; halası için kullanılan *"keküle gülün yaprağıdır"* ifadesi, değerli ve şifalı olduğunu; ve dayısı için kullanılan *"sırmalı kılıç yanbağıdır"* ifadesi, askerlikle örtüşen cesaret ve kahramanlık özelliklerine sahip olduğunu belirterek övgüde bulunmaktadır. Teyze için ise kullanılan *"külli ağu bardağıdır"* ifadesi ile tamamen zehir ve kötülük kaplı olduğunu; ninesi için *"kokmuş tuluk bacağıdır"* ifadesi ile şişman ve bakımsız olduğunu; ve amcası için kullanılan *"şoş yolun toprağıdır"* ifadesi ile de taşlık olan şose yollar benzetmesi yapılarak işe yaramaz ve dengesiz bir hayatı olduğunu söyleyerek yergide bulunmaktadır.

Dağda gezer bağda gezer

Çekisine çiğdem dizer

Senin anan senden bezer

Babacığın nerde gezer (Bandırma) (Çelebioğlu, 1982, 292)

Kadın yaşadığı hayattan mutsuzluğunu, ninni ile bebeğine aktarmaktadır. Öyle ki, dağda ve bağda gezdiğini söyleyerek ve bunu *"çekisine çiğdem dizer"* ifadesiyle destekleyerek kocasının çapkınlık peşinde olduğunu ve ev ile yeteri kadar ilgilenmediğini dile getirmektedir. Bebeğinin bakımı ile yorulduğundan, kocasının da ona hiç destek olmadığından da yakınmaktadır.

Ninni derim naçar naçar

Gökte kırlangıçlar uçar

Baban duymaz hemen uyur

Anan uykusuzluk çeker! (Kastamonu) (Çelebioğlu, 1982, 298)

Ninnide anne, bebeğini uyutmak için çabaladığından bahsetmektedir. Uyumakta zorlanan bebeği yüzünden uykusuz kaldığından ve bu durumu eşinin umursamadığından şikayet etmektedir. Kadının kullandığı *"naçar"* ifadesi çaresizliğini ve yalnızlığını ifade etmekte olup gökte uçan kırlangıçlar ya göç mevsiminde olduklarını belirtmekte ya da metaforik açıdan kadının yakırışından kırlangıçların bile uçtuğunu, ama kocasının oralı olmadığından duyduğu üzüntüyü ifade etmektedir.

Oğul ana döğülür mü?

Kolcağızı kırılır mı?

Samanlığa koyulur mu? (Kastamonu) (Çelebioğlu, 1982, 295)

Bu ninnide kadının kocasından fiziksel şiddet gördüğü ve evden atılıp samanlıkta uyumakla cezalandırıldığı belirtilmektedir. Kadın hüznünü, acısını ve bu yaşadığı zulme katlanmak zorunda kaldığını bebeğine anlatması dikkat çekmektedir.

Dağlar dağladı beni, ninni

Gören ağladı beni, ninni

Urgan zencir tutmazdı, ninni

Al kundak bağladı beni, ninni! (Çankırı) (Çelebioğlu, 1982, 301)

Çankırı ilinde kayda alınan bu ninnide kadının yaşadığı hayattan duyduğu mutsuzluk ve umutsuzluk, ön plana çıkan duygulardır. Ninnide kadın o denli mutsuzdur ki mecazi olarak dağların kadının acısını dindirmeye çalıştığını ve kadını görenlerin onun

haline acıdığını ifade etmektedir. Ninninin devamında ise kadın, aslında yaşadığı tüm acılara ve kedere bebeği için katlanmak zorunda kaldığını vurgulamaktadır. Burada kadının kendisinden önce bebeğini düşünmesi ve bir anne olarak bebeği için gösterdiği fedakarlık dikkat çekmektedir.

Elim el değirmeni çeker

Ayağım beşiğini iter

Gözlerim yaşlar döker

Hasan'ım Hüseyin'im ninni!

Evimizin önü asma

Asmanın dalına basma

Babandan umut kesme

Gazilerim kuzularım ninni

Hasan'ım Hüseyin'im ninni!

Evimizin önü pınar

Pınarın ayağı donar

Pek ünlesem deden duyar

Hasan'ım Hüseyin'im ninni! (Sarayönü) (Çelebioğlu, 1982, 301)

Ninni adeta bir hikaye anlatılır gibi kadının gündelik yaşamını hayal etmeye yardımcı olmaktadır. Ninnide oturduğu yerde hem çocuklarını uyutmaya çalışan hem de ev işleri ile uğraşan bir kadın vardır. Bu kadının kocası ya askerde ya da iş için gurbette olup her iki halukarda da yaşayıp yaşamadığı konusunda haber alamamaktadır. Bu durumda kadının çocuklarıyla tek başına ilgilenmek durumunda kaldığı, yine de kocasının geri döneceğine dair umut beslediği anlaşılmaktadır. Kocası olmasa bile kocasının ailesiyle yaşamaya devam etmek zorunda olan kadının yaşadığı bu hayatta çaresizlik, yalnızlık, yorgunluk ve kırgınlık ninninin geneline yayılmıştır.

Gökten uçan gök güvercin

Kanatları gercin gercin

Baban küçük evlenmiş

Bilememiş evin harcın!

Ninni yavrum ninni! (Semirkent) (Çelebioğlu, 1982, 297)

Semirkent ya da Senirkent, Isparta iline bağlı bir ilçedir. Ninnide kadın eşinin bir evliliği kaldırabilecek, çalışıp eve maddi destek sağlayabilecek ve karısı ile çocuklarının sorumluluğunu üstlenebilecek olgunlukta ve erişkinlikte olmadığından yakınmaktadır.

Ninni derim birim birim

Dert içimde dürüm dürüm

Ben derdimi kime derim?

Dert ortağı yavrum ninni!

Ninni derim iki iki

Ben çileden tuttum yükü

Mevlam iylik verir mi ki?

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim üçer üçer

İylik benden geri kaçar

Bugünler de gelir geçer

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim dörder dörder

İçim yandı duman tüter

Bana eden duvar tüter

Edenleri görürüm mü ki?

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim beşer beşer

Düşmanlar peşimden koşar

Kuzgunlar tepeme üşer!

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim altı altı

Dert içime pençe saldı

Garip gönlüm melul kaldı!

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim yedi yedi

Guya deden alim idi?

Deli ninene hak verdi!

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim sekiz sekiz

Ben cihana oldum sakız

Halimden siz bir bilseniz!

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim dokuz dokuz

Komşular vukuf oldunuz

Ninen olan koca kunduz

Sürünür de görürüm mü ki?

Dert ortağım yavrum ninni!

Ninni derim doldurmadım

Babam beni ondurmadın

Bu hainleri sormadın!

Ninni yavrum sana ninni! (Konya) (Çelebioğlu, 1982, 305)

Konya ilinde kayda alınan bu ninnide kadının toplumdaki yeri ve yaşadığı duygusal durum gözler önüne sunulmaktadır. Büyük ihtimalle gurbete gelin gittiği veya ailesinden birileriyle kolayca iletişim kuramadığı için yalnız ve kimsesiz bir kadın profili vardır. Dolayısıyla bebeği ile dertleşmekte, hatta onu *"dert ortağım*" diye nitelemektedir. Hatta, bebeğinin büyüdüğünde onu bu hayattan kurtaracak kişi olarak görmektedir. Allah ve ilahi adalete olan inancını dile getirmekte ve ona kötülük edenlerin de kötülükle karşılaşacağına inandığını vurgulamaktadır. Evlenerek geldiği yeni ailesi ve çevresi için kullandığı *"kuzgun"* benzetmesiyle, kendisini güvensiz ve korunmasız hissettiği anlaşılmaktadır. Bu yaşadıklarının kalbinde kalıcı izler bıraktığını ve öyle ki aslında sevecen olan kalbinin bu kötülüklerden aldığı darbe yüzünden çok kırıldığını ifade etmektedir. Kayınvalidesinin iftira attığını ve yalan söylediğini anlatan kadın, aslında adaletine güvendiği kayınpederinin bile ona inandığını söyleyerek yaşadığı hüsranı çok net açıklamaktadır. Kocasının bu konuda ona destek olmaması, kimseye gidip hesap sormaması ve kadının üzüntüsünü geçirmek için hiçbir çaba göstermemesi tamamen kolunu kanadını kırmakta ve yaşadığı hayatı daha da çileli hale getirmektedir. Bu ninni, tamamen kadının iç dünyasını anlatmakta olup dert paylaşma amacı taşımaktadır. Bebeği sevmek veya uyutmak amacı taşıyan ifadeleri içermemektedir. Bunun yanı sıra annenin

ninnide birden ona kadar ritmik sayabilmesi, ilkokul eğitimi almış veya en azından okuryazar olabileceğini düşündürmektedir.

Yüklük dibine yük yığarlar

Önüne gelin dayarlar

Öksüz olanı döverler!

Uyusun yavrum ninni! (Çankırı) (Çelebioğlu, 1982, 307)

Gelin olan kişiye değer verilmediğini, evdeki cansız nesnelerin bile daha kıymetli sayıldığını belirten kadın, ninnisinde bebeğine toplumun toplumsal cinsiyet algısını ifade ettiği görülmektedir. Bunun yanında kendi ailesinden de uzakta olan veya ailesini kaybetmiş olan, dolayısıyla aile desteği olmayan bir kadının, en kötü muameleye maruz kalabildiğini açıkça belirtmektedir.

Dere olup taşamadım

Kader dağın aşamadım

Gelin olup yaşamadım!

Ninni ninni, ninni hu! (Konya) (Çelebioğlu, 1982, 310)

Verilen ninnide kadının aslında yapmak istedikleri, hayalleri ve planları olduğu; ancak, hiçbirini gerçekleştirmeye imkan verilmeden evlendirildiği anlaşılmaktadır. Gelin olduğunda kocası tarafından da hayallerini gerçekleştirmek için desteklenmediğinden ve hatta mutlu bir hayat bile yaşamadığından yakınmaktadır.

Azizim kara bağlıdır

Sinem çarpar dağlıdır

Ne gelen var ne giden

Heyem yollar bağlıdır

Laylay balam laylay

Son beşiğim laylay! (Kars) (Çelebioğlu, 1982, 329)

Ninnide kadının hem evlilik hayatından hem de gurbete gelin gitmesinden duyduğu hüzün hissedilmektedir. Kadının yaşadığı evlilikten dolayı şansının yaver gitmediğini, kısmetinin bağlı olduğunu ifadesi yer almaktadır. Bunun yanında aslında yüreğinin çarptığının, ama *"dağlı",* diğer bir deyişle nezaket bilmez ve kaba bir kocasının olduğundan yakındığı görülmektedir. Kendi ailesinden uzak olduğunu, aralarında gidip gelme olmadığını söyleyen kadın, *"heyem yollar bağlıdır"* diyerek bu duruma bir bahane uydurmaktadır. Ninninin sonunda bebeğine *"son beşiğim"* hitabı, başka çocukları da olduğunu ve daha fazla çocuk istemediğini düşündürmektedir.

Dandini dandini danalı bebek,

Elleri kolları kınalı bebek,

Annesi melek, babası kelek,

Eee bebeğim eee…

Eee bebeğim eee…

Teyzesi tel tel zülüflü,

Halası burnu sümüklü,

Eee bebeğim eee…

Eee bebeğim eee…

Amcası burma bıyıklı,

Dayısı naylon çarıklı,

Eee bebeğim eee…

Eee bebeğim eee…

Anneannesi ciciş,

Babaannesi kaka,

Eee bebeğim eee…

Eee bebeğim eee…

Ağzında meme tıpası,

Yine uyumadı eşek sıpası,

Eee bebeğim eee…

Eee bebeğim eee… (Tokat) (Demir ve Demir, 2014, 320)

Ninnide bebeğin geniş ailesinden birçok kişi ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu ninninin anne veya annenin yakını olan bir başka kadın tarafından söylendiği düşünülmektedir. Zira, ninnide anne ve annenin yakınları hakkında övgü içeren ifadeler yer almaktadır. Ninnide annenin melek, babanın ise kelek yani beklenildiği gibi çıkmayan, içi boş ve tatsız tuzsuz biri olduğu belirtilmektedir. Ardından anne ve babanın kız kardeşleri hakkında bilgiler vardır. Teyzenin saçlarının tel tel düşmesi güzelliği, hala için kullanılan ifade ise çirkinliği ve pasaklılığı betimlemektedir. Anne ve babanın erkek

kardeşleri için tercih edilen ifadelerden ise amca için burma bıyıklılık yakışıklılığı, dayı için naylon çarık (o dönem için) zenginliği ifade etmektedir. Ailenin büyük kadınlarından anneannenin cici, yani sevilmesi gereken; babaannenin ise kaka, yani kötü biri olduğu da ninnide belirtilmiştir. Son kıta doğrudan bebekle ilgilidir ve bebeğin emzik kullandığı ve ninni söyleyen kişinin bebeği uyutmakta zorlanıldığı anlaşılmaktadır.

Elleri kolları kınalı bebek,

Annesi huri, babası melek,

Amcası kavun, dayısı kelek,

Eee eee eee…

Eee eee eee…

Halası yılan, her dediği yalan,

Teyzesi şeker, her dediği gerçek,

Eee eee eee…

Eee eee eee…

Dedesi boru, kırıla iki kolu,

Babaanne keçi, kırıla iki kıçı,

Eee eee eee…

Eee eee eee… (Malatya) (Demir ve Demir, 2014, 321)

Bir önceki ninnide olduğu gibi bu ninni de bebeğin geniş ailesi hakkında öznel benzetmeler içermektedir. Yine bu ninni de ya anne ya da annenin yakını olan başka bir kadın tarafından söylenmiştir. *"Elleri kolları kınalı bebek"* girişi, daha önceden de belirtildiği gibi bebeği nazardan ve kötülüklerden korumak için tercih edilmektedir. Anne için *"huri",* baba için *"melek"* ifadeleri her ikisinin de iyi kalpli olduklarını ifade etmektedir. Amca *"kavun",* yani tatlı ve sevilen; dayı ise *"kelek",* yani tatsız, değersiz ve sevilmeyen kimseler olduklarını anlatmaktadır. Hala için *"yılan",* yani ortamda rahatsızlık veren ve yalan söyleyen; teyze için ise *"şeker",* yani ortamda çok sevilen ve dürüst birisi olduklarını söylemektedir. Dede için kullanılan ifadenin babanın babası olduğu tahmin edilmekte olup kullanılan *"boru"* tabiri, dış görünüşü sağlam ama içi boş birisi olduğunu düşündürmektedir. Babaanne için tercih edilen *"keçi"* ifadesi ise inatçılığı ve sabit fikirliliği betimlemektedir. Ninniyi söyleyen kişinin dede ve babaanne için beddua içeren ifadeler tercih etmesi dikkat çekmektedir.

Anneannesi hanım, bir top altın,

Dıngı da dıngı ninni,

Babaannesi yılan, boynuna dolan

Dıngı da dıng ninni,

Bibisi katır, bilmez hiç hatır,

Dıngı da dıng ninni,

Dayısı doktor, bilmediği yoktur

Dıngı da dıng ninni,

Emisi keçi kırıla kıçı

Dıngı da dıng ninni,

Babası deve, hiç girmez eve

Yıkıla kahve

Dıngı da dıng ninni. (Elazığ) (Demir ve Demir, 2014, 323)

Kocasının ailesine yergi ve kendi ailesine övgü dolu sözler kullanan anne, bu ninniye ailenin büyük kadınlarından bahsederek başlamayı tercih etmiştir. Anneannenin hanımlığı, oturup kalkmasını bilmesi ve bir altın kadar kıymetli olmasının yanında babaannenin yılan olması, ortamda rahatsızlık vermesi, sürekli çevresindekilere kötülük saçması çok keskin bir ifade ile kadının ailesi ve kocasının ailesi arasındaki ayrımı göstermektedir. Öyle ki annenin kayınvalidesi için bedduada bulunması ve kötülüklerinin kendisini bulmasını dilemesi dikkat çekmektedir. Ninnide geçen *"bibi",* halayı yani babanın kız kardeşini ifade etmektedir. Halasının hiç hatır bilmediğini, halden anlamadığını ve anneyle candan bir ilişki içinde olmadığını söylemektedir. Kadının kendi erkek kardeşi için iyi eğitimli olan, doktor gibi değerli bir mesleğe sahip ve çok bilgili olduğunu belirtmesine karşılık kocasının erkek kardeşi için kullandığı *"keçi, kırıla kıçı"* ifadesi, aralarındaki farkı çok net ortaya koymaktadır. Kadın son olarak kendi kocasından bahsetmektedir. Kocasının kendisine destek olmadığını, işsiz güçsüz olduğunu, sürekli kahvede aylak gezdiğini ve eve gelip ailesine hakkıyla bakmadığını vurgulayan kadın, bu ninnide bebeğine geniş aileyle ilgili şahsi fikirlerini empoze etmektedir.

Dandini dandini dan kuşu,

Bal yemez arı guşu

Anası hatun gişi

Babası beyler başı,

Halası hela daşı,

Teyzesi yüzzüg daşı,

Eee… ee… yavruma nenni

Eee… ee… gızıma nenni!

Eee… ee… e, Eee… ee… e! (Kıbrıs Türkleri) (Bayrak İşcanoğlu, 2018, 181)

Kıbrıs Türkleri'ne ait ninnide kullanılan ifadelerin Türkiye Türkçesi'ne benzerliği dikkat çekmektedir. Ninninin anne dışında bir kadın tarafından söylendiği düşünülmekle beraber anneyi, babayı ve teyzeyi övmesi ve halayı yermesi sebebiyle anneanne tarafından dile getirilmesi muhtemeldir. Kişiler için kullanılan benzetmeler, Türkiye Türkçesi ile söylenen ninnilerdeki ile büyük benzerlik göstermektedir.

4.3.8. Toplumda Kadın ve Erkeği Konumlandıran Ninniler

Türk kültüründe hâkim olan ataerkil anlayış, Türk aile yapısına önemli ölçüde nüfuz etmektedir. Türk ailesinde aileyi oluşturan kadın ve erkek cinsiyetlerine sınırları belli toplumsal cinsiyet rolleri atanmıştır. Buna göre ailenin kurucusu kadın olmakla birlikte, aileyi koruma ve yönetme gücü erkeğe aittir ve erkek son kararı veren mercidir (Doğan, 2009, 15-22). Bu bağlamda bakıldığında kadın ailenin ve dolayısıyla kültürün sürdürülmesinde rol oynayan ve nesilden nesile aktarımı sağlayacak olan çocuğu yetiştiren kişi iken; erkek ise bu kültürü yaşatandır (Çetin, 2020, 29-31; Sancar, 2013, 23-24). İşte bu kültür aktarımında kullanılan en değerli iletişim kanallarından biri ninnilerdir (Çetin, 2020, 37-38):

Çalı çırpı yuvası

Mama getir babası

Atta götür anası

Uyu yavrum ninni! (Çorum) (Çelebioğlu, 1982, 142)

Erkeğin sorumluluğunun eve maddi destek sağlamak, kadınınkinin ise bebeğiyle ilgilenmek olduğu açıkça ifade edilmektedir.

Ninni yavrum ninni

Dandan ederim sana

İş gördürmedin bana

Akşam baban gelince

Önüne koyarım seni!

Nenni yavrum nenni

Hu, hu, hu! (Merzifon) (Çelebioğlu, 1982, 341)

Bir evlilikte cinsiyetler arası işbölümüne göre erkeğin güniçinde evde değil, işte olması ve eve para getirmesi beklenmektedir. Kadının ise evde olup hem evle ilgili işlerden sorumlu olması hem de bebeğin bakımını üstlenmesi gerekmektedir. Bu ninnide kadının bebeği ile ilgilenmekten ev işlerine yeterli vakit ayıramadığı ve kocası eve geldiğinde bundan dolayı kendisine hesap sorma yetkisine sahip olduğu anlatılmaktadır.

Kız oynatma kaşını

Baban yarar başını!

Senin baban bey ise

Benim babam subaşı! (İnegöl) (Çelebioğlu, 1982, 341)

Ataerkil toplumda ailenin namusunu korumak babanın görevi kabul edilmekte olup namus, ailenin kadınları bağlamında değerlendirilmektedir. Bu ninnide de anne, kızından üsturuplu olmasını ve karşı cinse karşı cezbedici jest ve mimiklerden uzak durmasını, babası üzerinden tehdit ederek istemektedir. Öyle ki, gerektiğinde evin babası,

ailenin namusunu korumak için kızına şiddet uygulayabilmektedir. Ninninin sonunda kullanılan *"Senin baban bey ise/ Benim babam subaşı!"* satırları, evin babası müdahale etmezse bile onun üstü olarak dedenin müdahale hakkı olduğunu ifade etmektedir.

Dandini dandini dan kuşu

Çalı diken yuvası

Atta gitmiş bey babası

Mamalar pişirmiş hanım ninesi

Elinde şeker halkası

Yavrum yesin büyüsün

Sokaklarda yürüsün

Hem yürüsün hem büyüsün

Mini mini yavruma ninni

Küçücük yavruma hu ninni! (Ankara) (Çelebioğlu, 1982, 143)

Ninnide kadın bebeğini sevgisini dile getirmekte ve güzel temennilerini dile getirmektedir. Bunun yanında erkek ve kadın cinsiyetinin ailedeki rol ve sorumluluklarına da değinmektedir. Erkeğin yeri hane dışı, kadınınki ise hane içidir. Kadın yemek pişirmek gibi ev işleriyle uğraşmak ve çocuklarıyla ilgilenmekle yükümlü görülmektedir.

Ablası oya oyalar,

Anası cila cilalar

Babası avrat kovalar!

Ninni yavruma ninni (Konya) (Çelebioğlu, 1982, 25)

Verilen ninnide de kadınların çalışkanlığı özellikle belirtilmektedir. Oya oyalamak ve cila yapmak gibi el oyalayıcı işlerle uğraşan kadınların belki de bu işlerden maddi kazanç sağladıkları düşünülmektedir. Ninnide ifade edilen baba ise sadece çapkınlığı ve kadınlara düşkünlüğü ile tanımlanmıştır. Kocasına öfkeli olan kadının ise aslında tüm işleri (para kazanmak dahil) evdeki kadınların üstlendiğini vurgulaması dikkat çekmektedir.

Dandini kuşun yuvası

Et getirmiş babası

Mamalar yapmış anası

Uyusun da büyüsün

Tıpış tıpış yürüsün

Ninni bebeğim ninni (Malatya) (Çelebioğlu, 1982, 190)

Geleneksel Türk ailesindeki yapıyı kısaca özetleyen ninnide, erkek çalışan kişidir ve eve para getirmekle yükümlüdür. Kadın ise ev işleriyle ilgilenmekte ve bebeğinin sorumluluğunu üstlenmektedir.

Oğlum oğlum at oğlan,

İpek getir sat oğlan,

Kızlar halı dokumuş,

Sen üstünde yat oğlan. (Adıyaman)

Veya

Oğlum oğlum at oğlum,

Odun getir sat oğlum,

Kızlar çarşaf dokusun,

Sen üstünde yat oğlum. (Tokat) (Demir ve Demir, 2014, 237)

Güneydoğu Anadolu'dan Adıyaman ve Karadeniz Bölgesi'nden Tokat illerinde benzer ninnilerin söylendiği görülmektedir. Bu durum, ataerkil aile yapısından kaynaklı kadın ve erkek algısının, Türk kültürüne yerleşmiş olduğunu göstermektedir. Verilen iki ninnide de annenin erkek bebeğini yücelttiği, diğer kızları ise daha aşağı gördüğü anlaşılmaktadır. Erkek ticari işlerde çalışmaya müsaitken, kadın evde veya bir atölyede el emeğiyle yapabileceği işlerde çalışabilmektedir. Bunun yanında ninniyi söyleyen annenin, kadının tüm bu emeklerini erkeğe hizmet etmek için yaptığını belirtmesi dikkat çekmektedir.

Nenni cuzelum nenni

Beyiturum ben seni

Sen de bakarsun beni

Uyu evladum uyu (Çamlıhemşin) (Dilek ve ark., 2019, 322)

Yukarıda verilen Karadeniz ninnisinde ise kadının bebeğini büyütmekten sorumlu olduğu, ama bebeğinde büyüdüğünde annesine bakmakla yükümlü olduğu görülmektedir. Bu sorumluluğun daha çok erkek bebeğe yüklendiği, dolayısıyla evlilik sonrasında yeni gelinin kayınpeder ile kayınvalidenin bakımını üstlendiği bir aile hayatı Türklerin geniş

aile yapısında olan bir durumdur. Ninnide annenin bu durumu henüz bebek olan oğluna doğrudan dikte etmesi dikkat çekmektedir.

Beyinecek çocuğum

Hemen adam olacak

Anasini bakacak (Çamlıhemşin) (Dilek ve ark., 2019, 322)

Bir diğer Karadeniz ninnisinde yine erkek bebekten büyümesi ve annesine bakması beklentisi ifade edilmiştir. Burada kadının çocuklukta babasının, evlilikte kocasının ve yaşlılıkta oğlunun himayesine girmesi söz konusudur. Türk kültüründe kadının bir erkek güvencesinde olma ihtiyacı, ataerkil toplum yapısının bir ürünüdür.

Aştık alıp nana kılam, (Ekin alıp ekmek yapayım,)

Cibek alıp, ton kılam. (İpek alıp elbise dikeyim.)

Aştık alıp uulumdan, (Ekin alıp oğlumdan,)

Azık-tülük kamdaymın. (Yemek hazırlayayım.)

Aşka kardım toygon son (Yemeğe karnım doyduktan sonra)

Ööböy balam Tölögön, (Ööbay balam tölögön,)

Enen seni törögön. (Annen seni doğurdu.)

Emgekçil uul bolot dep, (Çalışkan oğul ol diye,)

Ak beşikke bölögön. (Ak beşiğe beledi.)

Aldey aldey böbögöm (Aldey aldey bebeğim)

Aylanayın ay sarım, (Kurban olayım ay sarım,)

Tuurduktan sapsarım, (Doğuştan sapsarım,)

Tülkü içiktin sülöösü, (Tilki kürkünün katmanı,)

Suluu kızdın küyöösü. (Güzel kızın kocası) (Kırgız Türkleri) (Aytmatov ve ark., 2002, 27)

Kırgız Türkleri'ne ait olan ninnide kadının, anne olarak bebeğine ne kadar titizlikle yaklaştığı görülmektedir. Kadının ekmek yapmak, dikiş dikmek, bebeğini büyütmek gibi daha domestik işlerle uğraştığı anlaşılmaktadır. Erkek bebeğinden ise tek beklentisi çalışkanlık gibi görülse de *"ak beşik"* kavramını kullanarak beyaz rengin temsil ettiği temizlik, dürüstlük ve doğruluk gibi değerleri de bebeğinden beklediği anlaşılmaktadır.

Etak çöldan kelganman, alla (Etek çölde gelmişim, ninni)

Bedov otin olganman, alla (Bedevi atı almışım, ninni)

Bolam, otang zulmiga-ya alla (Yavrum babanın zulmüne, ninni)

Bir sani deb konganman, alla (Senin için sabrederim ninni) (Özbek Türkleri) (Bayrak İşcanoğlu, 2018, 150)

Türkiye Türkleri'ne ait ninnilerde de görüldüğü gibi Özbek Türkleri'nin ninnilerinde de kadının, evlilik sonrası boşanma veya geri dönme gibi bir seçeneği olmadığı anlaşılmaktadır. Kadının ayrılık gibi bir durumda bebeği, kocasının ailesine bırakması gerektiği düşünülmekte olup, bu sebeple yaşadığı zulme katlanmak durumunda kaldığı ifade edilmektedir. Özbek Türkleri'ne ait ninnilerde ataerkil düzenin baskın olduğu ve kadının bu düzen içinde daha az değerli sayıldığı net bir şekilde görülmektedir.

Huvvaleyin ak bebek

Arzuvların pek bebek

Atan ava gidendir

Enen suva gidendir

Te gelyençe yat bebek (Türkmenistan Türkleri) (Bayrak İşcanoğlu, 2018, 184)

Türkmenistan Türkleri'ne ait olan yukarıdaki ninnide bebek için kullanılan *"ak"* ifadesi masumluğu ve temizliği ifade etmektedir. Bebeğin babası için ava gitme, aileyi geçindirmek için maddi sorumluluğu üstelenmeyi; annesi için suya gitme ise ailenin evcil işleri için su taşıma veya dere kenarında çamaşır yıkama gibi hizmet gerektiren işleri ifade etmektedir. Kadın ve erkeğin toplumdaki konumu, Türkiye ninnilerindekine benzer yapıdadır.

4.3.9. Gurbetteki Kadının Özlemini Anlatan Ninniler

Türk aile yapısının ataerkil anlayışı gereği kadının kocasının ailesine karışması bir kültürdür. Kadın, kendi mevcut hayatından vazgeçerek kocasının düzenine uyum sağlamakla yükümlü görülmektedir. Düğün öncesi kadına kına yakılması da bir nevi kendi ailesinden kopmasını ifade etmekte olup, günümüzde sayıca azalmakla birlikte, kocası ölse dahi kendi ailesine geri dönememekle sonuçlandığı bilinmektedir. Bu anlayışın yarattığı yalnızlık, kadının kendi ailesine duyduğu özlem ve hasret sessiz dinleyicisi olan bebeğine söylediği ninnilerde net bir şekilde görülmektedir:

Derdim dağlar taşlar gibi

Yüreğim dişler gibi

Çölde kalmış kuşlar gibi

Bir dalım yoktur konayım!

Ninni yavrum ninni ninni! (Erzurum) (Çelebioğlu, 1982, 310)

Ninnide kadın, evliliğinde yaşadığı sorunların ağırlığını ve acısını yaptığı benzetmelerle ifade etmeye çalışmaktadır. Kendisini çölde kalmış bir kuşa benzeterek yaşadığı çaresizliği, konacak bir dalı bile olmadığını söyleyerek de yalnızlığını vurgulamaktadır.

Hergün akşamlar olur

Her kapılar kapanır

Eller de ana diyince bana dokunur!

Dilleri tatlı oğlum nennen, nennen! (Sorkun-Sandıklı) (Çelebioğlu, 1982, 312)

Kadının bu ninnide özellikle annesine duyduğu özlem ön plandadır. Öyle ki, gündüz bir şekilde vakit geçtiğini, ama akşam olup herkes odasına çekildiğinde yaşadığı yalnızlığı ve kimsesizliği açıkça ifade ettiği görülmektedir.

Koca dağda kar kalmadı

Yüreğimde yağ kalmadı

Yazdıracağım çok idi

Mektubumda yer kalmadı!

Kara gözlü kuzum sana ninni! (Konya) (Çelebioğlu, 1982, 313)

Verilen bu ninninin okuma yazma bilmeyen bir kadın tarafından söylendiği anlaşılmakta olup, *"yazdıracağım"* diyerek kullandığı edilgen anlatım dikkat çekmektedir. Ayrıca, ninninin bir anne ile kızı arasında mektuplaşma yoluyla iletişim

kurulduğu ve büyük ihtimalle anne tarafından gurbete gelin giden kızına gönderildiği düşünülmektedir.

Oğlum ninni demekten

Ben kesildim yemekten

Hiç hekimler anlamaz

Benim derdim yürekten! (Kastamonu) (Çelebioğlu, 1982, 315)

Oğlu ile dertleşen kadının, duyduğu hasret ve özlemin büyüklüğüyle yemeden içmeden kesildiği ve hastalandığı ifade edilmektedir. Yaşadığı kimsesizlik duygusunun yarattığı kalp kırıklığı bu ninnide vurgulanmaktadır.

Uzamış gitmiş çam dalları oğlum

Iramış gitmiş bu gurbetin yolları oğlum

Bükülmüş koca nenesinin belleri oğlum

Belleri bükük, kalbi kırık neneli kuzum! (Manisa) (Çelebioğlu, 1982, 320)

Yine oğlu ile dertleşen annenin kendi ailesini çok uzun zamandan beri görmediğini ifadesi dikkat çekmektedir. Ayrıca, annesinin hasta olduğu, yardıma muhtaç olduğu, ama gurbette olduğu için hiçbir destekte bulunamadığı söylenmektedir. Annesinin yaşadığı üzüntüyü, kendi oğluna ifade eden kadının bu ninnide yine gurbette olmaktan şikâyet ettiği görülmektedir.

Uzun uzun çamın dalları

Uzanmış mı oğlum nineyin yolları?

Uzak yollu oğlum ninni

Ninesiz oğlum ninni! (Alaşehir) (Çelebioğlu, 1982, 320)

Gurbete gelin giden kadının ne kendisinin annesine gidebildiği ne de annesinin ziyarete gelebildiğinden yakınması anlatılmaktadır. Öyle ki, oğlunun henüz ninesiyle tanışamadığı anlaşılmaktadır.

Çıktım erik dalına ninni

Baktım gurbet yoluna ninni

Gurbete bakmak güç imiş ninni

Sabır ver Allah kullarına ninni!

Mini mini yavrum ninni

Güzel yavrum ninni! (Isparta) (Çelebioğlu, 1982, 330)

Kadının yalnızlığını ve ailesine duyduğu özlemi anlatan ninnide, gurbet yollarına bakarak yaşadığı çaresizlik vurgulanmaktadır. Bu çaresizlik için yaratıcısına dua etmesi ve sabır beklemesi dikkat çekmektedir.

Gurbete gittim de ağrıdı başım

Çalındım çırpındım yoktur kardaşım

Kim bilir nerede kalırdı leşim?

Gurbette kalanın yarini el alır!

Ninni yavrum ninni! (Turhal) (Çelebioğlu, 1982, 331)

Tokat ili sınırları içinde olan Turhal'da kayda geçen bu ninnide kadının, evliliğinden yaşadığı mutsuzluk ve yalnızlık dile getirilmiştir. Kendi memleketinde sevdiği başkası olduğu, ama artık evlendiği için sevdiği adamın da başkasıyla evlenmiş

olabileceğini düşündüğü görülmektedir. Burada kadının kendi sevdiği kişi ile evlenmediği, görücü usulü evlilik gibi kültürel bir evlilik adeti ile evlendirilmiş olabileceği anlaşılmaktadır.

Kara koyun meler gelir

Dağı taşı deler gelir

Gurbet elde olanların

Başına da neler gelir, ninni!

Kara koyun kuzulamış

Kuzusunu özülemiş

Gurbetlerde olanlar da

Vatanını arzulamış, ninni!

Kara koyun meler gelir

Dağı taşı deler gelir

Dilsiz kuşlar dil öğrenir

Anasız da zor eğlenir, ninni!

Kara koyun kuzusuna

Yağlar dolmuş pazusuna

Ne diyelim de ağlayalım?

Alnımızın yazısına, ninni!

Kara koyun meler gelir

Dağları da deler gelir

Kuzusunu yitirmiş de

Boş ağıla döner gelir, ninni!

Kara koyun kara koyun

Kakülünü tara koyun

El anası ana olmaz

Var ananı ara koyun, ninni!

Kara koyun kara kuzu

Sen zülfünü tara kuzu

Elden ele fayda olmaz

Sen ananı ara kuzu, ninni!

Kara koyunun gözleri

Gökte ürkütür kazları

Yavrum yoluna bakıtsın

Sarı altınlı kızları! (Bolvadin) (Çelebioğlu, 1982, 332)

Yukarıda verilen ninnide kadının kara koyuna hitaben söylediği ninnide kendi gurbet acısını dile getirdiği görülmektedir. İlk kıtada gurbette evlilik yaptığında hiç bilmediği bir yere hiç bilmediği bir aileye gittiği için neler ile karşılaşacağını tahmin bile edemediğinden bahsetmektedir. İkinci kıtada yaptığı evliliğinde bir bebeğinin olduğunu dile getirmekte ve bebeğini kendi memleketine götürme arzusu içinde olduğunu söylemektedir. Üçüncü kıtaya geldiğinde artık gurbetteki hayatına bir şekilde ayak uydurduğunu, zorlanmasına rağmen onlar gibi konuşmayı öğrendiğini ifade etmektedir. Dördüncü kıtada artık bebeğinin büyümeye ve güçlenmeye başladığı, bu hayatı kaderi olarak görüp kabullendiği anlaşılmaktadır. Beşinci kıtada bir kayıptan bahsetmesi dikkat çekmektedir. Burada ya çocuğunu ya da yeni bir hamilelik yaşayıp bebeğini yitirdiği hüzünlü bir şekilde belirtmektedir. Sonrasında ise tüm bu yaşadıklarına rağmen toparlanması gerektiğini ve kendi ailesinden başkasının ona destek olmayacağını anladığı görülmektedir. Burada kadının kocasının ailesinden ve çevresinden beklediği desteği ve sevgiyi göremediği için yaşadığı hayal kırıklığı vurgulanmaktadır. Kadının ninninin sonunda kendi oğlu için dileği dikkat çekmektedir. *"Yavrum yoluna bakıtsın/ Sarı altınlı kızları"* ifadesi ile varlıklı gelin beklentisi görülmekte ve oğlunun da onu terketmesini istemediği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sözlü kültür ürünü olan ninniler, anonim edebi türlerdir ve bilinmeyen sayıdadır. Amil Çelebioğlu'nun *Türk Ninniler Hazinesi* ile Necati Demir ve Fikriye Demir'in ortak çalışmaları olan *Türk Ninnileri* kitapları, ninnilerle ilgili en güncel ve en geniş derleme eserlerdir. Bu eserlerde yer alan ninniler Türk kültüründe kadına ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin önemli bilgiler içermektedir. Buna göre, bebeğin kız veya erkek oluşuna göre ninnilerin içeriği farklılık göstermektedir.

Ninnilerde kız bebek için evlilik temennisi ön plandadır. Henüz beşikteyken bile bebeğin *"körpe gelin"* olarak adlandırılması ile doğrudan veya dolaylı olarak evliliğe hazırlanmasını anlatan ninnilerin sayısı oldukça fazladır. Erkek bebeklerde de evlilik konusu önemlidir. Ancak, erkek bebeğin evleneceği kızı seçmesi ve anasını babasını sayması mesajı özellikle vurgulanmaktadır. Türk geleneksel aile yapısı gereği evlenen kızın, erkek evine gitmesi ve erkeğin aile hayatına dahil olması anlayışı söz konusudur. Dolayısıyla, erkeğin evleneceği kızın becerikli ve saygılı olması ile aileyi genişletecek sağlıklı bebekler doğurmasına önem verilmektedir.

Kız bebeğin evleneceği erkekte güç aranmaktadır. Bu güç kimi zaman fiziksel, kimi zaman maddi ve kimi zaman da sosyal gücü ifade etmektedir. Yaşanılan coğrafyanın özelliğine göre bu güç dengesinin değiştiği görülmekle birlikte, annenin kızının mutluluğunu güçlü damat sahibi olmaya bağlaması dikkat çekmektedir. Erkek bebek için söylenen ninnilerde ise güç, askerlik ile ifade edilmektedir. Vatansever bir toplum olarak Türk kültüründe asker olmak ve gerekirse bu uğurda şehit olmak yüce bir mertebe olarak kabul edilmektedir. Ninnilerde erkek bebek için *"yiğit"* ve *"paşa"* gibi ifadelerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

Toplumu sürdürebilmek adına aile olmaya önem veren Türk kültüründe, evliliğe dair geleneksel anlayışlar ninnilerde de dile getirilmektedir. Buna göre, kız bebekler için

başlık parası ve görücü usulü evlilik anlayışı ön plana çıkmaktadır. Erkek bebek için ise evliliklerde daha çok evleneceği kıza karar verme hakkı sunulduğu görülmektedir.

Bebeğe yönelik söylenen ninnilerde anne hem kız bebeğine hem de erkek bebeğine sevgisini dile getirmektedir. Bu ninnilerde daha çok bebeğin güzelliği vurgulanırken, annenin bebeğini diğer insanlara gösterme arzusu ortaya çıkmaktadır. İncelenen ninniler arasında ailedeki diğer çocuklar ile ilgili söylemler oldukça azdır.

Doğrudan bebeğe söylenen ve toplumsal cinsiyet rollerine dair mesajlar içeren ninnilerin yanı sıra, kadına dair ninniler de bulunmaktadır. Bu ninnilerde kadın çoğunlukla emzirmek veya uyutmak gibi bir amaçla bebeği ile baş başa kaldığı anları, dertleşme niyetiyle kullandığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, kimseye paylaşamadığı veya paylaşmak istemediği duygu ve düşüncelerini dile getirdiği ve karşısındaki sessiz dinleyicisi ile konuşarak deşarj olduğu ninniler sayıca oldukça fazladır.

Kadının bebeği ile yalnız kaldığı anlarda, birlikte yaşamak durumunda kaldığı ev sakinleri ile ilgili düşünceleri ninnilerde hayat bulmaktadır. Öyle ki, evlilik ile dahil olduğu yeni hayatında kocası, kayınvalidesi ve kayınpederi ile varsa diğer eşinin tarafı akrabalar hakkında eleştirileri veya kızgınlıklarını ifade edebileceği en uygun zaman bebeği ile baş başa kaldığı zamandır. Cevap vermeyeceğini bildiği halde bebeğine yaşadığı şikayetlerini dile getiren -hatta bazen de ev halkına sesini duyurmak için ninnisini kullanan- kadının, rahatlamış bir şekilde ev sakinlerinin yanına dönmesi kuşkusuz duygusal bir rahatlama da sağlamaktadır.

Kadın, kocasının kendisine iyi davranmadığını veya bebek bakımında destek olmadığını söyleyerek bebeği ile dertleşmektedir. Bu noktada birçok ninnide, bu hayata bebeği için katlanmak zorunda kaldığını söylediği görülmektedir. Bunun sebebi, evlilik sonrası doğan bebeğin kocasına ait sayılması anlayısından kaynaklanmaktadır. Bebeğini terk etmek istemeyen kadının, toplum içinde hor görülmeyi veya dışlanmayı kabul etmek durumunda kalmaktadır. Bunun yanı sıra, herhangi bir sebeple uzak bir yere giden veya

ölen kocası sonrasında dahil kadının, evden ayrılamadığı ve kocasının ailesiyle yaşamak zorunda olduğunu anlatan ninniler de mevcuttur.

Evlilik ile evinden ayrılan kadının, özlem ve hasret çektiğini anlatan ninniler bulunmaktadır. Kadının kendi ailesine her istediğinde gidememesi, iletişim yollarının kısıtlı olması ve buna bağlı olarak duyduğu özlem ninnilerde açıkça ifade edilmektedir. Kadının konuşabilecek hiç kimsesinin olmaması sebebiyle, ninniler üzerinden bebeği ile dertleşmeye başlaması muhtemeldir.

Türk kültürü geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır. Buna göre, farklı dil yapılarına ve yaşayış biçimlerine sahip olsalar da ninnilerde geçen toplumsal cinsiyet rollerine yönelik ifadelerinin ortak olması dikkat çekmektedir. Buradan yola çıkarak Türklerin ataerkil bir kültüre sahip olmasından dolayı, kadını daha dezavantajlı bir hayat yaşamaya ittiği görülmektedir. Kadının gerek bebeği ile ilgilenmek gerekse kendi duygusal boşluğunu doldurmak amacıyla dile getirdiği ninnilerde, toplumun cinsiyetlere bakışını kültür ile nasıl harmanladığı net olarak gözler önüne serilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin acısını çeken kadının da ninnileri yoluyla bu eşitsizliği yaşattığı ve nesilden nesile aktarmada aracı olduğu bu çalışma ile ortaya koyulmaktadır.

Türk toplumunda bir kadının yerini, toplumsal cinsiyet rollerinin kadının hayatına yansımasını ve nesilden nesile bu rollerin aktarımını somut verilerle ortaya koyan bu çalışma, yapılacak yeni araştırmalara ışık tutması açısından değerlidir. Gelecek çalışmalarda, diğer Türk topluluklarına ait ninniler daha geniş kapsamlı araştırılabilir ve derleme çalışmaları ile yazılı hale getirilebilir. Bu sayede Türk kültüründe toplumsal cinsiyet rollerinin varlığı hakkında genelgeçer bir yargıya ulaşılabilir. Bunun yanı sıra, modernleşen ve dijitalleşen dünya ile ortaya çıkan güncel ninniler karşılaştırılabilir ve toplumun toplumsal cinsiyete bakış açısındaki değişmeler incelenebilir.

KAYNAKÇA/ BİBLİYOGRAFYA

Acar, B. (2022). *Toplumsal Cinsiyet Açısından İş Şarkıları ve Bakım Emeği: Ninniler.* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Müzikoloji ve Müzik Teorisi Anabilim Dalı, İstanbul.

Akalın, B. (1945). *Köy Enstitülerinde Müzik Eğitimi Kılavuzu.* İstanbul: Köy Enstitüsü Yayınları.

Akyol, K.P. (2014). Kültürel değişme ve teknolojinin etkisiyle şekillenen günümüz ninnileri ve ninni dinletme tekniği. *Bilig,* 69, 127-142.

Akyüz, D. (2019). *Yenidoğan yoğun bakım ünitesinde bakım sırasında anne ve baba sesinden ninni dinletmenin yenidoğanın konforu ve fiziksel parametrelerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı, Kayseri.

Alkan, I. (2016). *Ninni Dinletmenin Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesinde Yatan Bebekler Üzerine Etkisi.* (Yüksek Lisans Tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Zonguldak.

Asım, M. (1268). *Tercüme-i Burhan-ı Katı'*. İstanbul.

Assman, J. (2015). *Kültürel Bellek Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik.* (Çev. Tekin, A.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları (Eserin orijinali 2. baskı olarak 1992'de yayımlandı).

Atalay, B. (1941). *Divanü Lügati't-Türk* (3.cilt). Ankara.

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. (2003). *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi* (3.cilt). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.

Aydın, D. (2006). *Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesinde Yatan Prematürelere Dinletilen Klasik Müziğin, Bebeklerin Stres Belirtileri, Büyüme, Oksijen Saturasyon ve Hastanede Kalış Süresine Etkisi.* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul.

Aykaç, Ş. (2013). Şehitlik ve Türkiye'de Militarizmin Yeniden Üretimi: 1990-1999., N.Y. Sünbüloğlu (der). *Erkek Millet Asker Millet Türkiye'de Militarizm, Milliyetçilik, Erkek(lik)ler.* İstanbul: İletişim Yayınları, s. 141-181.

Aytaç, A.M. (2015). *Ailenin Serencamı Türkiye'de Modern Aile Fikrinin Oluşması.* Ankara: Dipnot Yayınları.

Aytmatov, Y.T., Akayeva, M.D., Akmataliyev, A.A., Karipkulov, A.K. (2002). *The Folklore of Children*. National Academy of Science of Kyrgyz Republic, The 12th Volume of El Adabıyatı Series Bişkek.

Ayverdi, İ. (2006). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (2.cilt). İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.

Baltacı, N. (2018). *Yüksek riskli gebelerde ninninin anksiyete ve prenatal bağlanma üzerine etkisi.* (Doktora Tezi). İstanbul Okan Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul.

Bardak, M. (2010). *II. Meşrutiyet Döneminde Okul Öncesi Eğitim (1908-1918).* (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Bars, M.E. (2015). William Bascom'un "Folklorün Dört İşlevi" Işığında Nasrettin Hoca Fıkraları Üzerine Bir Değerlendirme. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 10*(4), 149-166.

Başgöz, İ. (2008). *Türkü.* İstanbul: Pan Yayıncılık.

Bayrak İşcanoğlu, İ. (2018). Türk ve Kırgız ninnilerinde çocuklar için kullanılan hitaplar. *Gazi Türkiyat, 22,* 181-201.

Baytok, A. (2016). Kırgız Ninnileri (Beşik Irları), *Prof. Dr. İsmail Çetişli Hatıra Kitabı.*

Bekmezci, H. ve Özkan, H. (2016). Gebelikte psikososyal sağlık bakım, prenatal bağlanma ve ebe-hemşirenin sorumlulukları. *Uluslararası Hakemli Kadın Hastalıkları ve Anne Çocuk Sağlığı Dergisi (JACSD), 8,* 50-60.

Belge, M. (2012). *Militarist Modernleşme Almanya, Japonya ve Türkiye.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Berktay, F. (2015). *Tarihin Cinsiyeti.* İstanbul: Metis Yayınları.

Bölükbaş, F. ve Keskin, F. (2010). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metinlerin kültür aktarımındaki işlevi. *Turkish Studies, 5*(4), 221-236.

Börekçi, O.A.Ü. (2013). "Kültürel Bellek İnşası Bağlamında 'Estergon Kalesi' Romanına Dair Bir Okuma", *Uluslararası Türkiye-Macaristan İlişkileri Sempozyumu ve Türk Sanatları Karma Sergisi,* Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu, Macaristan, s.127-136.

Büyükkantarcıoğlu, N. (2006). *Toplumsal Gerçeklik ve Dil.* İstanbul: Multilingual Yayınları.

Büyükokutan Töret, A. (2017). Kadının toplumsal cinsiyet rollerinin Türk halk ninnilerine yansımaları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,* (81), 173-191.

Chang, M.Y., Chen, C.H. ve Huang, K.F. (2008). Effects of music therapy on psychological health of women during pregnancy. *Journal of Clinical Nursing, 17,* 2580-2587.

Cunbur, M. (1973). *Karacaoğlan.* Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Çakmak, S. (2003). Van yöresi ninnilerinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi: Durum çalışması. *Türk Müziği Dergisi, 3*(2), 301-322.

Çalıkuşu-İncekar, M. (2014). *Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitelerinde Yapılan Eğitimin Gürültü Düzeyini Azaltmadaki Etkisi.* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul.

Çankırı Valiliği. (2024). Korgun. *Türkiye Cumhuriyeti Çankırı Valiliği.* 01 Mart 2025 tarihinde http://www.cankiri.gov.tr/korgun adresinden erişildi.

Çek, S. (2015). Türk Halk Ninnilerinde Kadın Diline Ait Metaforlar Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 4*(2), 717-732.

Çek Cansız, S. (2010). *Ninnilerde Kadın Anlatıcının Sesi.* (Doktora Tezi). T.C. Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.

Çelebioğlu, A. (1982). *Türk Ninniler Hazinesi.* İstanbul: Ülker Yayınları.

Çetin, K. ve Dikmen, M. (2008). Türk Kültüründe Ninni ve Şeref Hanım Örneği. *II. Uluslararası Çocuk Edebiyatı Kongresi ve Türk Xalqları Edebiyatı Materiallar, Bakı 2008,* 112-116.

Çetin, N.İ. (2018). Bir Kültürel Bellek Mekanı Olarak Ninnilerde Militarist Kültürün Aktarımı., N. Gürkan Pazarcı (der). *Kültürel Belleğe Yolculuk*. Ankara: Epos Yayınları, s. 120-141.

Çetin, N.İ. (2020). *Kültürel Belleğin Aktarıcısı Olan Ninnilerde ve Atasözlerinde Aile İnşası.* (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Gazi Üniversitesi Gazetecilik Anabilim Dalı, Ankara.

Çıblak Coşkun, N. (2013). Türk ninnilerine işlevsel yaklaşım. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume, 8(4),* 499-513.

Çığ, M.İ. (2002). *Ortadoğu Uygarlık Mirası.* İstanbul: Kaynak Yayınları.

Çığ, M.İ. (2008). *Sümer Dili ile Türk Dili Karşılaştırmaları.* Tarihten Bir Kesit: Etrüskler. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Çolak Bostancı, G. (2008). *Türkçedeki Temel Kelimelerin Cinsiyetlere Göre Çağrışım Setleri.* (Doktora Tezi). T.C. Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.

Daiken, L. (1959). *The Lullaby Book.* London: Edmund Ward Publishers.

Delaney, C. (2001). *Tohum ve Toprak.* (Çev. Somuncuoğlu, S. ve Bora, A.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Demir, N. ve Demir, F. (2014). *Türk Ninnileri.* Ankara: Edge Akademi.

Demir, N. (2018). *Anadolu'dan Türk Ninnileri.* İstanbul: H Yayınları.

Demirçe Altıntaş, P. (2022). *Eskişehir-Manavgat Ninnilerinin Tespiti ve Yapısal Özellikleri.* (Doktora Tezi). Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Müziği Anabilim Dalı, Ankara.

Demirel, Ö. (1999). *Türkçe Öğretimi.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Derince, D. (2016). *Anne Sesi ve Ninninin Preterm Yenidoğanların Fizyolojik Parametreler, Stres ve Uyku-Uyanıklık Durumları Üzerine Etkisi.* (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Kayseri.

Dilçin, C. (1992). *Türk Şiir Bilgisi.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Dilek, A., Arslan, B., Mercan, N., Çapa, T. ve Çolakoğlu, E. (2019). Rize ilinde söylenen ninnilerin konularına göre incelenmesi: "Pazar, Fındıklı ve Çamlıhemşin" örneği. *XII. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*, 315-325. Rize.

Diyanet İşleri Başkanlığı. (t.y.). Kur'an-ı Kerim. 30 Mayıs 2025 tarihinde https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/161/154-ayet-tefsiri ve https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Nis%C3%A2-suresi/562/69-70-ayet-tefsiri adreslerinden erişildi.

Doğan, İ. (2009). *Dünden Bugüne Türk Ailesi.* Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Dursunoğlu, C. (1998). *Milli Mücadele'de Erzurum*. Erzurum Kitaplığı.

Duygulu, M. (2006). *Anadolu Ninnileri.* Kalan Müzik Yapım.

Efendiyev, P. (1992). *Azerbaycan Şifai Halg Edebiyatı.* Bakı.

Erdoğan, İ. (2006). Kurtlar Vadisi Irak: Eski-göçebe Kabil'in yeni emperyalist Habil'den öç alışı. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi,* (22), 71-136.

Ergin, M. (1997). *Dede Korkut Kitabı-I (Giriş- Metin- Faksimile).* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Farsakoğlu, A. (2006). *Türk Ninnilerinde İslami Motifler.* (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Atatürk Üniversitesi İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Erzurum.

Friedman, S.H., Kaplan, R.S., Rosenthal, M.B. ve Console, P. (2010). Music therapy in prenatal psychiatry: Use of lullabies for pregnant and postpartum women with mental illness. *Music and Medicine, 2*(4), 219-225.

Gelişli, Y. ve Yazıcı, E. (2014). Türk kültüründeki ninnilerin çocuk eğitimi açısından incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi (ACED), 2*(3), 30-40.

Gliad, E. ve Arnon, S. (2010). The role of live music and singing as stress-reducing mortality in the neonatal intensive care unit environment. *Music and Medicine, 2*(1), 18-22.

Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi etkileşimi üzerine. *Türk Dili,* 720, 50-57.

Gökalp, Ş. (2002). *Azerbaycan Sözlü Edebiyatında Laylalar (Ninniler).* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Gökalp, Z. (2007). *Türk Medeniyet Tarihi.* Ankara: Elips Kitap Yayınları.

Güneş, F. (2010). Ninnilerin çocukların dil ve zihinsel gelişimine etkisi. *ZfWT Journal of World of Turks, 2*(3), 27-38.

Güneş, H. (2012). Ninnilerde dile getirilen temaların bilimsel gerçekliği var mıdır? *E-Journal of New World Sciences Academy NWSA-Humanities, 7*(2), 143-159.

Güven, A. (2012). Toplumsal dilbilimin kapsam alanı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13,* 55-62.

Hasan, H. (2008). *Makedonya Türklerince Söylenen Türküler.* Ankara: Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Hawes, B.L. (1974). Folksongs and fuction: some thoughts on the American lullaby. *The Journal of American Folklore, 87*(344), 140-148.

İslamjanulı, K. (1995). *Kazak Balalar Folkloru. Ruhani Uiz.* Almatı: Ana Tili.

İz, M. (1969). *Tasavvuf.* İstanbul: Rafle Yayınevi.

Kabadayı, A. (2009). Ninnilerin çocuğun gelişim alanlarına katkılarının içerik açısından incelenmesi: Konya örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi (JHS), 6*(1), 277-289.

Karakaya, Z. (2004). Göstergebilimsel işlevler açısından ninniler. *Milli Folklor, 13*(61), 44-57.

Karanika, A. (2014). *Voices at Work: Women, Performance and Labor in Ancient Greece.* U.S: John Hopkins University Press.

Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Şiiri.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Keith, D.R., Russel, K., ve Weaver, B.S. (2009). The effects of music listening on inconsolable crying in premature infants. *Journal of Music Theraphy, 46*(3), 191-203.

Ketene, C. (1990). *Kerkük Halk Edebiyatından Seçmeler. Ankara*: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kılıç, A.Y. (2007). *Türkmenistan Türklerinin Sözlü Edebiyatında Hüvdiler (Ninniler).* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstirüsü, Ankara.

Kösemihal, M.R. (1928). *Anadolu Türkleri ve Musiki İstikbalimiz.* İstanbul.

Kring, A.M. ve Gordon, A.H. (1998). Sex differences in emotion: expression, experience and physiology. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*(3), 686-703.

Kunos, I. (1986). Türkçe ninniler. *Türk Folkloru, (89).*

Lakoff, R. (1975). *Language and the Women's Place.* New York: Harper Colposon Books.

Locke, J. (1823). An Essay Concerning Human Understanding, A New Edition Corrected, *The Works of John Locke,* vol. I-II-III, London: Thomas Tegg&Others.

Melikoğlu, A. (2018). *Giresun İli Halkbilim Monografisi.* (Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Meram Kaymakamlığı. (2024). Dünden Bugüne Meram. *T.C. Meram Kaymakamlığı.* 07 Mart 2025 tarihinde http://www.meram.gov.tr/meram-hakkinda adresinden erişildi.

MEB. (2020). Orta ilçemiz. *Çankırı Orta İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü.* 01 Mart 2025 tarihinde https://orta.meb.gov.tr/www/orta-ilcemiz/icerik/10 adresinden erişildi.

Mirzaoğlu, F.G. (2001). Türkülerin İşlevleri ve Zeybek Türküleri. *Türkbilig,* 2001/2, 76-91.

Mörelius, E., Hellström-Westas, L., Carlen, C., Norman, E., ve Nelson, N. (2006). Is a nappy change stressful to neonates?. *Early Human Development, 82*(10), 669-676.

Nora, P. (2006). *Hafıza Mekanları.* Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Onan, B. ve Arısoy, A.M. (2013). Türkçe öğretiminde epistemolojik bir yaklaşım. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 1*(1), 78-91.

Onay, A.T. (1928). *Halk Şiirlerini Şekil ve Nev'i.* İstanbul: İstanbul Devlet Matbaası.

Orazova, G. (1998). Baldar Folkloru. El Edebiyatı Serisi, Cilt 20.

Ovalı, F. (2005). Fetüs ve yenidoğanda işitme: Temel kavramlar ve perspektifler. *Türkiye Klinikleri Journal of Pediatrics, 14,* 138-149.

Örnek, S.V. (1977). *Türk Halkbilimi.* Ankara: İş Bankası Yayınları.

Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2008). Kelime öğretiminde örneklemenin önemi ve Divanü Lügati't-Türk. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*(10), 49-58.

Özergin, M.K. (1975). Ninniler. *Türk Folklör Araştırmaları Dergisi, 16*(312), 7364-7369.

Özkanat, C. (2018). *Preterm Bebeklerde İntravenöz İslem Sırasında Dinletilen Ninninin Etkisi.* (Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı, Bolu.

Öztekin, Ö. (2016). Ninniyi divan şairlerinden dinlemek. *Folklor/ Edebiyat, 22*(88), 45-68.

Özünlü, Ü. (2001). *Edebiyatta Dil Kullanımları.* İstanbul: Multilingual Yayınları.

Sancar, S. (2013). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti Erkeler Devlet, Kadınlar Aile Kurar.* İstanbul: Metis Yayınları.

Sanders, B. (2016). *Öküzün A'sı Elektronik Çağda Yazılı Kültürün Çöküşü ve Şiddetin Yükselişi.* (Çev. Şehnaz, T.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları (Eserin orijinali 4. baskı olarak 1994'te yayımlandı).

Sarı, H. (2021). *Yabancılara Türkçe Öğretiminde Türk Ninnilerin Değerler Aktarımında Kullanımı.* (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Sakarya Üniversitesi Yabancılara Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Sakarya.

Sarlo, B. (2012). *Geçmiş Zaman Bellek Kültürü ve Özneye Dönüş Üzerine Bir Tartışma.* (Çev. Peral Bayaz, C. ve Deniz, E.). İstanbul: Metis Yayınları (Eserin orijinali 1. baskı olarak 2005'te yayımlandı).

Selek, P. (2018). *Sürüne Sürüne Erkek Olmak.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Solmaz, E. (2020). Kültür Aktarım Aracı Olarak Ninni; Uşak İli Örneği. *VII. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Özetleri, 23-24 Ekim 2020 Kars, Türkiye,* 41-42.

Standley, J.M. (2001). Music theraphy for the neonate. *Newborn and Infant Nursuring Reviews, 1,* 211-216.

Stewart, K. (2009). A model of evaluating trauma in NICU music therapy. *Music and Medicine, 1*(1), 29-40.

Şahin, Ç. (2011). *Nazar- Nazarlıkla İlgili İnanışlar, Uygulamalar ve Bunların Dini- Mitolojik Kökenleri (Gaziantep Yöresi).* (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gaziantep.

Şerifsoy, S. (2016). Aile ve Kemalist Modernizasyon Projesi, 1928-1950., A.G. Altınay (der). *Vatan Millet Kadınlar.* İstanbul: İletişim Yayınları, s. 167-201.

Şirin, M.R. (1990). *Ninni Bebeğim Ninni (Ninni Şiirleri Antolojisi).* Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Tarhan, N. (2009). *Kadın Psikolojisi.* İstanbul: Nesil Yayınları.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (1993). *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi: Kırgız Edebiyatı 1* (31.cilt). Ankara. 30 Mayıs 2025 tarihinde https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/13603,ninnilerpdf.pdf?0 adresinden erişildi.

Topçu, G. (2018). Varsayılan aile kıskacında babalık: Türkiye'de farklı babalık algıları ve sosyal politika ilişkisi. *Toplum ve Bilim*, 145, s. 54-102.

Traverso, E. (2009). *Geçmişi Kullanma Kılavuzu Tarih, Bellek, Politika.* (Çev. Işık, E.). İstanbul: Versus Kitap (Eserin orijinali 1. baskı olarak 2005'te yayımlandı).

Tuncer, H. ve Yardımcı, M. (2000). *Anadolu Öğretmen Liseleri İçin Çocuk Edebiyatı.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Uğurlu, E. (2012). *Türk Dünyasında Ninni.* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.

Ungan, S. (2009). *İşlevsel Yönleriyle Ninniler.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Ülkütaşır, M.Ş. (1962). Anadolu'da doğum adetleri. *Türk Folklör Araştırmaları Dergisi, 7*(160), 2883-2886.

Ünalan, Ö. (2023). Anadolu Türk Folklorunda Ayakkabı. *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi, 11*(34), 299-324.

Weisner, S. (2000). The mythology of infancy: lullabies from a Jungian perspective. Pacifica Graduate Instute Degree of Doctor of Philosophy in Clinical Psychology.

WHO. (2023). Preterm Birth. *World Health Organization*. 09 Şubat 2025 tarihinde https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/preterm-birth adresinden erişildi.

Yakıcı, A. (2007). *Halk Şiirinde Türkü.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Yalçın, H. (2016). Alevi kültüründe çocuk yetiştirme ve kadının konumu. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,* (79), 79-94.

ÖZGEÇMİŞ